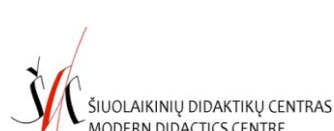

PROJEKTAS A.C.C.E.S.S.
AKTYVUS TARPSEKTORINIS BENDRADARBIAVIMAS
SOCIALINEI INTEGRACIJAI IR MOKYMOSI SĖKMEI

A.C.C.E.S.S. project
Active Cross-sectoral Cooperation for Educational and Social Success
2018-1-IT02-KA201-048481
Erasmus+ Programme - SCHOOL Field - KA2 Development of Innovation

A.C.C.E.S.S. PRIEMONIŲ RINKINYS

Palaikančiojo mokymo ir vertinimo strategijos

Europos Komisijos parama šio leidinio rengimui nereiškia pritarimo jo turiniui, kuriame pateikiama autorių nuomonė, todėl Europos Komisija negali būti laikoma atsakinga už informaciją panaudotą šiame leidinyje.

Ši intelektualinį produktą parengė projekto A.C.C.E.S.S. partneriai, koordinuojami už šį produktą atsakingo projekto partnerio VšĮ „Šiuolaikinių didaktikų centras“ (Lietuva), padedant „Ilmiolavoro srl“ (Italija).

Ačiū visiems partneriams už jų neįkainojamą indėlį.

Redakcijos koordinatoriai: Daiva Penkauskienė, Iole Marcozzi.

Autoriai:

D'Alessandro Tina, Di Pietro Francesca, Draghiscescu Luminita, Geantă Cristina, Marcozzi Iole, Mitru Alexandru, Moutas Ana, Penkauskiene Daiva, Pereira Ana Sofia, Stancescu Ioana

Redaktorių kolegija:

Anghel Alina Gabriela, Alionte Aurica, Ancuța Santi Elena, Asta Arnastauskienė, Jurgita Balaišienė, Cardoso Ana Paula, Coccetti Fabrizio, De Angelis Angela, Dell'Arciprete Mariella, Di Gabriele Miria, Di Pietro Luciana, Gabriel Gorghiu, Gorghiu Laura Monica, Julija Kasparevič, Maiaroli Angela, Mandolese Anita, Mendes Ana, Paradisi Matteo, Aleksandra Pečkauskienė, Petrescu Ana Maria, Piccioni Lorena, Gitana Šablinskaja, Sichini Carla Scolastica, Natalija Šiškovskaja, Beata Zarumna

2020 m. liepa

Turinys

Turinys	3
1. Įvadas.....	5
1.1. A.C.C.E.S.S. priemonių rinkinys: tikslai ir struktūra.....	6
1.2. Įrankiai, skirti užkirsti kelią ankstyvam iškritimui iš mokyklos	8
1.3. A.C.C.E.S.S. priemonių rinkinys ir kiti projekto intelektualiniai projektai.....	9
2. Formaliojo švietimo strategijos	11
2.1. Socialinę ir emocinę gerovę palaikančios strategijos	11
2.1.1. Laukimo strategija, skirta palankiai mokymosi aplinkai kurti	12
2.1.2. Problemų sprendimo strategija, rūpinantis kitais	16
2.1.3. Mokymosi bendradarbiaujant strategija, tinkamam savo įvaizdžiui ir savigarbai.....	21
2.1.4. „Laiškas klasės draugui“ empatijos ir savigarbos puoselėjimui	26
2.1.5. Atvejo analizės strategija empatijos ugdymui	28
2.1.6. „Palik man paskutinį žodį“ strategija, skatinanti savigarbą	32
2.2. Inkluzinio švietimo strategijos	36
2.2.1. Mokyklos/ klasės naujokų palaikymo strategija	37
2.2.2. Mokymosi bendradarbiaujant strategija arba „Délioné“	40
2.2.3. Veiklos tyrimo strategija, mokantis mokytis	44
2.2.4. Individualizuotų instrukcijų naudojimas gabiems mokiniams, dirbant mažose grupėse ar nepriklausomai.....	47
2.2.5. Skaitymo strategija: teksto žymėjimas	53
2.2.6. Autentiškos užduoties strategija	55
2.3. Atsakingo ir savarankiško mokymosi strategijos.....	61
2.3.1. Elgesio, lankomumo ir mokymosi sutartis su mokiniu	62
2.3.2. Mokslo laiko valdymo pagal tvarkaraštį strategija, skirta atsakingam mokymuisi ugdyti	65
2.3.3. SQ3R strategija, mokantis mokytis.....	67
2.3.4. Makroįgūdžių naudojimas, mokant anglų kalbos ir mokantis mokytis	70
2.3.5. Modaliniai veiksmažodžiai, mokanti(is) anglų kalbos.....	80
2.3.6. „Alisos nuotykių Stebuklų šalyje“ - kalbos mokymuisi.....	85
2.4. Kritinio mąstymo ugdymo strategijos	90
2.4.1. Autoriaus kvestionavimo strategija.....	91
2.4.2. Konstruktyvios polemikos strategija	95
2.4.3. R.A.F.T. rašymo strategija.....	98

3. Neformaliojo švietimo strategijos	102
3.1. Holistinės strategijos	102
3.1.1. „Laiškas ateiviui“ - konfliktų valdymui	103
3.1.2. „Mano herojai“ - žmogaus galimybių klausimams svarstyti.....	105
3.1.3. „Laikykis pozicijos!“ - strategija profesiniams stereotipams mažinti.....	108
3.1.4. „Ženk žingsnį į priekį“ - nelygybės klausimams svarstyti	110
3.1.5. „Mano ateitis“ - gyvenimo kelio pasirinkimo klausimams svarstyti	114
3.1.6. „Kai ateis rytoj“ - žmogaus teisių klausimams svarstyti.....	116

1. Įvadas

A.C.C.E.S.S. projektu siekiama prevenciškai spręsti ankstyvo iškritimo iš mokyklos problemą, tuo pačiu stiprinant pedagoginę kokybę ir diegiant naujoves, tobulinant mokytojų įgūdžius ir kuriant teigiamą mokymosi aplinką.

Europos Sąjungos dokumentuose itin pabrėžiamas visos mokyklos požiūrio į ankstyvo iškritimo problemą aktualumas. Pabrėžiama, kad svarbu priimti strategijas, kuriomis siekiama: 1) kurti teigiamą mokymosi aplinką, 2) tobulinti mokytojų kompetencijas, 3) sukurti mokyklų, mokinių ir kitų grupių profesines bendruomenes. Taip pat pabrėžiama, kad su mokykla susiję veiksniai, darantys didelę įtaką ankstyvam iškritimui, yra šie: neigiama mokyklos aplinka, įskaitant konfliktus su mokytojais ir bendraamžiais; žemi mokymosi pažymiai; motyvacijos trūkumas; mokinių nemotyvuojantys mokymo metodai ir maži lūkesčiai.

Šio projekto tikslai:

- 1) didesnis suvokimas apie ankstyvo iškritimo iš mokyklos dinamiką;
- 2) periodinio stebėjimo proceso įgyvendinimas, siekiant nustatyti ir prevenciškai remti moksleivius, kurie susidūria su ankstyvo iškritimo iš mokyklos rizika;
- 3) didesni mokytojų įgūdžiai, visų pirma, trijose srityse: STEBĖJIMAS IR PAGALBA; RYŠIAI IR ATASKAITA; VALDYMAS IR MOKYMAS
- 4) sustiprinti tarpsektorinį mokyklų ir išorės dalyvių bendradarbiavimą pagal vietos aplinkybes;
- 5) sukurti tarpsektorines ir tarptautines mokymosi bendruomenes.

Šiais tikslais siekiama įgyvendinti novatoriškus sprendimus, susijusius su šiuo strateginiu planu:

- 1) gerinti mokytojų suvokimą apie ankstyvo iškritimo iš švietimo sistemos dinamiką, galimus rizikos veiksnius ir prevencines priemones;
- 2) įgyvendinti periodinį rizikos veiksnių stebėjimo procesą;
- 3) stiprinti mokytojų įgūdžius, kad visi mokiniai galėtų nenutrūkstamai mokytis;
- 4) veiksmingos partnerystės ir tarpsektorinio bendradarbiavimo tarp skirtingų tipų ir lygių mokyklų bei tarp mokyklų ir išorės dalyvių kūrimas tiek vietos kontekstu, tiek daugiašaliu ir tarptautiniu požiūriu;
- 5) sudaryti sąlygas potencialiems būsimiems mokytojams susipažinti su ankstyvo iškritimo iš švietimo sistemos situacija, o jau dirbantiems pedagogams įgyvendinti su ankstyvu iškritimu iš mokyklos susijusius veiksmus.

1.1. A.C.C.E.S.S. priemonių rinkinys: tikslai ir struktūra

Priemonių rinkiniu siekiama įgyvendinti mokymo strategijas, kurios palengvina palankios ir pozityvios mokymosi aplinkos kūrimą, siekiant užkirsti kelią ankstyvo iškritimo iš švietimo sistemos procesui.

Siūlomos strategijos integruoja skirtingus mokymo metodus, kurie konceptualiai susiję, tačiau dar nėra įgyvendinti mokykloje. Šios strategijos susijusios su:

- ugdymo metodais, orientuotais į mokytojų bendradarbiavimą ir komunikacinius įgūdžius, remiančius mokinių socialinę-emocinę gerovę;
- ugdymo metodais, orientuotais į kritinę pedagogiką, siekiant padidinti mokyklos programos vertę ir patrauklumą;
- neformaliojo švietimo metodais.

Priemonių rinkinys pirmiausia skirtas pirmųjų dviejų vidurinės mokyklos klasių mokytojams. Iš tiesų yra žinoma, kad didžiausias anksti iškritusių iš mokyklos mokinių skaičius yra per pirmuosius dvejus metus, nes perėjimas iš pagrindinės į vidurinę mokyklą yra kritinis lūžio taškas, turintis didelį poveikį pasirinkimui ir mokinių sėkmei. Anot Bronfenbrennerio, mokiniai, pereinantys į kitą mokyklą, susiduria su „ekologiniu perėjimu“ (Bronfenbrenner, 1979), nes jie patiria ir vaidmens, ir aplinkos pokyčius, kurie gali būti ir galimybėmis, ir suvaržymais.

Tyrimai parodė, kad pereinamojo laikotarpio procese svarbu vengti vien disciplinos akcentavimo. Pedagoginiai ir vertinimo pokyčiai, tokie kaip orientacija į užduotis, mokytojų socialinio palyginimo ir konkurencinės klasifikacijos naudojimas, taip pat sunkumai užmezgant pozityvius mokytojo ir mokinio bei santykius su bendraamžiais, lemia ankstyvo iškritimo veiksnių padidėjimą. Tokiu atveju uždaviniai, kuriuos reikia spręsti, yra: motyvacija, atsakomybė už mokymosi vietą, investicijos į pažintinį, emocinį ir socialinį įsitraukimą.

Atsižvelgiant į šį konceptualų pagrindą, A.C.C.E.S.S. priemonių rinkinio taikymas ir vertinimas yra svarbūs apsauginiai veiksniai, kurie gali subalansuoti ankstyvo iškritimo iš švietimo sistemos riziką ir sustiprinti mokytojų įgūdžius.

Mokytojų įgūdžiai, siekiant sukurti teigiamą ir įtraukią mokymosi aplinką kaip apsauginį veiksnį, yra labai svarbūs tam, kad būtų užkirstas kelias ankstyvam mokinių iškritimui iš mokyklos. Todėl šiuos mokytojų įgūdžius reikia nuolat tobulinti.

Europos Tarybos programos „ET2020“ Darbo grupės rekomendacijose pabrėžiama, kad profesiniai mokytojų įgūdžiai, mokytojų požiūris ir elgesys bei mokytojų ir mokinių santykių kokybė daro didelę įtaką mokyklos pasiekimams ir įsipareigojimams.

Kita vertus, pastebima, kad ITE (Pirminis mokytojų mokymas) ir CPD (Nuolatinis profesinis ugdymas) ne visada suteikia mokytojams reikiamų žinių ir kompetencijų, kad jie galėtų tinkamai reaguoti į Z kartos poreikius, kalbant apie ankstyvo iškritimo problemą. Ankstyvą iškritimą lemia skirtingi aspektai:

- išėjimas iš mokyklos dėl materialinių priežasčių (nesėkmės, mokymosi atidėjimas, palikimas antriems metams);
- mokymosi proceso atsisakymas;
- blogi santykiai ir nepasitenkinimas socialine sąveika;
- išsilavinimo reikalavimų ir įgytų įgūdžių neatitikimas.

Atsižvelgiant į kylančius Z kartos poreikius, „ET2020“ programos eigoje buvo sukurta Bendraamžių mokymosi veikla (PLA) „Z kartos mokymas: pedagoginiai iššūkiai aukštojo mokslo ir mokymo aplinkoje“ (2017). Nors ji susieta su aukštuoju mokslu, tačiau jau vidurinėje mokykloje yra aktuali dėl šių aspektų:

- ✓ Z kartos mokinių poreikiai labiau pabrėžia mokytojų socialinius ir pedagoginius įgūdžius;
- ✓ turi būti toliau skatinami mokytojo kaip pedagoginio inžinieriaus, derinančio pedagogiką (orientuotą į mokytoją/mokinį) ir vaidmenis (mentorius/mokytojo), įgūdžiai.

Tačiau pabrėžiama, kad iš tikrųjų „mažiau nei trečdalis visų šalių/regionų liudija, kad ankstyvas iškritimas iš mokyklos yra susijęs su vykdoma pradinio mokytojų rengimo ar tęstinio profesinio tobulėjimo politika“ (Eurydice, 2014, p. 10) ir, nepaisant reformų, novatoriškų programų įgyvendinimas mokyklose, siekiant sustabdyti ankstyvą iškritimą iš mokyklos, daugelyje šalių vis dar nebaigtas (Europos Komisija/EACEA/Eurydice, 2015).

A.C.C.E.S.S. priemonių rinkiniu siekiama:

- prisidėti, kuriant veiksmingą sisteminę mokyklos veiklą, kuri užkirstų kelią ankstyvo iškritimo rizikai, derinant pagalbą mokiniams, kuriems gresia ankstyvas iškritimas (prevenciniai veiksmai), ir visai klasei (visuotinė prevencinė praktika);
- stiprinti inkliuzinių strategijų naudojimą mokymo įstaigoje, skatinant mokinių įsitraukimą į mokyklos veiklą, prisidėjimą prie jos sėkmės, stiprinant bendrystės ir priklausymo mokyklai jausmus;
- padėti mokytojams įgyvendinti strategijas, kurias galima derinti ir pritaikyti, atsižvelgiant į konkretų kontekstą ir mokinių poreikius.

1.2. Įrankiai, skirti užkirsti kelią ankstyvam iškritimui iš mokyklos

Priemonių rinkinys yra sudarytas iš prevencinių veiksmų prieš ankstyvą iškritimą iš mokyklos (Bronfenbrenner, 1979). Tai darbo su aplinka ir santykių sistema, į kurią mokinyss yra tiesiogiai įtrauktas, o šiam procesui įtaką daro įtaką mokytojai, bendraamžiai, mokyklos darbuotojai. Ši pagalba logika įvardija pagrindinius inkliuzinių sistemų principus mokyklose (Downes, P. ir kt., 2017): holistinį požiūrį, diferenciaciją prevencijos metoduose, stiprinimą.

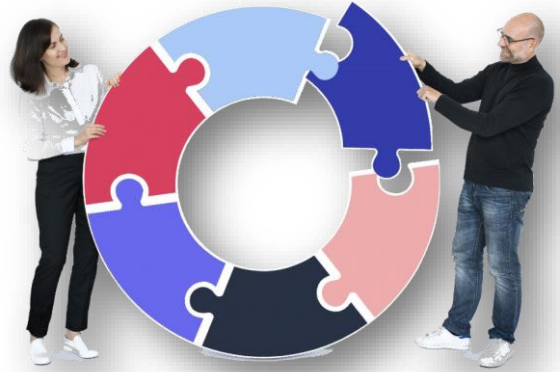
Todėl įrankių rinkinyje:

- 1) vyrauja **holistinis požiūris, integruojantis kelias mokymo strategijas, kuriose prioritetą teikiamas socialiniam ir emociniam ugdymui** (Cooper ir Cefai, 2009), siekiant skatinti mokinių gerovę ir tobulėjimą. Tokiu principu sukurtoje socialinėje-edukacinėje mokyklos programoje **pagrindinis dėmesys skiriamas socialiniams, emociniams ir kognityviniams mokymosi poreikiams, kurie padeda mokiniui mokykloje jaustis kaip savo pasaulyje**. Įrankių rinkinyje pateikiamos mokymo strategijos skatina pozityvų elgesį ir sėkmingus santykius bei padeda sumažinti ar išvengti ankstyvo iškritimo iš mokyklos rizikos veiksnių atsiradimo ir didina mokymosi motyvą, empatiją ir rūpestį kitais, kritinį mąstymą, savimonę, savarankiškumą ir atsakomybę už mokymąsi;
- 2) naudojama **universali prevencijos strategija, skirta ne tik rizikos grupės mokiniams, bet ir visiems mokiniams**. Veiksmingą prevencinį veiksmą galima atlikti tik tuo atveju, jei jis taip pat skirtas ir mokiniams, kurių mokyklos rezultatai yra patenkinami; **tokiu būdu prevencija įgyvendinama klasėje ir tuo pačiu metu tarp mokinių, nes jie daro įtaką vieni kitiems**;
- 3) prevencijos požiūriu atsižvelgiama į **pritaikytus mokymo metodus ir metodikas, siekiant patenkinti specifinius mokinių poreikius, skirtingus mokymosi stilius ir individualias sąlygas**;
- 4) skatinamos **mokinių stipriosios pusės, kurios turi įtakos jų augimui ir teigiamiems pokyčiams**. Tai reiškia, kad reikia skatinti mokinių, o tuo pačiu ir mokyklos sėkmę, o ne tik mažinti anksti iškritusių iš mokyklos mokinių skaičių.

1.3. A.C.C.E.S.S. priemonių rinkinys ir kiti projekto intelektiniai projektai

Šis priemonių rinkinys yra trečiasis intelektinis projektas. Dalis jo tyrimų yra atlikti, rengiant pirmuosius du intelektinius projektus:

- 1) „Teorinis ir tipologinis modelis, taikomas tikslinėms grupėms, kurioms gresia ankstyvo iškritimo iš švietimo sistemos rizika, remiantis situacijomis ir asmeniniais išgyvenimais, susijusiais su mokykla“ (IO1);
- 2) „A.C.C.E.S.S. ankstyvo iškritimo iš mokyklos stebėsenos ir prevencinės pagalbos sistema“ (IO2).

A.C.C.E.S.S. projektas pratęstas, surinkus tikslesnę informaciją apie ankstyvą iškritimą iš mokyklos. Šis priemonių rinkinys taikytinas visiems mokiniams, kurie susiduria su ankstyvo iškritimo iš mokyklos rizika.

Nuorodos

Benvenuto, G. (Ed) (2011). La scuola diseguale. Dispersione ed equità nel sistema di istruzione e formazione. Roma: Anicia.

Bronfenbrenner, U. (1979) The Ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design, Harvard University Press

Cefai, C., Cooper, P. (Eds.). (2009). Innovative learning for all. Promoting emotional education: Engaging children and young people with social, emotional and behavioural difficulties. Jessica Kingsley Publishers.

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 31 January 2011 – Tackling early school leaving: A key contribution to the Europe 2020 Agenda [COM(2011) 18 final]

Council Conclusions on reducing early school leaving and promoting success in school (2015/C 417/05)

Council Recommendation on policies to reduce early school leaving (2011/C 191/01)

De Witte, K., Cabus, S., Thyssen, G., Groot, W., & Maassen van den Bri, H., (2013). A critical review of the literature on school dropout. Educational Research Review, 10(1), 13–28.
Downes, P., Nairz Wirth, E., Rusinaitė, V. (2017). Structural Indicators for Inclusive Systems in and around Schools, NESET II report, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission (2013). Reducing early school leaving: key messages and policy support. Final Report of the Thematic Working Group on Early School Leaving. Luxembourg: Publications Office of the European Union

European Commission/EACEA/Eurydice/Cedefop (2014). Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe. Eurydice and Cedefop. Luxembourg: Publications Office of the European Union

European Commission (2015). A whole school approach to tackling early school leaving. Policy messages, Education & Training ET 2020, Schools Policy Brussels

European Commission (2017). Teaching generations Y & Z: pedagogical challenges in T&L environments in higher education. Policy Conclusions from the PLA in Paris. ET2020 Working Group on the Modernisation of Higher Education.

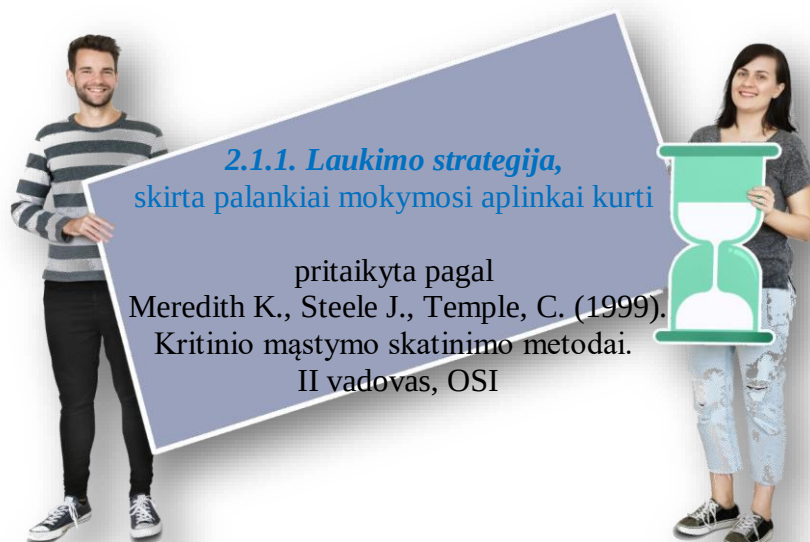
Nairz–Wirth, E., & Feldmann, K. (2016). Teachers' views on the impact of teacher–student relationships on school dropout: a Bourdieusian analysis of misrecognition. *Pedagogy, Culture & Society*, 25(1), 1–16.

Nouwen, W., Clycq, N., Braspenning, M., & Timmerman, C. (2015). Cross case analyses of school–based prevention and intervention measures, CeMIS, University of Antwerp

2. Formaliojo švietimo strategijos

2.1. Socialinę ir emocinę gerovę palaikančios strategijos

Trumpa anotacija

Laukimo strategija siekiama sukurti mėgstamą ir palankią mokymosi aplinką visiems besimokantiejiems, ypač tiems, kurie nepasitiki savimi ir jiems reikia daugiau laiko mąstyti ir reikšti savarankišką nuomonę. Siekiama skatinti mokinius mąstyti ir įsitraukti į pamokas, per kurias mokytojai turi: a) suteikti laiko ir galimybių mokytis; b) leisti spėlioti, atspėti; c) išsakyti įvairias nuomones; d) skatinti išsakyti abejonių keliančias mintis ir leisti jas vėliau patikrinti; e) užtikrinti, kad niekas nebus ignoruojamas, įžeidinėjamas ar tyčiojamas.

Jei mokiniai turi pakankamai laiko galvoti ir išsakyti savo idėjas, ilgainiui jie: a) ugdys pasitikėjimą savimi ir supras savo vertę; b) ims aktyviai dalyvauti mokymosi procese; c) vertins kitų nuomones; d) ugdys pagarbą kitiems; e) išmoks tiksliai suformuluoti asmeninius sprendimus.

Laukimo laikas. Prieš atsakydamas į mokytojo klausimus ar išsakydamas savo idėjas, mokinys turi turėti laiko suvokti tai, ką jau galvoja, supranta viena ar kita tema. Atskleidžiant savo mintis, reikia šiek tiek ištirti ankstesnę patirtį (Pearson, Hansen ir Gordon, 1979). Laikas taip pat reikalingas mintis išreiškiant savais žodžiais, dalinant idėjomis ir pateikiant atsakymą. Nesidalijant savo mintimis, nėra galimybės išgirsti kitų atsiliepimų, kurie leidžia patobulinti mintį ir toliau ją apmąstyti. Laukite skirtingų mokinių atsakymų.

Pamoka suskirstoma į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo supažindinimo veiklos. Antroji dalis vadinama supratimu, kuriuo siekiama analizuoti ir suprasti naują temą. Paskutinė, refleksijos dalis, skirta mokymosi proceso, mokinių patirties apibendrinimui ir apmąstymui.

Laukiamas rezultatas. Moksleiviai išmoks išreikšti individualią nuomonę be „laiko spaudimo“; mokiniai supras dalijimosi įvairiomis nuomonėmis vertę; mokiniai įgis daugiau drąsos klausti, abejoti ir mesti iššūkį; mokiniai galės įvertinti savo mokymąsi. Tikimasi, kad padidės teisingų atsakymų skaičius, o sumažės įprastų „taip“, „ne“, „nežinau“ atsakymų, bus geresni akademiniai pasiekimai.

Įvertinimas. Norint palyginti laukimo trukmės pokyčius, mokytojui rekomenduojama užsirašyti kiekvieno mokinio atsakymo laukimo laiką pamokų metu. Gali atsitikti taip, kad pradžioje laukimo laikas tęsiasi 15–20 sekundžių, o po kurio laiko jis mažėja iki 5–7 sekundžių. Paprastiems klausimams reikia mažiau laiko, sudėtingesniems – daugiau laiko. Atsakymai, idėjos turi būti vertinami pagal jų turinį, o ne atsakymo greitį.

Galimos adaptacijos. Laukimo laiko strategija gali būti naudojama bet kokio dalyko mokymui (ir net neformaliojo švietimo veikloje) skirtingoms amžiaus grupėms.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Integruota gamtos mokslo ir istorijos pamoka	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	12–14 m.	Gali skirtis kiekvienoje šalyje ir priklausyti nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų.
Trukmė:	45 minutės	Gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius.
Tema:	Natūralios anomalijos tam tikru istorijos laikotarpiu	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 3–5 minutės	Mokytojas pradeda pamoką, prašydamas prisiminti visus keistus dalykus gamtoje, kuriuos mokiniai yra pastebėję. Tai gali būti bet koks reiškinys, objektas, situacija ar įvykis. Mokiniam suteikiama nuo 5 iki 15 sekundžių atsakyti į klausimą. Šis laiko tarpas skiriamas tam, kad visi mokiniai jaustųsi patogiai. Skirtingai besimokantiems reikia skirtingos laiko trukmės mąstymui ir atsakymams. Atsakymų kokybę reikia vertinti pagal turinį, o ne greitį.	Taikytas metodas: smegenų šturmas
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Mokytojas parodo keisto miško vaizdą ir užduoda klausimą: kas keista ir kas gali būti keistumo priežastis? Mokiniai kviečiami susimąstyti, prisiminti ankstesnes gamtos, istorijos pamokas, pasitelkti kūrybinį mąstymą, vaizduotę. Mokiniam skiriama nuo 20 sekundžių iki 2 minučių, kad jie suprastų klausimą, kuriuos reikia analizuoti. Mokiniai gali naudoti šį laiką papildomos informacijos paieškai, apmąstymams, tarpusavio diskusijoms. Toks laiko tarpas reiškia, kad mokinys ieško apgalvoto atsakymo. Greiti atsakymai gali reikšti, kad tas klausimas suprantamas paviršutiniškai. Praėjus skirtam laikui, bet kuris klasės mokinys gali būti pakviestas atsakyti. Mokiniam pasidalinus atsakymais, mokytojas	Taikomi metodai: atviri klausimai, I.N.S.E.R.T. metodas (interaktyvi užrašų sistema efektyviam skaitymui ir mąstymui). Vaughn, J., & Estes, T. (1986).

Pamoka/tema:	Integruota gamtos mokslo ir istorijos pamoka	Pastabos
	duoda perskaityti tekstą „Kreivas miškas“ (žr. 1 priedas). Jų prašoma skaitymo metu naudoti žymėjimo sistemą: + aš tai žinojau; – tai man nauja informacija; ! tai labai įdomu; ? nesuprantu, man kyla klausimų. Visi atsakymai turi būti sugrupuoti ir pateikti lentelėje (žr. 2 priedas).	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Mokiniai prašomi palyginti savo ankstesnes žinias, apmąstymus su naujai gauta informacija – ko jie išmoko, kas buvo netikėta, keista ir pan.? Jų taip pat prašoma apmąstyti mokymosi procesą: paskirkite laiką užduotims, naudojamiems metodams.	Taikytas metodas: apmąstymai žodžiu/atsiliepimai.

1 priedas. Kreivas miškas

Vakarų Lenkijoje, netoli Gryfino miesto, yra keista ir klaiki miškinga žemė. Ši keista kreivų medžių giria, kurios pavadinimas - „Kreivas miškas“, yra apgaubta paslapties ir, nepaisant daugybės skirtingų teorijų, niekas iš tikrųjų nežino, kodėl medžiai turi tokią formą. Kreivą mišką sudaro maždaug 400 pušų, kurios auga nuo pagrindo išlinkusios į šoną, tarsi apverstas klaustukas, didžioji jų dauguma yra palinkusios į šiaurę. Įdomu tai, kad „Kreivą mišką“ gaubia didesnis tiesiai augančių pušų miškas. Manoma, kad medžiai buvo pasodinti 1930–aisiais ir kad jiems buvo maždaug 7–10 metų, kai jie patyrė kažkokią jėgą/žalą, dėl kurios atsirado kamieno kreivumas. Taigi, kas galėjo paskatinti šiuos medžius augti tokia keista forma? Oras? Karas? Ateiviai? (Ateiviai)

Štai keletas iki šiol pasiūlytų šio fenomeno aiškinimo idėjų. Kai kurie mano, kad medžių kreivumas susijęs su gravitacinio lauko svyravimais ar unikalia gravitacija šioje srityje. Tačiau iš esmės nėra jokių įrodymų, patvirtinančių šią keistą teoriją. Sunkio jėga objektus traukia žemyn, o ne į šonus.

Šiek tiek labiau tikėtina, bet vis tiek gana mažai tikėtina teorija yra ta, kad stiprus sniegas galėjo medžius ilgesnį laiką suplakti, kol jie dar buvo sodinukais. Tai reikštų, kad ilgai pavasarį galėjęs tirpti sniegas visam laikui suformavo kreivai medžius, jei tas storas sniego sluoksnis buvo kamieno viršūnėje, o pavasarį medžiai patyrė augimo šuolį. Tačiau priežastis, dėl kurios tai atrodo mažai tikėtina, yra ta, kad, kaip minėta, „Kreivą mišką“ supa ne keistos formos pušys. Todėl būtų labai neįprasta, kad sniego audra paveiktų tik vieną konkrečią miško teritoriją, o ne likusias.

Kita populiari idėja yra ta, kad per Antrąjį pasaulinį karą, invazijos į Lenkiją metu, prieš tankai arė jauną mišką, lygindami medžius tiek, kad jie vėl išsikraipė. Bet ir vėl, kodėl paveiktas tik šis vienas mažas plotelis? Nors toks sutapimas įmanomas, turint mintyje, kad „Kreivam miškui“ yra apie 80 metų. Visgi, atrodo mažai tikėtina, kad neįprastai sunkių tankų pervažiavimas sukeltų šį keistą, tačiau vienodą kreivumą, jei jį jauni medžiai būtų išvis išgyvenę.

Galutinė idėja, kuri, atrodo, sulaukė didžiausio pritarimo, yra bene nuobodžiausia. Jos išvada – medžiai buvo paveikti žmogaus. Toks paaiškinimas galėtų būti prasmingas, atsižvelgiant į tai, kad medžiai yra labai nuosekliai kreivi. Manoma, kad trečiajame dešimtmetyje vietiniai ūkininkai sodino medžius ir juos augindami lenkdavo reikiama linkme, kad galiausiai jie būtų naudojami kaip statybinė medžiaga, pavyzdžiui, baldams ar, greičiausiai, laivų statybai. Ištrauka iš kūrinių „Medinių laivų konstrukcija“ netgi palaiko šią idėją: „Šiaurės Europos regionų ažuolai buvo puiki

ilgų tiesių lentų žaliava, tačiau lenktas angliškas „Hedgerow“ ąžuolas buvo geriausias tarp natūraliai išlenktų medžių, kurio mediena buvo naudojama laivo vidaus stiprinimui. Tokie medžiai netgi buvo sąmoningai tam tikrais būdais sulenkti, kad „išaugtų“ pagal reikalingą formą. Ši lenkta mediena buvo žinoma kaip „kompaso“ mediena.

Įsiveržimas į Lenkiją per Antrąjį pasaulinį karą greičiausiai būtų nutraukęs šią veiklą, neleisdamas ūkininkams baigti darbo ir taip palikdamas šį savitą mišką, kurį matome ir šiandien. Vietinis miestas taip pat buvo sunaikintas karo metu ir buvo atkurtas tik 1970–aisiais, kai šioje vietoje buvo pastatyta nauja elektrinė. Tai paaiškintų, kodėl nė vienas iš vietinių gyventojų neįsivaizduoja, kodėl medžiai atrodo taip. Galų gale, niekas negali būti tikras, kas sukėlė šių medžių kreivumą, nes nėra liudininkų, galinčių paliudyti vienaip ar kitaip, tačiau paskutinis paaiškinimas tikrai atrodo patikimiausias.

<https://www.iflscience.com/environment/what-could-have-caused-polands-crooked-forest/>

2 priedas. I.N.S.E.R.T. lentelė

+	–	?	!

Nuorodos

Meredith K., Steele J., Temple, C. (1999). Reading and writing for critical thinking project. Methods for promoting critical thinking. Guidebook II, OSI.

Pearson, P. D., Hansen, J., & Gordon, C. (1979). The effects of background knowledge on young children's comprehension of explicit and implicit information. *Journal of Reading Behavior*, 11, 201–209.

Vaughn, J., & Estes, T. (1986). Reading and reasoning beyond the primary grades. Boston, MA: Allyn & Bacon.

What Could Have Caused Poland's Crooked Forest? *IFLScience*.

<https://www.iflscience.com/environment/what-could-have-caused-polands-crooked-forest/>

2.1.2. Problemų sprendimo strategija, rūpinantis kitais

Mes visi norime gyventi geresnį gyvenimą, būti sveikos visuomenės dalimi. Norime pažvelgti į save ir aplink mus bei sužinoti, kad to, kas vyksta su mumis ar vyksta aplink mus, varomoji jėga yra meilė savo artimiesiems, susijusi su įvairiausiomis vertybėmis, požiūriu ir emocine patirtimi. Kalbame apie: *empatiją, solidarumą, rūpestį/rūpinimąsi kitais, altruizmą, toleranciją, teisingumą ir kt.* Tai vadinama *neabipuse socialine elgsena*.

Neabipusės socialinės elgsenos ugdymas turi būti vienu pagrindinių aukštos kokybės švietimo, ugdymo, skirto pagerinti mūsų gyvenimą, pakeisti pasaulio veidą, švietimo, kuris mus visus suartina, tikslų.

Mokymo strategija, sėkmingai panaudojama, siekiant šio tikslo, yra *problemų sprendimu paremta strategija*. Vienas iš ugdymo proceso tikslų yra suteikti mokiniams galimybę susidoroti su probleminėmis situacijomis ir taip spręsti problemas.

Skirtingai nuo kitų kognityvinės sistemos komponentų (pvz. vaizdinės informacijos apdorojimo, dėmesio, atminties ir kt.), kurie sudaro specifines funkcines sistemas, šios strategijos mechanizmai turi visuotinį pobūdį, kai apjungiamos visos sistemos. Todėl problemų sprendimo strategija yra interaktyvaus visų pažinimo mechanizmų veikimo rezultatas.

Problema, su kuria susiduria mokinys, „dažniausiai siejama su barjeru, kliūtimi, klaustuku, teoriniais ar praktiniais sunkumais, kognityviniu atotrūkiu – visa tai atsiranda minčių kelyje, jas reikia pašalinti, įveikti, išspręsti“ (Zlate, 2006, 316 p.).

Kad galėtų išspręsti problemas, mokiniai turi nustatyti ir apibrėžti problemą, išmanyti specifinius sprendimo proceso tyrimo metodus (algoritmų ir euristines strategijas), taip pat mokėti argumentuoti.

Pagrindiniai sprendimų procesai, su kuriais mokiniai turėtų susipažinti, M. Zlate koncepcijoje (2006) yra šie:

- situacijos aiškinimas arba problemos vaizdavimas;
- tikslų nustatymas ir planavimas;
- kritinių įvykių įsiminimas;
- rezultatų įvertinimas.

Tarp priemonių ir metodų, kuriuos galima panaudoti, taikant šią švietimo strategiją, yra minimi: idėjų paieška, 6/3/5 technika (smegenų rašymas), „Kubas“, „Frisco“ metodas ir kt.

Kadangi aprašytas didaktinis požiūris ypač susijęs su „Frisco“ metodo naudojimu, mes išskyrėme keletą specifinių jo elementų: šis metodas yra kaip pagrindas, siekiant sužinoti, kaip asmuo interpretuoja konkretų vaidmenį, kuris apima tam tikrą asmenybės aspektą. Todėl *kiekvienas grupės narys turės pakaitomis atlikti pesimisto, optimisto, konservatoriaus ir džiugaus asmens vaidmenis* (Oprea, 2007, 215 p.).

Šio metodo tikslas yra nustatyti sudėtingas ir sunkias problemas ir jas efektyviai išspręsti.

„Frisco“ metodo etapai:

1. Problemos nustatymas: mokiniai su mokytoju nustato problemą ir rengiasi ją analizuoti;
2. Kolektyvo organizacija:
 - šiame etape nustatomi vaidmenys – konservatorius, džiugus asmuo, pesimistas ir optimistas – ir kas atliks šiuos vaidmenis;
 - vaidmenys gali būti skiriami atskirai, o didelių grupių atveju tą patį vaidmenį vienu metu gali atlikti keli dalyviai, kurie sudaro komandą.
3. Kolektyvinės diskusijos:
 - kiekvienas dalyvis interpretuoja ir atlieka pasirinktą vaidmenį:
 - *konservatorius* turi įvertinti senų sprendimų pranašumus, norėdamas, kad jie būtų vystomi, tačiau neatmetant galimos patobulinimų galimybės;
 - *džiugus asmuo* skleidžia idėjas, kurių, atrodo, neįmanoma pritaikyti praktiškai, suteikiant joms vaizduotės–kūrybiškumo, novatoriškumo ir skatinant kitus dalyvius taip pažvelgti į dalykus;
 - *pesimistas* neturi geros nuomonės apie tai, kas aptariama, sustabdydama siūlomas idėjas ir pirminius sprendimus. Tai atskleidžia žalingus bet kokių patobulinimų aspektus;
 - *optimistas* kovoja su pesimisto išsakytomis idėjomis, ragindamas dalyvius pamatyti dalykus iš realios, konkrečios ir galimos perspektyvos. Jis įvardija realistiškus paaiškinimus ir galimybes pasiekti siūlomus sprendimus bei skatina dalyvius mąstyti pozityviai.
4. Išgirstų idėjų sisteminimo etapas ir rastų sprendimų išvada:
 - pagrindinių idėjų susisteminimas;
 - išvados, kaip išspręsti pradinę problemą (Oprea, 2007, 216).

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis yra įvadinė diskusija apie rūpinimasi kitais. Kalbama apie vertybių, požiūrio, emocinių bruožų, jausmų, tokių kaip meilė kitiems, empatija, solidarumas, altruizmas sąvokas. Šios pirmosios dalies pabaigoje mokiniai supras rūpestį kitais, kaip pagrindinį neabipusės socialinės elgsenos ugdymo elementą, ir suvoks požiūrio/elgesio svarbą tiek savo gerovei, tiek klasei, kuriai jie priklauso, o vėliau ir bendruomenės ar visuomenės gerovei. Antroji dalis skirta probleminės situacijos analizei ir sprendimui, susijusiam su rūpinimosi kitais samprata, visų pirma naudojant „Frisco“ metodą. Paskutinė dalis skirta išdėstytų idėjų susisteminimui, išvadų ir grįžtamojo ryšio formulavimui.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai gaus išsamių žinių apie temą; mokiniai supras globos sąvokos reikšmę ir šio požiūrio svarbą savo ir kitų gerovei; jie lavins problemų sprendimo įgūdžius (analizę, aiškinimą, tyrimą, derybas ir kt.); jie lavins emocinio prisitaikymo įgūdžius (bus empatiškesni, rodys daugiau rūpesčio ir dėmesio kitų problemoms, bus solidarūs ir pan.).

Įvertinimas. Mokytojas nuolat teiks grįžtamąjį ryšį (žodinį ir neverbalinį) mokiniams ir paprašys, kad visos veiklos metu jie atliktų tarpusavio vertinimą ir įsivertinimą.

Galimos adaptacijos. Pamoka gali būti trumpesnė ar ilgesnė, atsižvelgiant į mokinių amžių, susidomėjimą siūloma tema, jų ankstesnę patirtį, kitus kontekstinius ypatumus. Parengta didaktinė strategija, pagrįsta problemų sprendimu, gali būti pritaikyta, atsižvelgiant į mokinių amžių, turimus išteklius ir mokytojo kompetencijas, kitus mokymo metodus ir, atitinkamai, kitas ugdymo priemonės.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Konsultavimas ir instrukcija/visuomeninis socialus elgesys – rūpinimasis kitais	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Tai gali skirtis kiekvienoje šalyje ir priklausyti nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų.
Trukmė:	50 minučių	Tai gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius.
Tema:	Vienas už visus, visi už vieną!	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 10 minučių	Pateikiama veiklos specifi­ka, siūlomi tikslai ir kt. Siūlomos idėjos, kurių esmė yra rūpinimasis kitais. Mokinių bus paprašyta papildyti teiginį, prasidedantį „Rūpinimasis turimomis priemonėmis“, nurodant, kad jie gali paminėti vertę, požiūrį, būseną, elgesį ir pan. Mokytojas paskelbs pateiktus atsakymus pagal kategorijas (vertybės/požiūris/būsenos/elgesys). Diskusija pradedama. Mokytojas palengvina diskusiją ir teikia reikiamą paramą, kad mokiniai galėtų nustatyti atitinkamas sąsajas tarp nustatytų sąvokų.	Metodai ir švietimo ištekliai: smegenų šturmas, palengvinta diskusija, aiškinimasis.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Pagal teorinę santrauką, pateiktą „1 priedas“, paaiškinamos pagrindinės sąvokos, susijusios su rūpinimosi kitais sąvoka. Jei mokytojas mano, kad tai naudinga, jis gali išdalinti šį priedą mokiniams. Kartu su mokytoju, vadovaujančiu diskusijai, mokiniai nustatys pagrindinę problemą, kurią sukėlė pastarąją savaitę pritaikyta priemonė (socialinis atsiribojimas/saviizoliacija), - tai yra pagyvenusių/neįgalių žmonių pagalbos ar paramos poreikis. Problemą galima išspręsti pateikiant šią informaciją: Jūsų bendruomenėje nustatyta daug teigiamų	Metodai ir švietimo ištekliai: aiškinimasis, vadovavimas diskusijomis, „FRISCO“ metodas, palengvinta diskusija, savarankiški ar grupiniai apmąstymai. 1 priedas – Teorinė santrauka, lenta, žymekliai.

Pamoka/tema:	Konsultavimas ir instrukcija/visuomeninis socialus elgesys – rūpinimasis kitais	Pastabos
	COVID–19 atvejų. Valdžia ieško sprendimų, kaip užtikrinti higienos medžiagų ir maisto paketų platinimą tiems, kuriems to reikia – pagyvenusiems žmonėms, neįgaliesiems ir kt. Pateikiamas darbo metodas (specifiniai „FRISCO“ metodo aspektai), kuris bus pritaikytas tokia veiklos seka: mokiniai sudaro grupes pagal prisiimtus vaidmenis ir prašo spręsti minėtą problemą iš savo vaidmens perspektyvos (konservatorius, džugus asmuo, optimistas ir pesimistas) perspektyvos. Pradedamos kolektyvinės diskusijos, kuriose kiekvienas mokinys pagal prisiimtą vaidmenį, pristato savo požiūrį ir sprendimus, atsižvelgdamas į tai, kad jo/jos požiūris yra susijęs su rūpinimusi kitais žmonėmis. Idėjų sisteminimo etape mokytojas lėtoje įrašo pagrindinius kiekvienos iš 4 grupių nustatytus sprendimus. Taip pat mokytojas pradeda diskusiją, prašydamas mokinių apmąstyti ir atsakyti į šiuos klausimus: <i>Ar buvo sunku/lengva atlikti tam tikrą vaidmenį? Kaip jautėtės, atlikdamas tą vaidmenį?</i> <i>Ar buvo sunku/lengva sugalvoti siūlomą problemos sprendimą, atsižvelgiant į jūsų prisiimtą vaidmenį?</i> <i>Ar galime išreikšti rūpestingą požiūrį į kitus, nepaisant konteksto ar tam tikrų asmenybės bruožų?</i>	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Išvados suformuluojamos, siekiant pabrėžti rūpestingo požiūrio į kitus svarbą, taip pat padėti mokiniams suvokti, kad tarp mūsų visada yra žmonių, kuriuos reikia išklaudyti, padėti, palaikyti ir paskatinti. Toks požiūris kartu su tinkamu elgesiu gali suteikti visiems geros savijautos būseną. Mokytojas pateikia grįžtamąjį ryšį apie mokinių dalyvavimą veikloje. Tada jie kviečiami dalyvauti savęs vertinimo pratybose. Pamokos pabaigoje galima atlikti pratimą „Ką pasiimu su savimi?“. Kiekvienam mokiniui įteikiami du lipnūs lapeliai, ant kurių jie užrašys, ką nori „pasiimti namo“ (ko išmoko) ir ką nori palikti.	Metodai ir švietimo ištekliai: palengvinta diskusija, aiškinimasis, žodinis grįžtamasis ryšys, savęs vertinimas, asmeninis apmąstymas, lipnūs lapeliai.

1 priedas. Teorinė santrauka

Solidarumas – ryšys su žmonėmis iš kitų grupių; ryšys tarp žmonių, užimančių skirtingą socialinę padėtį (Abela, 2004, p. 73; de Beer și Koster 2009, p. 15); simpatijos ir atsidavimo kitiems žmonėms jausmas (Janmaat & Brown, 2009); pabrėžtinas atsakas į situaciją, turinčią įtaką kitų žmonių gerovei, neatsižvelgiant į jų asmenines ar socialines savybes (Arnsperger și Varoufakis, 2003).

Empatija – gebėjimas numatyti kitų žmonių elgesį, pagrįstą psichologinių nuostatų (suvokimo, minčių, jausmų, požiūrio) žiniomis (Guilfordas, P); gebėjimas įsivaizduoti save kito vietoje ir suprasti kito jausmus, norus, idėjas ir veiksmus (Encyclopaedia Britannica, 1999).

Altruizmas – įsipareigojimas padėti be išskaičiavimo (Moscovici, S., 1998, p. 65);

Neabipusė socialinė elgsena – ketinimas padėti kitiems žmonėms, pagalba už profesinių įsipareigojimų ribų (Bierhoff, H. apud Chelcea, 2008).

Nuorodos

Abela, Anthony M. (2004). Solidarity and religion in the European Union: A comparative sociological perspective. p. 71–101. In Peter G. Xuereb, ed.. *The Value(s) of a Constitution for Europe*. Malta:European Documentation and Research Centre, University of Malta.

Arnsperger, C., Varoufakis, Y. (2003). Toward a theory of solidarity. *Erkenntnis* 59, 157–188 (2003). <https://doi.org/10.1023/A:1024630228818>

Beer, P., Koster, F. (2009). *Sticking together or falling apart? Solidarity in an Era of Individualization and Globalization*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Chelcea, S. [2006] (2008). Prosocial behavior. In S. Chelcea (coord.). *Psychosociology. Theories, researches, applications* (pp. 225–243). Iași: Publisher: Polirom.

Eric L. StocksTaylor Clark. (2018). Empathy and Altruism. In *Oxford Research Encyclopedia of Psychology*. Publisher: Oxford.
https://www.researchgate.net/publication/328917952_Empathy_and_Altruism_in_Oxford_Research_Encyclopedia_of_Psychology

Janmaat, J. G., Braun, R. (2009). Diversity and Postmaterialism as Rival Perspectives in Accounting for Social Solidarity Evidence from International Surveys. *International Journal of Comparative Sociology* 50 (1) (January 2), pp.39–68.

Moscovici, S. (1998). *Social psychology of relationships with the other*. Iași: Publisher: Polirom

Oprea, C.L. (2006). *Interactive teaching strategies*. București: Publisher: E.D.P.

Zlate, M. (2006). *Psychology of cognitive mechanisms*. Iași: Publisher: Polirom.

2.1.3. Mokymosi bendradarbiaujant strategija, tinkamam savo įvaizdžiui ir savigarbai

Trumpa anotacija

Žmonės mokosi ir tobulėja, kaupdami savo gyvenimo patirtį, susidurdami ir sprenddami skirtingas problemas ir bendraudami su savo bendraamžiais. Įvaizdis atspindi tai, kaip žmogus suvokia savo ypatingas savybes (fizinės, kognityvinės, emocinės, socialinės, dvasinės ir pan.), o savivertė atspindi tai, kaip mes vertiname save, bei tai, ką apie mus galvoja kiti. Daugeliui mokinių savęs pažinimo procesas yra sunkus, dėl to atsiranda klaidingas įvaizdis ir (arba) žema savivertė. Švietimo įstaigos ir mokytojai turi padėti mokiniams užtikrinti tinkamą savo įvaizdį ir savigarbą.

Šiuo atžvilgiu mes vertiname tai, kad bendradarbiavimu paremta strategija sukuria lengvesnes sąlygas tokiems tikslams pasiekti. „Mokymasis bendradarbiaujant yra pedagoginė strategija, skatinanti mokinius dirbti kartu mažose grupėse, siekiant bendro tikslo“. (Oprea, 2007, p. 138). Bendradarbiavimas reiškia besimokančiųjų suskirstymą į grupes (pageidautina, kad kiekvienoje grupėje būtų po 4–6 mokinius) ir visų grupės narių įtraukimą į mokymosi užduočių atlikimo procesą. Rekomenduojama, kad grupėje mokiniai prisiimtų tam tikrus vaidmenis/priskyrimus, kad kiekvienas mokinsys turėtų būti atsakingas už tam tikrą darbo užduoties komponentą, susijusį su jo kompetencijomis ar sugebėjimais. Taigi mokymasis vyksta sąveikaujant, konstruktyviai keičiantis idėjomis, įvertinant grįžtamąjį ryšį, gautą iš kitų grupės narių (arba iš mokytojo). „Rezultatų, gautų įgyvendinant mokymosi strategiją, kokybė priklauso nuo daugybės mokytojo atliktų veiksmų: mokinių paskirstymo grupėmis, pamokos organizavimo, mokymo medžiagos planavimo, darbo ir užduočių pobūdžio paaiškinimo.“ (Gorghiu ir Drăghicescu, 2014, p. 119).

Mokymosi bendradarbiaujant strategijos taikymas reiškia mokymo metodų, suskirstytų į penkis etapus, įgyvendinimą (Oprea, 2007, p. 147):

- I. Darbo grupės (–ių) sudarymas pagal skirtingus kriterijus;
- II. Spręstinios situacijos pateikimas grupei/grupėms, problemos analizė, prioritetų ir atsakomybės nustatymas;
- III. Dokumentavimas, tyrimai ir apmąstymai;
- IV. Problemos aptarimas ir idėjų iškėlimas;
- V. Išvadų pateikimas ir (arba) problemos sprendimas.

Pamoka suskirstyta į tris dalis:

1. Pirmojoje didaktinio scenarijaus dalyje – *supažindinimo etape* – mokytojas inicijuoja įvadinę diskusiją, siekdamas patikslinti pagrindinius vartojamus terminus (savęs pažinimas, savęs vertinimas, įvaizdis). Šiame etape mokiniai užpildys darbalapį, kurio pavadinimas yra „Savigarbos žvaigždė“, kad nustatytų kelis savęs pažinimo elementus, svarbius savo įvaizdžio struktūrizavimo ir ugdymo procese.

2. Antroji didaktinio scenarijaus dalis – *supratimo etapas* – užima didžiausią dalį laiko atžvilgiu. Jai reikia trumpo mokytojo pristatymo, kuriame pateikiama informacija apie: teigiamai/aukštai save vertinančius mokinius ir moksleivius, turinčius neigiamą/žemą savivertę; taip pat apie gyvenimo patirtį, kuriančią teigiamą ar neigiamą įvaizdį ir pan. Tuomet į 3-6 asmenų grupes suskirstyti mokiniai bendradarbiauja ir rengia plakatus bei pristato juos klasei, tada diskutuoja apie juose įvardytas idėjas.

3. Paskutinę didaktinio scenarijaus dalį – *refleksijos etapą* – sudaro dvi svarbios sekos: a) instrumento, skirto savivertės matavimo skalei (M. Rosenbergas), užpildymas, siekiant įvertinti kiekvieno mokinio savęs vertinimo lygį; b) laikas, skirtas atsiliepimams, kai kiekvienas mokinyss turi parašyti apie užduotį savo mintis/idėjas/emocinę patirtį ir pan., - tai bus įrašyta į diagramą.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai galės: (a) nustatyti daugybę asmeninių savybių; b) atpažinti šių sąvokų reikšmę: savęs pažinimas, įvaizdis, savigarba, savivertė; c) atpažinti teigiamo/aukšto ar neigiamo/žemo savęs vertinimo pagrindinius elementus; d) bendradarbiauti su bendramoksliais, kuriant plakatą; e) nustatyti savivertės lygį; f) rasti tinkamus būdus, kaip ugdyti savivertę.

Įvertinimas. Mokytojui rekomenduojama atlikti individualius ir grupės veiklos vertinimus.

Galimos adaptacijos. Pristatymą galima pakeisti kitų tipų vaizdine medžiaga (lentos ar plakatai, grupinių darbų lapai, „Prezi“ tipo pristatymai ir kt.). Pamoka gali būti trumpesnė arba ilgesnė, atsižvelgiant į mokinių amžių, jų susidomėjimą, problemas, su kuriomis susiduria mokiniai ar klasė ir pan. Mokymo strategijoje taip pat gali būti naudojami kiti mokymo metodai ir didaktinės priemonės nei nurodytame pavyzdyje žemiau.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Savęs pažinimas ir savigarba (konsultavimas ir instrukcija)	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Kiekvienoje šalyje gali skirtis priklausomai nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų.
Trukmė:	50 minučių	Gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius.
Tema:	Savęs pažinimo ir savigarbos gebėjimų ugdymas	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 10 minučių	Mokytojas pateikia veiklos temą ir siūlomus tikslus. Organizuojama įvadinė diskusija, siekiant patikslinti sąvokas: savęs pažinimas, savigarba, įvaizdis. Remdamiesi mokytojo nurodymais, mokiniai atlieka savęs ir tarpusavio pažinimo pratimą, naudodamiesi instrumentu, pavadintu: „Savigarbos žvaigždė“. Mokiniai individualiai užpildys išplatintus lapus – „Savigarbos žvaigždė“, o vėliau savanoriškai kai kurie mokiniai prieš bendramokslius pateiks nustatytas asmenines	Mokymo metodai ir didaktinės priemonės: kolektyvinė diskusija, paaiškinimas. 1 priedas – Teorinis pranešimas. 2 priedas – „Savigarbos žvaigždė“.

Pamoka/tema:	Savęs pažinimas ir savigarba (konsultavimas ir instrukcija)	Pastabos
	savybes, paprašydami iš bendramokslių grįžtamojo ryšio, kad pamatytų, kiek savęs paties įsivaizdavimas sutampa su vaizdu, kurį kiti turi susidarę apie tave.	
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Mokytojas pateikia informacinę medžiagą („Prezi“, lenta, plakatas ir kt.), kurioje yra informacija apie: aukštą savivertę turinčius mokinius, žemą savivertę turinčius mokinius, gyvenimo patirtį, kuriančią teigiamą ar neigiamą įvaizdį. Mokiniai bus suskirstyti į tris grupes ir jų užduotis bus bendradarbiauti, kad būtų sudarytas dvipusis plakatas (piešimas, koliažas): kiekviena grupė paskirs atstovą (pranešėją), kuris pristatys bendramoksliams savo grupės parengtą medžiagą. Plakatai bus rodomi ir peržiūrimi naudojant „Gallery Tour“ metodą. Bus pristatomi iliustruoti elementai.	Kiekvienai situacijai galima sukurti plakatus. Mokymo metodai ir didaktinės priemonės: ekspozicija, paaiškinimas, instrukcijos, darbas grupėse, ekskursija po virtualią galeriją, grupinė diskusija, lenta, spalvoti pieštukai, spalvoto popieriaus lapai, žirkklės, koliažo medžiagos ir kt. 1 priedas – Teorinis pranešimas.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Mokiniam siūloma užpildyti priemonę, skirtą savivertės matavimo skalei nustatyti (M. Rosenbergas). Atliekama individuali gautų rezultatų analizė. Moksleivių prašoma apmąstyti situacijas, dėl kurių jie negavo aukštų balų. Savanoriškai keli mokiniai prieš bendramokslius pristatys gautus rezultatus ir kartu su bendramoksliais ir mokytoju bus priimtos išvados. Mokytojas išdalina po lapą kiekvienam mokiniui ir pateikia lentelę „Idėjų medis – savivertė“. Kiekvienas mokinys turi parašyti savo įspūdžius/idėjas, kurios jam kilo po pamokos, o tuos lapus užklijuoti ant lentos.	Mokymo metodai ir didaktinės priemonės: instrukcija, individualus ir kolektyvinis apmąstymas, kolektyvinė diskusija. 3 priedas – savivertės matavimo skalė (M. Rosenbergas). „Idėjų medis – savivertė“.

1 priedas. Teorinė santrauka

Savęs pažinimas yra „savų savybių (gebėjimų, emocijų, motyvacijos, požiūrio, įsitikinimų, gynybos ir prisitaikymo mechanizmų) tyrimo ir struktūrizavimo procesas, kurio rezultatas yra asmeninis įvaizdis“ (Lemeni ir Miclea, 2004, p. 27).

Mūsų įvaizdis atspindi mūsų psichologinį/informacinį modelį, kuris aprėpia daugybę idėjų ir įsitikinimų, susijusių su mūsų fizinėmis, kognityvinėmis, emocinėmis, socialinėmis, dvasinėmis savybėmis“ (Santi, 2018, p. 237–238).

Savivertė reiškia „vertės, kurią kiekvienas asmuo priskiria savo asmeniui, išraišką“ (Rosenberg ir kt., 1995). Savivertė „priklauso nuo sėkmės ir nesėkmių, nuo pasitenkinimo ir nepasitenkinimo – patenkinamos ir nepatenkinamos patirties rezultatų“ (Santi, 2018, p. 241).

Mokiniai, turintys aukštą savivertę...	Mokiniai, turintys žemą savivertę...
... džiaugiasi tokiais, kokie yra ... („Man patinka, kas esu tokia, kokia esu ...; Neprivalau būti tobula ...“)	... nepatenkinti tuo, kokie yra ... („Man niekas nesiseka ...; Nesu geras ...“)
... elgiasi savarankiškai ... („Aš galiu susitvarkyti pats ...“)	... jaučiasi priklausomi nuo kitų ... („Man reikia padėti ...; Man vienam nepavyksta ...“)
... didžiuojasi ne tik kitų, bet ir savo pasiekimais ... („Aš didžiuojuosi savimi, nes ...“)	... kaltina kitus dėl jų nesėkmių ... („Mokytojas buvo nesąžiningas su manimi ...; Tėvai/bendramoksliai manęs nepalaiko ...“)
... prisiima atsakomybę ir atlieka naujas užduotis be problemų ... („Esu įsitikinęs, kad galiu tai padaryti ...; Bandau ...“)	... vengia prisiimti atsakomybę ar imtis naujų iššūkių/užduočių ... („Aš negaliu to padaryti ...; Negalėsiu laikyti egzamino ...“)
... išreiškia savo teigiamas ir (arba) neigiamas emocijas ... („Aš laimingas, nes ...; Man liūdna, nes ...; Aš nusiminęs, kai taip su manimi kalbi ...“)	... kartais apsimeta, kad yra emociškai abejingi ... („Man nesvarbu, kad aš gaunu žemą įvertinimą ...“)
... priima pagalbą ir siūlo pagalbą kitiems bendramoksliams ... („Man reikia tavo pagalbos ...; Galiu ir noriu tau padėti ...“)	... yra lengvai paveikiami ... („Mano draugai mano, kad rūkyti yra gerai, nes ...“) ... yra linkę izoliuotis („Man nieko nereikia ...“)

Gyvenimo patirčiai, kuri kuria teigiamą asmens įvaizdį, specialistai priskiria situacijas, kai mokinys: skatinamas, giriamas, išklausomas, apkabinamas, su juo kalbama pagarbiai, jam skiriamas dėmesys, jis gerai mokosi mokykloje ir (arba) papildomai, jo yra aktyvi mokyklinė veikla (sportas, piešimas, tapyba, teatras), geba susirasti ilgalaikius draugus ir pan. Gyvenimo patirties, formuojančios neigiamą savę įvaizdį, kategorijoje yra situacijų, kuriose mokinys: dažnai kritikuojamas, baramas, kaltinamas, neigiamai „paženklinamas“, ignoruojamas, išjuokiamas, turi nesėkmių mokykloje ir (arba) popamokinėje veikloje, kitų (tėvų, mokytojų ir kt.) lūkesčiai yra labai dideli, perdėti, juos sunku pasiekti (adaptacija Lemeni & Miclea, 2004, p. 34–35).

Nuorodos

Gorghiu, G., Drăghicescu, L.M. (coord.) (2014). *Educație prin științe. Aspecte referitoare la instruirea bazată pe investigație științifică*. Târgoviște: Bibliotheca.

Lemeni, G., Miclea, M. (coord.) (2004). *Consiliere și orientare. Ghid de educație pentru carieră*. Cluj–Napoca: ASCR.

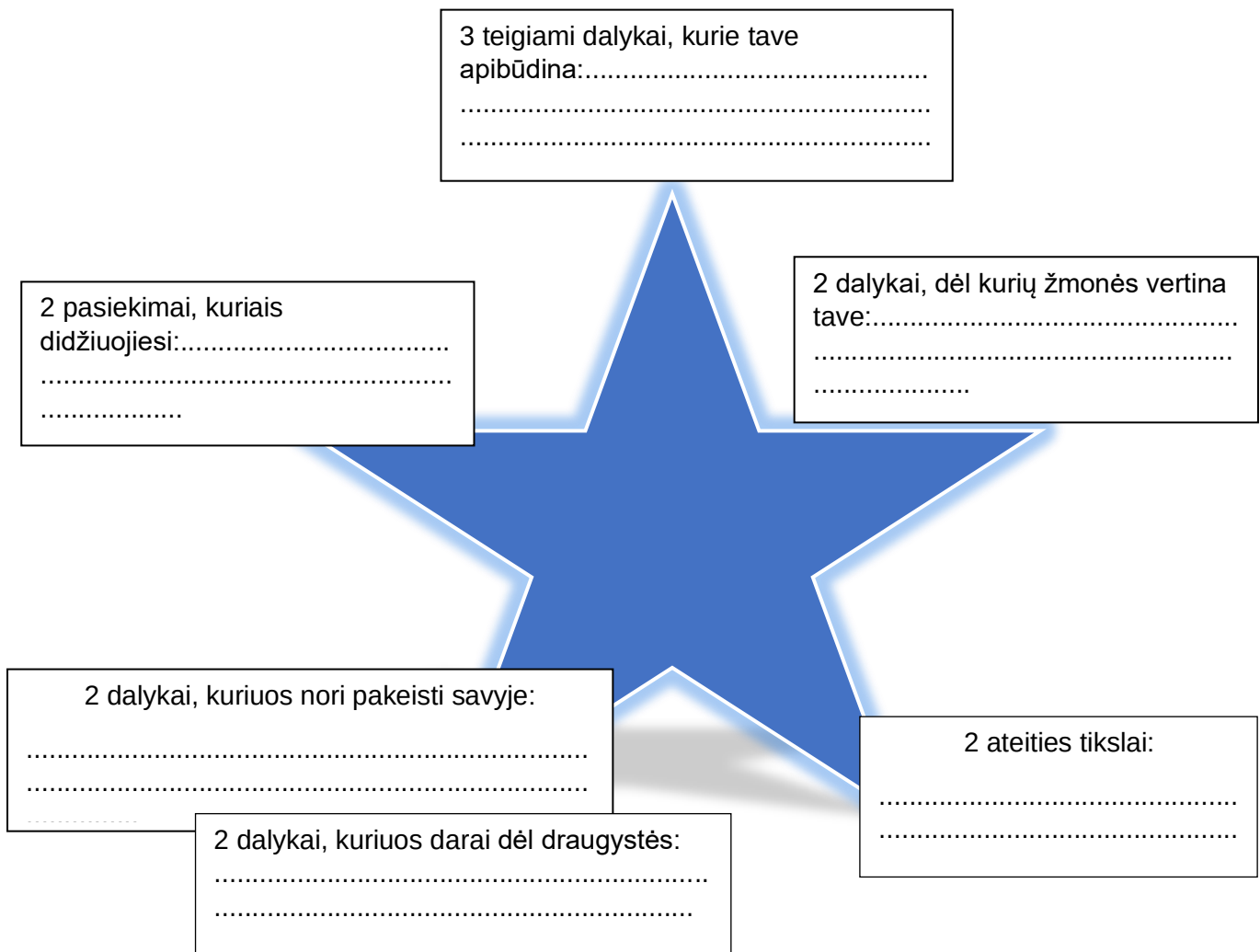
Oprea, C. L. (2007). *Strategii didactice interactive*. București: Editura Didactică și Pedagogică.

Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Rosenberg, et al. (1995). Global self-esteem and specific self-esteem: different concepts, different outcomes. *American Sociological Review*, 60, pp. 141–156

Santi, E. A. (2018). *Psihologia educației. Repere teoretice și practice*. București: Editura Universitară.

2 priedas. Savigarbos žvaigždė

3 teigiami dalykai, kurie tave apibūdina:.....
.....
.....

2 pasiekimai, kuriais didžiuojiesi:.....
.....
.....

2 dalykai, dėl kurių žmonės vertina tave:.....
.....
.....

2 dalykai, kuriuos nori pakeisti savyje:
.....
.....

2 ateities tikslai:
.....
.....

2 dalykai, kuriuos darai dėl draugystės:
.....
.....

3 priedas. Rosenbergo savigarbos skalė

Instrukcijos:

Žemiau pateikiamas teiginių, susijusių su jūsų bendrais jausmais apie save, sąrašas. Nurodykite, kaip tvirtai sutinkate ar nesutinkate su kiekvienu teiginiu.

Teiginys	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
1. Jaučiu, kad esu nusipelnęs žmogus, bent jau lygiavertis su kitais.				
2. Jaučiu, kad turiu daug gerų savybių.				
3. Iš esmės aš linkęs jaustis, kad esu tarsi klaida.				
4. Aš sugebu viską atlikti taip pat gerai, kaip ir dauguma kitų žmonių.				
5. Jaučiu, kad neturiu kuo didžiuotis.				
6. Aš laikausi pozityvaus požiūrio į save.				
7. Apskritai esu patenkintas savimi.				
8. Norėčiau labiau gerbti save.				

Teiginys	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
9. Aš tikrai jaučiuosi kartais nenaudingas.				
10. Kartais manau, kad aš visai nesu geras.				

Balai skaičiuojami taip:

1, 2, 4, 6 ir 7 punktų: Visiškai sutinku = 3; Sutinku = 2; Nesutinku = 1; Visiškai nesutinku = 0;

3, 5, 8, 9 ir 10 punktų: Visiškai sutinku = 0; Sutinku = 1; Nesutinku = 2; Visiškai nesutinku = 3.

Rezultatų skalė svyruoja nuo 0 iki 30. Rezultatai tarp 15 ir 25 yra normos ribose. Balai, žemesni nei 15, rodo žemą savivertę.

Testą galima rasti: <https://wnorton.com/college/psych/psychsci/media/rosenberg.htm>

2.1.4. „Laiškas klasės draugui“ empatijos ir savigarbos puoselėjimui

Trumpa anotacija

Laiškas klasės draugui yra rašymo strategija, naudojama etikos pamokose. Ši strategija turi keletą tikslų, ji skirta giliam apmąstymui ir mokymuisi, individualizuotam mokymuisi ir geresnei socialinei sąveikai. Ją pasitelkiant, keičiamasi idėjomis, didinamas tarpusavio supratimas, ugdoma empatija.

Šios strategijos esmė – dalijimasis mintimis ir idėjomis tarp mokinių, bandymas suprantamai ir įtaigiai perteikti savo mintis ir gauti atsakymą į jas. Mokinių laiškai turi būti trumpi, asmeniškai, bet skirti kitiems perskaityti. Laiškai skatina dialogą ir atsakymus tarp dviejų skaitytojų, skatina empatiją. Mokiniai gali rašyti laiškus, norėdami kitiems pristatyti knygą, filmą, renginį ir pan. bei pasidalinti įspūdžiais. Šie laiškai turi būti spontaniški, todėl jie gali turėti tam tikrų rašybos ir gramatikos klaidų. Kadangi tai yra spontaniškas rašymas, kai dalijamasi asmeninėmis mintimis, neketinant jų skelbti, kalbos klaidų nereikia analizuoti ir vertinti.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo supažindinimo veiklos. Antroji dalis vadinama supratimu, kuria siekiama analizuoti ir suprasti naują turinį. Paskutinė refleksijos dalis skirta mokymosi proceso, mokinių patirties apibendrinimui ir apmąstymui.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai pasidalins asmeninėmis mintimis su klasės draugais. Jie išmoks išreikšti savo mintis raštu. Jie taip pat išmoks atsakyti į kitų klausimus. Tikimasi, kad tai ugdys tarpusavio supratimo ir empatijos kultūrą klasėje.

Įvertinimas. Mokytoji rekomenduojama koordinuoti laiškų rašymo procesą ir stebėti keitimąsi idėjomis. Mokytojas turi užtikrinti sklandų procesą, kai visi mokiniai turėtų galimybę rašyti, dalytis ir teikti atsiliepimus.

Galimos adaptacijos. *Laiškas klasės draugui strategija* gali būti naudojama skirtingose pamokose (dažniau humanitariniuose ir socialiniuose moksluose, tačiau ir kituose moksluose). Ši strategija gali būti vadinama „Literatūros laišku“ kalbos ir literatūros pamokose, matematikos – „Mokslo raide“, istorijos – „Istorijos laišku“ arba „Didvyrio laišku“ ir kt. Šią strategiją taip pat gali naudoti klasės auklėtoja per vadinamąją klasės valandą, neformaliojo švietimo veikloje.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Ethics	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	12–16 m.	Kiekvienoje šalyje gali skirtis, priklausomai nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų.
Trukmė:	45 minučių	Gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius.
Tema:	Mano herojus	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5–7 minutės	Mokytoja skaito naujieną iš socialinės žiniasklaidos/laikraščio, kur aprašomas gero/drąsaus/altruistiško elgesio pavyzdys. Pavyzdžiui, kažkas paaukojo kraujo, pinigų ar ką nors išgelbėjo. Mokytojas prašo apmąstyti naujieną: kas joje didvyriška? ar turime daug herojiškų pavyzdžių kasdienio gyvenimo situacijose?	Taikomi metodai: atviri klausimai, diskusija.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): iki 30 minučių	Mokinių prašoma pagalvoti apie 3–5 minutes ir prisiminti bet kurį herojų (iš realaus gyvenimo, literatūros, filmų ir kt.), kuris jiems yra sektinas pavyzdys. Mokytojas duoda užduotį parašyti pastraipą ar dvi apie tam tikrą herojų laiško forma (žr. „1 priedas“ gaires). Moksleiviai turi apie 10–15 minučių rašymui. Tada tarp klasės draugų keičiamasi laiškais. Mokiniai turi perskaityti laišką ir pateikti atsiliepimus 2–3 sakiniais (žr. „2 priedas“ gaires). Ši veikla trunka apie 7–10 minučių. Laiškai su atsiliepimais grįžta jį parašiusiajam.	Taikomi metodai: rašymas, skaitymas.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Mokiniai, perskaito gautus atsiliepimus ir juos apmąsto, taip pat ir visą laiškų rašymo bei dalijimosi procesą.	Taikomi metodai: žodiniai apmąstymai/atsiliepimai.

1 priedas. Laiško rašymo gairės

Gairės	Pavyzdys
Ivardink savo herojų – kas jis/ji?	Mano herojus yra mano tėvas ... Jis atrodo kaip.....
Kaip sužinojai apie jį/ją?	Anksčiau gyvenau su juo 12 metų, bet jis dabar dirba kitoje šalyje ... Jau nemačiau jo vienerius metus ...
Kuo jis/ji jums patiko?	Jis sugeba rasti sprendimą visose, net ir sudėtingiausiose situacijose. Jis rasdavo laiko mums, vaikams, net būdamas labai užimtas....
Kodėl norėjote sekti juo/ją?	Noriu sugebėti išspręsti visas problemas, kaip mano tėtis.

2 priedas. Atsiliepimų rašymo gairės

Gairės	Pavyzdys
Man labai patiko....	Man labai patiko, kaip apibūdinau ...
Norėčiau sužinoti daugiau ...	Norėčiau sužinoti daugiau apie jo
Aš noriu paklausti	Kas yra „kita šalis“?
Rekomenduoju	Aš rekomenduoju jums pasidalinti šiuo laišku su savo tėvu.

2.1.5. Atvejo analizės strategija empatijos ugdymui

Trumpa anotacija

Atvejo analizė yra ilgą laiką švietimo procese taikomas metodas, kurio metu mokiniai lavina kritinio mąstymo, bendravimo, problemų sprendimo įgūdžius, tuo pačiu ugdo emocines kompetencijas. Atvejo analizė buvo apibrėžta kaip „istorija su paslėpta žinute arba pasakojimas, apibūdinantis realią situaciją, kai asmuo ar grupė turi priimti sprendimą arba išspręsti problemą“ (Killen, 2006). „Tiesioginio asmenų susidūrimo su tikra ir autentiška situacija metodas laikomas tipišku pavyzdžiu, priskiriamu probleminių situacijų ir įvykių rinkiniui“ (Oprea, 2007, p. 219). „Ši situacija gali būti reali ar įsivaizduojama, sudėtinga ir susijusi su konfliktu ar dilema/problema, kurią mokinių prašoma išspręsti, vadovaujant mokytojiui. Mokytojo vaidmuo yra pristatyti atvejį, organizuoti ir vadovauti visam jo analizės procesui ir vadovauti vykstančioms diskusijoms, tinkamai valdant situacijas, kurios gali atsirasti analizės metu“ (Cerghit, 1997, p. 210). „Atvejo analizę galima derinti su modeliavimo žaidimu, vaidmenų interpretavimu ir grupinėmis diskusijomis“ (Cerghit, 1997, p. 206).

Tarp šio metodo taikymo pranašumų emocinių kompetencijų ugdymo strategijos kontekste yra: motyvacijos ir susidomėjimo tema ugdymas, kompetencijų ugdymas emocijoms atpažinti ir suprasti, veiksmingai jas valdyti ir reguliuoti, teorijos koreliacija su praktika, gera sąveika tarp mokytojo ir mokinių, bendravimo kompetencijų ugdymas (Wines ir kt., 1994). Taip pat yra atvejo

tyrimo nauda kognityviniame lygmenyje (supratimas, samprotavimas, analizė) ir emociniame lygmenyje (tarpasmeninių kompetencijų ugdymas).

Daviso (2009) rekomenduojami žingsniai, naudojant šį metodą, yra šie:

1. Pasirengimas atvejo analizei: pateikiant mokiniams patarimų ir parengiant klausimus, kurie struktūrizuos atvejį ir išryškins pagrindinius jo momentus.
2. Atvejo išaiškinimas: pristatant atvejį, pradedant diskusiją, priimant tarpininko vaidmenį ir vadovaujant diskusijai.
3. Pamokos užbaigimas: apibendrinant pagrindinius dalykus, atskleidžiant realaus gyvenimo idėjas, mokiniams rašant trumpus rašinius ir paprašius mokinių įvertinti diskusijas.

Atsižvelgdamas į pamokos tikslus, mokytojas gali padėti mokiniams analizuoti atvejį taip:

- nurodyti bendrą nagrinėjimo kontekstą;
- nustatyti konkrečioje situacijoje išskylančias problemas;
- nustatyti galimus sprendimo būdus;
- įvertinti siūlomus sprendimus;
- nustatyti optimaliausią atvejo sprendimo būdą.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoje dalyje yra įvadinis pamokos momentas ir pratimas, palengvinantis mokinių supratimą apie empatijos sąvoką, taip pat sąvokos apibrėžimas pagal specializuotą literatūrą. Antroji dalis skirta analizuoti atvejį, susijusį su empatija. Paskutinė dalis skirta apibendrinti svarbiausią temos aspektą, įvardyti išvadas ir atsiliepimus.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai gaus išsamių žinių apie šią temą; mokiniai supras empatijos vertę savo ir kito gyvenimui/gerovei; jie gaus žinių ir įgis emocinio prisitaikymo kompetencijų (kilus problemoms jie nebereaguos impulsyviai, bus empatiškesni ir supratingesni su kitais).

Įvertinimas. Mokytojas turės su mokiniams grįžtamąjį ryšį (žodinius ir neverbalinius rodiklius) ir skatins jų savivertę.

Galimos adaptacijos. Pamoka gali būti trumpesnė arba ilgesnė, atsižvelgiant į mokinių amžių, ankstesnę mokinių patirtį, analizuojant atvejų tyrimus ir kitas kontekstines ypatybes. Atvejo analizę galima pritaikyti kitoms temoms ir pateikti vizualiai, trumpo filmo pavidalu. Atvejo tyrimo metodas gali būti naudojamas įvairiose pamokose: psichologijos, istorijos, pilietinio ugdymo, fizikos, matematikos ir kt.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Emocinė ABC – empatija	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Kiekvienoje šalyje gali skirtis priklausomai nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų.
Trukmė:	50 minučių	Gali užtrukti trumpiau ar ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius.
Tema:	Atpažinkime ir supraskime savo ir kitų emocijas!	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia	Mokytojas mokiniams pateikia keletą vaizdų,	Taikomi metodai:

Pamoka/tema:	Emocinė ABC – empatija	Pastabos
(supažindinimo etapas): 10 minučių	kurie iliustruoja skirtingose gyvenimo situacijose atsidūrusius žmones (pavyzdžiui: žemą/blogą pažymį turintis mokinys, su geriausiu draugu išsiskyręs berniukas, motinos barama mergaitė, mažas vaikas, pametęs mėgstamą žaislą, paauglys, kuris yra bendraamžio blogų pokštų taikiny, darbo netekusi jauna moteris, maisto nusipirkti negalintis senolis, nes jis neturi pakankamai pinigų). Mokinių prašoma po vieną: • įsijausti į paveikslėlyje esančio asmens (mokinio, berniuko, mergaitės, vaiko, paauglio, jaunos moters ar senjoro) situaciją ir apibūdinti, kokias emocijas tas asmuo patiria; • įsivaizduoti, ką galima būtų padaryti, kad žmogus jaustųsi geriau. Toliau bus diskusija apie empatiją. Pateikiami keli specialiosios literatūros empatijos apibrėžimai (1 priedas) ir nauda, kurią jie gebėjimai gali suteikti žmogui (pavyzdžiui: kai esame empatiški, geriau suprantame kitus, galime padėti jiems lengviau įveikti situacijos, su kuriomis jie susiduria, galime lengviau bendrauti, galime išvengti konfliktų).	paaikškinimas, pratimas, palengvinta diskusija.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 35 minutės	Sudaromos grupės po 4 mokinius. Mokytojas išdalina lapus, kuriuose pateikiamas atvejo tyrimas (2 priedas). 1. Mokinių prašoma perskaityti atvejo aprašymą ir apmąstyti situaciją, pradedant šiais pagalbos klausimais: – Koks kontekstas? – Kokia mokinio problema? – Kokias klaidas daro aplinkiniai (kolegos, mokytojai, tėvai)? – Kaip galima išspręsti šią situaciją? 2. Mokiniai grupėse diskutuoja apie atvejį, o mokytojas (iš vedėjo ir vadovo pozicijos) užtikrina, kad mokiniai suprastų atitinkamą atvejį, priežastis, dėl kurių susidarė konkreči situacija, ir pateikia variantus jai išspręsti. 3. Pabaigoje apibendrinamos pagrindinės idėjos. Mokinių prašoma naujai pažvelgti į atvejį, pakeičiant mokinių, mokytojų, tėvų elgesį nauju, pasitelkiant empatiją. Galiausiai mokinių grupėse prašoma prisiimti vaidmenis pateiktu atveju (1 mokinys – berniukas, 2 mokinys – empatiškas kolega, 3	Taikomi metodai: atvejo tyrimas, palengvinta diskusija, vaidmenų žaidimas, apmąstymai.

Pamoka/tema:	Emocinė ABC – empatija	Pastabos
	mokinys – empatiškas mokytojas, 4 mokinys – empatiškas tėvas). Po vaidmenų žaidimo mokinių prašoma pristatyti/aprašyti patirtas emocijas.	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 5 minutės	Apibendrinamos svarbiausios idėjos apie empatiją. Mokytojas pateikia mokinių atsiliepimus ir prašo apmąstyti, kas vyko toje veikloje, ir paminėti svarbų aspektą, kurį jie išmoko.	Taikomi metodai: žodiniai apmąstymai, grįžtamasis ryšys, pokalbis.

1 priedas. Empatijos sąvokos apibrėžimas

„Empatija yra sugebėjimas įsivaizduoti save kito vietoje ir suprasti kito jausmus, norus, idėjas ir veiksmus“ (Encyclopaedia Britannica, 1999).

„Empatija yra žmonių gebėjimas mąstyti apie kitą, tai yra gebėjimas išreikšti jautrumą ir rūpestį kito problemoms, perkelti save į kito padėtį“ (Roco, 2004, p. 141).

Gebėjimas įsijausti yra svarbus, nes tai yra bruožas, kuris mus daro humaniškais ir prisideda, kuriant tvirtus žmonių ryšius. Empatiški žmonės yra mažiau agresyvūs ir tai pasireiškia neabipusės socialinės elgsenos nuostatomis, jie geriau pažįsta save ir kitus.

2 priedas. Atvejo analizė

Atvejo aprašymas

A. N. yra X mokyklos aštuntos klasės mokinys. Jo tėvai neseniai persikėlė į miestą ir perkėlė savo berniuką į naują mokyklą (X mokyklą), su juo nediskutavę ir prieš jo norą. Per pertraukas berniukas nepakyla iš suolo ir nebendrauja su kitais bendraamžiais. Pamokų metu jis nedalyvauja diskusijose (išskyrus atvejus, kai jį tiesiogiai paskiria mokytojai), tačiau teisingai atlieka jam skirtas užduotis. Jis visada liūdnas ir niekada nesišypso nei klasės draugams, nei mokytojams. Bendraklasiai į jį žiūri kaip į įsibrovėlį jų klasėje ir juokiasi iš jo, pravardžiuoja jį. Mokytojai nepastebi A. N. integracijos į naują klasę problemų, todėl nesiūlo jokios paramos. Laikui bėgant, mokinys A. N. nebenori eiti į mokyklą, tam, kad išvengtų bendraklasių. Be to, jis ima praleidinėti pamokas; jis praleidžia laiką parke iki pamokų pabaigos ir tik tada grįžta namo.

Nuorodos

Cerghit, I. (1997). *Metode de învățământ*. Ediția III–a revăzută și adăugită. București: Editura Didactică și Pedagogică.

Davis, B. G. (2009). *Tools for teaching*. (2nd Ed.). San Francisco: Jossey-Bass.

Encyclopaedia Britannica (1999). <https://www.britannica.com/science/empathy>

Killen, R. (2006). *Effective teaching strategies: Lessons from research and practice*. 4th Ed. Melbourne: Social Science Press.

Oprea, C. L. (2007). *Strategii didactice interactive*. București: Editura Didactică și Pedagogică.

Roco, M. (2004). *Creativitate și inteligență emoțională*, Iași: Editura Polirom.

Wines, G., Carnegie, G., Boyce, G. and Gibson, R (1994). *Using Case Studies in the Teaching of Accounting*. Deakin University, Victoria: Australian Society of Certified Practising Accountants.

2.1.6. „Palik man paskutinį žodį“ strategija, skatinanti savigarbą

Trumpa anotacija

„Palik man paskutinį žodį“ (Buehl, 2001) yra supratimo strategija, kuria siekiama lavinti kalbėjimo, klausymo įgūdžius struktūrizuotų mokinių diskusijų metu. Tai taip pat prisideda prie socialinių ir emocinių įgūdžių tobulinimo, savivertės ir pasitikėjimo mokymosi gebėjimais ugdymo. Paprastai grupinės diskusijos vyksta pagal konkretų tekstą (ar jo dalį). Mokiniai turi pabrėžti svarbiausias pastraipas, idėjas ir tada diskutuoti mažose grupėse. Dirbdami trijų penkių asmenų grupėse, mokiniai jaučiasi geriau. Tokiu būdu net santūrus mokiniai turi galimybę kalbėti ir būti išklausyti, nes kalbantieji turi suteikti žodį kitiems ir išmokyti kurį laiką būti tylūs. Tokiomis aplinkybėmis diskusijos vyksta ramiai, be streso, atsipalaidavus.

Strategija įgyvendinama šiais etapais: 1) teksto pasirinkimas; 2) teksto skaitymas; 3) asmeniškai svarbaus epizodo, pastraipos, idėjų pasirinkimas; 4) pasirinkto kūrinio užrašymas ant popieriaus lapo/kortelės; 5) užrašymas, kodėl pasirinkta ši konkreti citata/pastraipa/idėja; 6) pasikeitimas popieriaus lapais/kortelėmis tarp grupės narių; 7) atsiliepimą ir paaiškinimą apie citatą/pastraipą/idėją rašymas ir skaitymas; 8) kiekvienas grupės narys perskaito, ką parašė, ir sulaukia atsiliepimų; 8) grupė diskutuoja apie visas idėjas, o išklausęs visų grupės narių minčių ir atsiliepimų, kortelės „savininkas“ pasako jam paliktą „paskutinį žodį“ – pasako, ką galvoja, ir užbaigia diskusijas.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai jausis užtikrintai dalindamiesi asmeninėmis mintimis su klasės draugais. Jie išmoks reikšti savo mintis žodžiu ir raštu. Jie taip pat išmoks atsakyti kitiems. Mokiniai taip pat galės susieti tekstą su asmeniniais jausmais, idėjomis, patirtimi.

Įvertinimas. Mokytojai koordinuoja ir stebi mažų grupių darbo procesą. Jie turi užtikrinti sklandų procesą – įsitikinti, kad visi turi galimybę kalbėti, dalytis mintimis ir būti išklausyti. Mokytojas gali paprašyti mokinių įvertinti savo darbą grupėse, naudojant skirtingas grupinio vertinimo metodikas.

Galimos adaptacijos. Vietoj teksto mokytojai gali naudoti filmus, citatas, paveikslėlius, paveikslus, plakatus, nuotraukas. Juos gali pasiūlyti ne tik mokytojas, bet ir patys mokiniai. Kortelės gale mokiniai paaiškina savo pasirinkimą ir pasako, kodėl tai svarbu. Ši strategija gali būti naudojama įvairiose pamokose – kalbos, istorijos, gamtos mokslų, geografijos, dailės, etikos, pilietinio ugdymo ir kt. Strategija gali būti taikoma skirtingo amžiaus grupėms. Užduoties sudėtingumas priklauso nuo pasirinkto teksto (jo pobūdžio, ilgio).

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Etika	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	12–16 m.	Tai gali skirtis kiekvienoje šalyje ir priklausyti nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų.
Trukmė:	45 minutės	Tai gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius.
Tema:	Mes visi esame skirtingi, tačiau ir panašūs	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5–7 minutės	Padėkite skirtingų žmonių nuotraukas ant stalo/grindų/klasės sienos. Nuotraukos turi atspindėti skirtingą lytį, amžių, tautybę, socialines grupes ir kt. (Žr. 1 priedo pavyzdžius). Paprašykite mokinių pažiūrėti minutę ir pasirinkti vieną žmogų. Tada suskirstykite mokinius į trijų, keturių ar penkių asmenų grupes, išdalinkite korteles ir raskite vietas mažoms grupėms dirbti klasėje.	Taikomas metodas: rodomos nuotraukos.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Mokinių prašoma vienoje kortelės pusėje užrašyti savo tekstą, kuriame reikia atsakyti į šiuos klausimus: Kas yra matoma nuotraukoje? Kas yra tie žmonės/reiškiniai? Kur vyksta veiksmas? Kas akivaizdu ir kas ne? Kitoje kortelės pusėje mokiniai rašo komentarus: Kodėl jie pasirinko šią nuotrauką? Kuo ji ypatinga? Tada mokiniai keičiasi savo kortelėmis – skaito ir rašo atsiliėjimus bei grąžina kortelę jos „savininkui“. Vėliau mokinys perskaito, ką visi parašė. Tada visi kartu diskutuoja – ką, jų manymu, tai reiškia? Kodėl jie mano, kad tai svarbu? Po kelių minučių mokinys perskaito jo parašytą tekstą kortelėje. Jis/ji	Taikomi metodai: rašymas, skaitymas, rašytiniai ir žodiniai atsiliėjimai.

Pamoka/tema:	Etika	Pastabos
	pakomentuoja tai, ką parašė, ir sako „paskutinį žodį“. Pirmosios nuotraukos aptarimas baigtas. Šį procesą likę mokiniai tęsia paeiliui.	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Mokiniai apmąsto mokymosi veiklą ir procesą: Ko jie išmoko? Kaip jie išmoko? Kuo jis skiriasi nuo kitų mokymosi formų? Mokytojas pradeda trumpą diskusiją tema „mes visi skirtingi, bet vis tiek panašūs“ – kokie skirtumai/panašumai pastebėti nuotraukose? Ar jie dideli? Kokį poveikį jie daro mūsų santykiams?	Taikomas metodas: žodiniai apmąstymai/atsiliepimai.

1 priedas

Sejnost R.L. (2009). Tools for teaching in the block. Corwin Press.

www.mediateka.lt

<https://www.pexels.com/photo/old-woman-sitting-on-chair-near-girl-while-reading-a-book-3087878/>

<https://pixabay.com/users/free-photos-242387/?tab=popular&pagi=4>

2.2. Inkluzinio švietimo strategijos

2.2.1. Mokyklos/ klasės naujokų palaikymo strategija

Trumpa anotacija

Naujokų mokykloje/klasėje palaikymo strategijos tikslas – padėti naujokams greitai ir sėkmingai įveikti adaptacijos laikotarpį naujoje mokykloje/klasėje, padedant mokiniams išspręsti problemas, patenkinant jų poreikius ir pašalinant neigiamus veiksnius, įtakojančius mokinių akademinę ir užklausinę veiklą.

Strategija susideda iš trijų dalių.

Pirmoji dalis: Klasės auklėtojo indėlis.

Pirmasis sunkumas, su kuriuo susiduria naujokai, yra tas, jog naujoje mokykloje/klasėje socialiniai vaidmenys jau yra nusistovėję, draugų ir lyderių grupės yra susiformavusios. Naujokams reikia pagalbos, integruojantis į naują mokyklą/klasę, prisitaikant ir surandant savo vietą joje.

Klasės auklėtojas yra pirmasis asmuo, kuris gali padėti naujai atvykusiam mokiniui integruotis į mokyklos/klasės gyvenimą. Norėdamas tai padaryti - mokytojas turėtų pažinti mokinį. Užduotis „Mano vidinė būseną“ (1 priedas) gali padėti užmegzti pirmą kontaktą. Ši užduotis padės klasės auklėtojui sužinoti mokinio jausmus, emocijas ir patirtį, susijusią su atėjimu į naują įstaigą, ir žinoti, kaip toliau organizuoti savo klasės veiklą.

Pastaba. Atlikdamas užduotį, mokinys turėtų sutelkti dėmesį į jausmus, susijusius su atėjimu į naują klasę/mokymo įstaigą.

Antroji dalis: Klasės mokinių/draugų indėlis. Įstaigos socialinis pedagogas ar klasės auklėtojas gali pasiūlyti klasės mokiniams su nauju mokiniu žaisti žaidimą, naudojant „Arbatos puodelio“ metodą (2 priedas).

Galimos adaptacijos. Šis metodas gali būti naudojamas gimtosios kalbos pamokų metu. Mokytojas galėtų parengti klausimų, susijusių su mokinio biografija. Tuo pat metu mokiniai įgytų/pagerintų biografijos rašymo įgūdžius ir susipažintų su naujai atvykusiu mokiniu/iais (pamokos pavyzdys).

Galimas iššūkis. Yra prielaida, kad ne visi mokiniai gali sutikti žaisti šį žaidimą. Tai priklauso nuo jų tarpusavio santykių ir bendro klasės mikroklimato. Galima pasirinkti klasės auklėtoją, kuris dalyvaus taip vadinamame arbatos gėrimo užsiėmime su kiekviena grupe.

Trečioji dalis: Mokinių savivaldos indėlis. Mokinių savivalda – tai mokinių grupė, susidedanti iš mokinių lyderių, kurie viską žino apie savo įstaigą ir visą mokyklos bendruomenę. Jie galėtų būti vieni pirmųjų naujokų pagalbininkų.

Susitikimų metu savivaldos nariai galėtų skirti laiko naujai atvykusiems mokiniams. Į susitikimą reikėtų pakviesti visų klasių naujokus. Svarbu pakviesti bent du mokinius, kurie prieš metus atėjo į šią įstaigą ir jau išgyveno adaptacijos laikotarpį.

Susitikimo metu galima naudoti „Įspūdžių žemėlapių“ metodą (3 priedas). Susitikimo metu bendruomenės nariai trumpai apibūdina mokinių savivaldos veiklą. Tada mokiniai, prieš metus pakeitę švietimo įstaigą į dabartinę, pasakoja, kaip jiems sekėsi adaptacijos laikotarpis, su kokiais iššūkiais jie susidūrė, kaip jie prisitaikė prie mokyklos/klasės. Prieš pradėdami „Įspūdžių žemėlapių“ veiklą, pasikalbėkite su naujais mokiniais apie tai, kuo nauja mokykla skiriasi nuo senosios ir kuo ji panaši.

Laukiamas rezultatas. Geresni naujokų akademiniai ir socialiniai pasiekimai, teigiami savijautos pokyčiai, pasikeitus mokyklai.

Įvertinimas. Adaptacijos laikotarpis trunka apie pusmetį. Susitinkite dėl pirmo įvertinimo po trijų mėnesių. Pasiūlykite mokiniui dar kartą atlikti užduotį „Mano vidinė būseną“ (1 priedas) ir palyginti atsakymus. Tai leis klases auklėtojų pamatyti ne tik spragas ir iššūkius, bet ir situacijas, kurios jau buvo įveiktos ir kuriose mokinys jaučiasi saugus.

Kitas strategijos įvertinimas galėtų būti atliktas po šešerių mėnesių. Pasiūlykite naujokams sukurti informacinę brošiūrą, kuri bus platinama naujokams kitais mokslo metais. Toks požiūris leis mokiniams pasijusti bendruomenės, vertinančios jų patirtį, dalimi.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema	Gimtoji kalba	Pastabos
Amžiaus grupė/klase	15–16 m.	
Trukmė	45 minutės	
Tema	Kaip parašyti biografiją?	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5 minutės	Mokytojas paskelbia ir paaiškina pamokos tikslą: • Suformuokite klausimyną, kuris padės sužinoti klases draugų biografijas. • Parašykite vieno mokinio biografiją.	
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas) 30 minučių	Mokytojas prašo mokinių apibrėžti žodį „biografija“. Mokytojas sako, kad asmens biografija apima įvairius faktus ir prašo mokinių juos įvardyti. Surinkti duomenys performuluojami į klausimus. Mokytojas prašo naujoko pasakoti apie save pagal klausimyną parengtus klausimus. Mokiniai gali užduoti papildomų klausimų. Mokytoja prašo mokinių parašyti naujoko biografiją.	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas) 10 minučių	Mokytojas prašo mokinių įvardyti keletą bendrų faktų, kurie sieja juos su naujoku.	

1 priedas. Mano vidinė būseną

2 priedas. Arbatos puodelio metodas

Instrukcijos

Klasė suskirstoma į grupes (po 3 žmones kiekvienoje). Parengiamos užduočių kortelės su įvairiais klausimais, kuriuos reikia užduoti naujokui (pvz. Kada tavo gimtadienis? Koks aktorius tau patinka? Kokie 3 dalykai tau labiausiai patinka?). Užduočių kortelių skaičius priklauso nuo grupių skaičiaus, pvz. jei yra 5 grupės, turėtų būti 5 užduočių kortelės.

Vienoje iš užduočių kortelių užklijuojame naujoko vardą. Grupės išsitraukia vieną užduoties kortelę, o grupė, pasiėmusi kortelę su naujoko vardu, pakviečia naująją klasės draugą į mokyklos valgyklą išgerti puodelio arbatos. Gerdami arbatą mokiniai kalbasi ir gauna atsakymus į klausimus iš savo užduočių kortelių.

Tas pats daroma ir su kitomis grupėmis, kol galiausiai visi klasės draugai pažįsta naująją.

Bendraudami mokiniai dalijasi patirtimi, tobulėja kaip asmenybės. Mokiniai gali pateikti gautus atsakymus per valandą arba užrašyti bendrąsias mokinio savybes. Šis metodas integruos naująją į klasę, o neoficialių susitikimų metu bus užmegztas glaudesnis ryšys.

Pastaba: formuluokite klausimus, atsižvelgdami į mokinių amžių, aktualias paauglių temas, pomėgius. Tai padės naujokui greičiau atrasti bendraminčių.

3 priedas. Įspūdžių žemėlapių metodas

Nurodymai

Mokiniai yra suskirstyti į keturias grupes. Kiekvienoje grupėje turėtų būti bent vienas naujas mokinys. Kiekviena grupė gauna temą įspūdžių žemėlapiui sukurti. Tuomet grupės mokiniai

dalijasi išpūdžiais ir žiniomis apie temą, o tada kuria žemėlapius. Darbo technika gali būti įvairi (plakatai, kompiuteriu sukurti žemėlapiai).

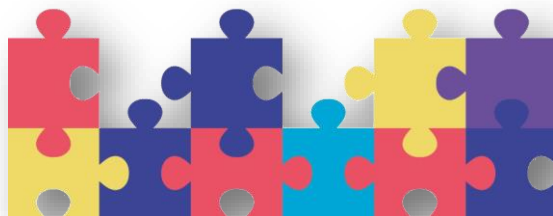
Temos:

- Mokyklos elgesio taisyklių žemėlapis (žemėlapyje turi atsispindėti pagrindinės ir svarbiausios mokyklos elgesio taisyklės);
- Mokyklos kultūros ir tradicijų žemėlapis (žemėlapyje turi būti nurodytos mokyklos tradicijos, renginiai, neformali veikla);
- Mokyklos patalpų žemėlapis (žemėlapyje turi būti nurodytos mokyklos patalpos: klasės, kompiuteriai, valgykla, skaitykla, biblioteka, laboratorijos, sporto salė);
- Mokyklos mikroklimato žemėlapis (žemėlapyje turi atsispindėti tarpusavio santykiai, mokytojai, administracija, kur galima rasti reikiamą pagalbą, kur mokytojai teikia individualias konsultacijas).

Kiekvienas mokinys turi asmeniškai prisidėti prie užduoties grupėse. Naujokai jau turi minimalių žinių kiekvienoje temoje ir gali pakomentuoti savo išpūdžius. Tai sustiprins jų savivertę ir įsitraukimą.

Atlikusios užduotį, grupės pateikia savo išpūdžių žemėlapius kitoms grupėms. Du nariai turi juos pristatyti, vienas iš jų yra ką tik atvykęs mokinys, kuris taip galės greičiau pažinti naują erdvę.

2.2.2. Mokymosi bendradarbiaujant strategija arba „Délionè“

Trumpa anotacija

Bus naudojama įtraukioji strategija „Délionè“ (specifinė mokymosi bendradarbiaujant technika, kurią Elliotas Aronsonas sukūrė 1971 m. Amerikoje, ją patobulino Robertas Slavinas). Sąvoka „délionè“ reiškia „galvosūkį“. Kaip ir „délionèje“, čia kiekvienas veiksmas yra būtinas uždaviniui atlikti, todėl kiekvienas mokinys yra reikalingas ir dėl kito mokymosi. Be to, kiekvienas mokinys gali pasirinkti savo mokymosi stilių.

Pamokos struktūra. Pamoka susideda iš trijų dalių. Pirmoji dalis, vadinama organizacine, apima padalijimą į grupes po keturis ar penkis mokinius, paskelbiamos temos. Antroji dalis vadinama operatyvia, nes joje matomas grupės darbas, atliekant paskirtas užduotis. Paskutinėje dalyje, vadinamoje dalijimusi ir apmąstymais, pristatomas grupių atliktas darbas.

Laukiamas rezultatas. Klausymo įgūdžių įgijimas; socialinių ir empatijos įgūdžių ugdymas, ypač mokiniams, turintiems specialiuosius ugdymosi poreikius; gebėjimas metakognityviai apmąstyti savo mokymosi procesą; ugdoma asmeninė ir kolektyvinė atsakomybė už mokymosi procesą.

Įvertinimas. Mokytojas vertina kiekvieną mokinį pagal atliktą užduotį, už gebėjimą planuoti mokymąsi, už sugebėjimą išklausyti ir pagarbą kitiems mokiniams. Taip pat bus pasiūlytas savęs įsivertinimas.

Galimos adaptacijos. Įrankius galima pritaikyti skirtingiems kiekvieno mokinio poreikiams, kad būtų užtikrintas visų įtraukimas. Siūlomas tekstas yra tinkamas supaprastinti ir jį galima naudoti tarpdisciplininiais dalykams. Individualaus mokymo fazėje, pavyzdžiui, disleksija besimokantis mokinys galės naudoti įgarsintą knygą. Dalyvaujant mokiniams, turintiems kitų specialiųjų ugdymosi poreikių, galutinį grupės rezultatą galima įgyvendinti vaizdo įrašo ar plakato forma.

Pamokos pavyzdys

Pamoka:	Technologijų	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Kiekvienoje šalyje gali skirtis priklausomai nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų.
Trukmė:	120 minučių	Gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius.
Tema:	Abruzzo: geriausio alyvuogių aliejaus žemė	
Proceso aprašymas:	Metakognityvinis procesas, mokymasis bendradarbiaujant	
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 10 minučių	Mokytojas pateikia mokiniams pasirinktą tekstą (šiuo atveju 1 ir 2 tekstai – žr. Priedą). Klasė suskirstyta į 4 arba 5 mokinių grupes. Tekstas suskirstytas į potemes ir kiekvienam grupės nariui paskiriama viena iš jų.	Taikomi metodai: mokymasis bendradarbiaujant - naudojimo instrukcijos ir 4 priede išvardytų potemių priskyrimas.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 60 minučių	Kiekvienas mokinys individualiai analizuoja savo potemę ir ieško informacijos apie ją, naudodamasis kompiuteriu, knygomis ar žemėlapiais (trukmė: 15 minučių). Šios užduoties pabaigoje kiekvienas grupės narys susitinka su savo klasės draugais, priklausančiais kitoms grupėms, kurios nagrinėjo savo potemes. Tada sudaromos grupės, dirbančios toje pačioje temoje („ekspertų grupės“). Kiekviena grupė, išsirinkusi koordinatorių, kuris vadovauja darbui, naudojasi kiekvieno nario informacija, kad sukurtų bendrą galutinį rezultatą: rašytinę ataskaitą, statistinę diagramą arba conceptualų žemėlapi (trukmė: 15 minučių). Tuomet mokiniai grįžta į savo „namų grupę“ ir ją supažindina su galutiniu	Taikomi metodai: • aktyvus skaitymas; • tiriamoji veikla; • grupinės diskusijos; • ataskaitos rašymas; • conceptualus žemėlapis; • skaidrių pristatymas; • plakatų lentos.

Pamoka:	Technologijų	Pastabos
	rezultatu. Tokiu būdu kiekvienas mokinys gauna žinių apie visas potemes (trukmė: 15 minučių).	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 50 minučių	Kiekvienos mokinys apibendrintai ir savo mokymosi stilių labiausiai atitinkančiu būdu pateikia visų potemių turinį, išryškindamas pagrindines idėjas.	Taikomi metodai: • žodinis pristatymas; • diskusija ir aptarimas, siekiant išryškinti kiekvieno pranešimo stipriąsias ir silpnąsias puses.

1 priedas. Abruzzo: geriausio alyvuogių aliejaus žemė

1 tekstas

Abrucų (Abruzzo) regionas nusipelno „Alyvuogių žemės“ titulo. Alyvuogių auginimas mūsų regione turi galias tradicijas ir vystėsi tam, kad patenkintų daugelio kartų poreikius. Taip pat jis susijęs su giliomis kultūrinėmis šaknimis.

Šio regiono žemės ūkiui alyvuogių auginimas yra vienas iš svarbiausių gamybos sektorių.

Dabar padidėjęs dėmesys Viduržemio jūros dietai paskatino alyvuogių aliejų laikyti pagrindiniu sveikos ir teisingos mitybos elementu.

Cheminiu požiūriu ypač tyras alyvuogių aliejus palankiai veikia mūsų arterijų būklę, palengvindamas „gerojo“ cholesterolio (DTL), o ne „blogojo“ (MTL), padidėjimą.

Svarbios šio aliejaus savybės siejasi su puikiu skoniu, kuris skiriasi priklausomai nuo veislių, auginamų skirtingose Abrucų teritorijos geografinėse vietovėse.

Skoniai skiriasi nuo vaisinio iki kartaus ir aštraus, o spalva turi atspalvių nuo žalios iki geltonos.

Rūgštingumas, išreikštas oleino rūgštimi, yra maždaug 0,5–0,6.

Svarbiausi aliejai Abrucų regione yra trys: „P.D.O. Aprutino Pescara“, „P.D.O. Colline Teatine“ ir „P.D.O. Pretuziano delle Colline Teramane“. Dar vienas „P.D.O. Teramo provincija“ yra iš Askolio Piceno (Ascoli Piceno). Yra ir Askolio alyvuogių produkcija. Tai žalios alyvuogės druskos tirpale, įdarytos minkštu mėsos mišiniu, padengtos džiovintais ir iškeptos.

Juos sukūrė virėjai, dirbę bajorų šeimoms Askolyje. Jie sukūrė autentišką alyvuogių įdarą, norėdami panaudoti didelį regione pagaminamos mėsos kiekį ir įvairovę.

„P.D.O.“ (saugoma kilmės vietos nuoroda) sertifikatą suteikia Europos Sąjunga.

Yra du svarbūs elementai: 1) visi veiksniai, apibūdinantys tą specifinį aliejų, turi turėti geografinę nuorodą dėl vietovės, kuriai jie priklauso; 2) visi gamybos procesai vykdomi nustatytoje geografinėje vietovėje, įgyjant jos ypatumų. Natūralios savybės yra svarbios, tačiau ne mažiau svarbu yra gamintojų patirtis ir vietos gamybos metodai.

(P. Dell’Arciprete Mariella, maisto mokslo mokytoja, IIS Crocetti–Cerulli)

Potemės:

1. Alyvuogių auginimas, turtingiausios Abrucų regiono vietovės. Aliejaus rūšys („P.D.O.“).
2. Pirmojo spaudimo alyvuogių aliejaus savybės ir nauda mūsų mitybai.

2 tekstas

Alyvuogių aliejaus gamyba prasideda, nurinkus alyvuogių derlių. Tradiciškai alyvuogės buvo renkamos rankomis. Šiuo metu derlius nuimamams, naudojant specialią techniką, kuri vibruoja medžio šakas, todėl alyvuogės nukrenta į tinklus, kurie anksčiau buvo dedami po medžio laja. (...) Nuėmus derlių, alyvuogės plaunamos, kad būtų pašalinti nešvarumai, lapai ir šakelės. Perfiltravus šakeles tinkleliais, vaisiai yra paruošti perdirbti į aliejų. Mažiau nei per 24 valandas nuo derliaus nuėmimo iki perdirbimo gaunami aukščiausios rūšies aliejai.

Tradicinis alyvuogių aliejaus perdirbimas prasideda, sutrinant alyvuoges į pastą. Smulkinimo tikslas yra palengvinti aliejaus išsiskyrimą iš vakuolių. Tradiciškai alyvuogių smulkinimui naudojami stambūs granito akmenys. (...). Anksčiau buvo pasitelkiami ir asilai, kurie traukdavo akmeninius ratus. (...)

Kitas proceso etapas yra pastos tirštinimas (pastos maišymas). Pasta maišoma 20–45 minutes, kad maži aliejaus lašeliai susiliėtų į didesnius. Šis procesas užtikrina, kad alyvuogės gerai sumaltos, o vaisių fermentai produktui suteikia aromatą ir skonių. (...)

Po kruopštaus maišymo pasta yra paskleidžiama ant pluoštinių diskų, kurie sukraunami vienas ant kito, tada dedami į presą. Tradiciškai diskai buvo gaminami iš kanapių arba kokoso. Šiais laikais jie gaminami iš sintetinių pluoštų, kuriuos galima lengviau valyti. Tada diskai spaudžiami hidrauliniu presu. Diskai yra veikiami slėgio, sutankinant kietąją fazę ir perkošiant skystąsias fazes (aliejų ir augalijos vandenį). Naudojamas iki 4000 kPa slėgis. Vanduo gali būti naudojamas, kad bėgtų diskų šonais, ir taip padidėtų košimo greitis. Tada skysčiai atskiriami dekantuojant arba centrifuguojant.

(<https://phys.org/news/2015-05-olive-oil.html>)

Potemės:

1. Alyvuogių derlius.
2. Alyvuogių aliejaus gamybos procesas.

Nuorodos

Aronson E. & Patnoe S. (2011) *Cooperation in the Classroom: The Jigsaw Method* (3rd ed.). New York: Pinter & Martin Ltd.

Slavin, R. E. (1995). *Cooperative learning: Theory, research, and practice* (2nd Ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Stevens, R. J., & Slavin, R. E. (1995). The cooperative elementary school: Effects on students' achievement, attitudes, and social relations. *American Educational Research Journal*, 32 (2) 321–351.

Slavin, R.E., Chamberlain, A., Daniels, C., & Madden, N.A. (2009). The Reading Edge: A randomized evaluation of a middle school cooperative reading program. *Effective Education*, 1 (1), 13–26.

Trumpa anotacija

Bus naudojama įtraukioji veiklos tyrimo strategija (euristinis dalyvavimo metodas). Pavadinimą „veiklos tyrimas“ sukūrė vokiečių psichologas Kurtas Lewinas, norėdamas apibūdinti tuos cikliškus procesus, kurių metu tyrimas nėra atskirtas nuo veiklos, kai būtina išspręsti problemą. Strategijoje naudojamas euristinis metodas, tai yra atradimo metodas, kurį sudaro mokinio vedimas „žingsnis po žingsnio“, atsižvelgiant į jo mokymosi stilių. Tokiu būdu jis/ji kontroliuoja įgytas žinias ir galės jas panaudoti kitose mokymosi fazėse. Ši strategija taip pat skatina skirtingų galimybių plėtrą ir tinka įvairiems mokymosi poreikiams tenkinti. Visų pirma, tai skatina savarankišką mokymąsi, nes ieškant konkrečių sprendimų mokinys gali derinti mąstymą ir praktinius veiksmus bei įvertinti, ar tam tikrą teorinį turinį galima pritaikyti konkrečioje situacijoje. Iš tikrųjų veiklos tyrimo strategijos teorija nėra taikoma tiesiogiai praktikoje, tačiau ji yra patvirtinama praktikoje. Tai skatina ir kritiškai mąstyti: būdamas „ekspertu“, mokinys sugeba atpažinti konkretaus konteksto reiškinius, kritiškai apmąstyti savo veiksmus, įvertinti save ir, jei reikia, atlikti pakeitimus.

Pamokos sandara. Mokytojas pateikia mokiniams pasirinktą tekstą, pabrėždamas, kad tekstas gali sukelti problemų, kurias bus galima išspręsti keliais būdais. Tada mokytojas paaiškina mokiniams, kad bus pasitelkta veiklos tyrimo strategija, apimanti darbo atlikimą tam tikrais etapais, kai kuriuose iš jų, pasitelkiant grupinį darbą. Mokytojas padalija klasę į darbo grupes.

Laukiamas rezultatas. Darbo pabaigoje be socialinių įgūdžių lavinimo, tikimasi, kad kiekvienas mokinys supras sistemų sudėtingumą, įsisąmonins tyrinėjimo naudą. Kiekvienas mokinys gali išmokyti, kaip išspręsti iššūkį, pasitelkdamas savo žinias, įgūdžius ir ankstesnę patirtį.

Įvertinimas. Mokytojas be galutinio rezultato, kuris bus pateiktas kiekvienos grupės parengtame veiklos projekte, įvertinimo taip pat vertins ir patį procesą. Šioje strategijoje iš tikrųjų didelę reikšmę įgyja mokytojo stebėjimas. Veiklos metu mokytojas atsižvelgia į pastebėjimus, klausimus ir individualius mokinių gebėjimus prisitaikyti. Taip pat bus pasiūlytas kritinis savęs vertinimas.

Galimos adaptacijos. Taikant šią strategiją, bus galima atsižvelgti į kiekvieno mokinio laiką, ritmą ir mokymosi stilių, siekiant užtikrinti visų įtraukimą. Tiesą sakant, kiekvienas gali laisvai reikšti savo mintis ir daryti išvadas jam priimtinausiu būdu. Poreikis pasinerti į tiriamą situaciją iš tikrųjų reiškia metakognityvinę refleksiją, kuri pasireiškia individualia tyrimo forma.

Pamokos pavyzdys

Pamoka:	Italų kalba/istorija	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Kiekvienoje šalyje gali skirtis priklausomai nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų.
Trukmė:	26 valandos	Gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius.
Tema:	Giulianova (Italija): atrandant šį miestą	Tarpdisciplininiai veiksmai
Proceso aprašymas:	Metakognityvinis procesas, kai mokomasi, bendradarbiaujant ir atliekant užduotis.	
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 1 valanda	Mokytojas pateikia mokiniams pasirinktą temą, nurodydamas, kad mus supanti realybė ne visada yra iki galo suprantama ir kad būtina į ją pažvelgti kitokiu žvilgsniu. Tada mokytojas paaiškina strategiją, pagrįstą veiklos tyrimu, kuris apima darbo atlikimą skirtingu metu, nurodydamas realaus konteksto pasirinkimo svarbą. Tai bus susieta su mokymosi darant strategija. Be to, bus suformuotos trys grupės, galinčios apmąstyti savo pačių veiklą ir pastebėjimus, integruoti savo ankstesnes žinias ir jas susieti su naujomis, Tokiu būdu bus paskatintos diskusijos, idėjų mainai, dialogas tarp bendraamžių.	Taikomi metodai: • veiklos planavimas diskutuojant ir idėjų mainai; • smegenų šturmas.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 20 valandų	Kiekviena grupė turi užduotį nustatyti vietą, kurioje jie lankysis, pasirinkti turimus išteklius, patikslinti, ar egzistuoja apribojimai dėl jų pasirinkimo. Pabaigoje vienas kiekvienos grupės narys paaiškina pasirinktus klausimus, susijusius su grupės nagrinėjama tema. Mokiniai grįžta į atitinkamas darbo grupes ir, remdamiesi pasirinkimais, turi užduotis suformuluoti keletą pokyčių hipotezių (nurodant vietas ir kontekstą) ir parašyti galutinį darbą raštu.	Taikomi metodai: • apsilankymai pasirinktose vietose – fotoreportažas; • apsilankymas archyve ar bibliotekoje; • bibliografijos sudarymas, dokumentų analizė santraukose; • mokymasis bendradarbiaujant; • individualių ir grupinių užsiėmimų veikla.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 5 valandos	Kiekvienos grupės narys pakaitomis paaiškina klasei savo darbo grupės sukurtas pokyčių teorijas ir galutinį rezultatą. Mokytojas pradeda diskusijas dėl kiekvienos darbo grupės pasirinktų sprendimų efektyvumo. Vyksta galutinio darbo (kalendorius su patikrintų vietų nuotraukomis) pristatymas.	Taikomi metodai: • diskusijos; • galutinio darbo pristatymas.

1 priedas. Giulianova (Italija): atrandant šį miestą

Pradinis etapas

Moksleiviai, vykdami į ekskursiją po miestą su mokytoju, turi išsiaiškinti pamokos turinį ir tikslus, susijusius su kompetencijų sritimi ir gebėjimų sritimi.

1. Turinys: vietų stebėjimas, susiję istoriniai tyrimai, galimi interviu su aplankytų vietų gyventojais ir darbuotojais, siekiant įsigilinti į konkrečios vietos kontekstą.
2. Tikslai: suprasti, kas buvo atlikta, pranešti apie tai, ko išmokta, nustatyti įvykių ryšį.

Kiekviena grupė turi užduotį vykdyti taip, kaip buvo nuspręsta supažindinimo etape.

1 grupė: Bruno Buozzi Piazza (idealus Renesanso miestas) – 4 mėnesiai (galutinis darbas).

2 grupė: „Madonna dello Splendore“ šventovė (religinis turizmas ir pamaldos) – 4 mėnesiai (galutinis darbas).

3 grupė: Giulianova - komercinis ir turistinis miestas (komercinė ir jūrinė veikla) – 4 mėnesiai (galutinis darbas).

Supratimo/veiklos etapas

Šiame etape veiklos organizavimas ir dėmesys mokinių mokymosi procesui yra būtini, norint pasiekti siūlomus tikslus, susijusius su kompetencijomis ir gebėjimais.

Veiksmai, kuriuos mokytojai turi atlikti mokinių darbo metu:

- sekti progresą;
- skatinti mokinių sąveiką;
- stebėti suvokimą;
- teikti grįžtamąjį ryšį mokymuisi ir motyvacijai paskatinti.

Kiekvienos grupės mokiniai turi užduotį parengti ataskaitą apie tai, kas buvo nuspręsta anksčiau (pradinis etapas). Tada kiekviena grupė pasirūpins veiklos organizavimu, pasirinks mokytoją, kuris paskirs užduotis kitiems grupės nariams. Mokiniai taip pat turės į užduotis įtraukti savo mokyklos draugus. Kiekviena grupė, atsižvelgdama į paskirtą vietą ir atlikdama tyrimą, fiksuos istorines priežastis, pastebėjimus ir aplinkybes bei užrašys esminius pokyčius, įvykusius laikui bėgant tirtose vietose.

Paskutinis etapas

Veiksmai, kurių turi imtis mokytojai:

- stebėti galutinį supratimą;
- pasiūlyti apmąstymus apie turėtas ir pasiektas žinias.

Kiekvienos grupės narys pakaitomis paaiškins klasei užduoties fazes, iškilusius sunkumus, strategijas, naudotas įgyvendinant užduotį, nurodydamas kiekvienoje priskirtoje srityje pastebėtus pokyčius. Galiausiai mokiniai dalyvaus diskusijoje, kad išsakytų savo nuomonę ir pastebėjimus. Tada grupės pristatys galutinį darbą: kalendorių su mokinių darytomis nuotraukomis, kurio kiekviename puslapyje yra pasakojimas apie aplankytas ir ištirtas vietas.

Nuorodos

Lewin, K. (1946), *Action research and minority problems*, tr. it. in L. Licausi (a cura di) (1972), *I conflitti sociali*. Franco Angeli, Milano.

Lewin K. (scritti di), a cura di P. Colucci, *La teoria, la ricerca, l'intervento*, Il Mulino, Bologna, 2005.

2.2.4. Individualizuotų instrukcijų naudojimas gabiems mokiniams,

Trumpa anotacija

Egzistuoja stereotipas, kad gabūs mokiniai gerai atlieka intelekto testus, gerai mokosi mokykloje ir pamokose. Tačiau yra mokinių, kurie turi išskirtinę dovaną ar talentą ir sugeba gerai pasirodyti, tačiau taip pat turi mokymosi sunkumų. Šie mokiniai tuo pačiu metu demonstruoja dvigubus išskirtinumus: vienos srities stiprybes ir kitos pusės silpnybes (pvz. Ellston, 1993; Fall & Nolan, 1993) ir (arba) rodo potencialo ir veiklos neatitikimą (pvz. Gunderson, Maesch ir Rees, 1987). Be to, jie gali anksti iškristi iš mokyklos, nes mokyklą suvokia, kaip neįdomią ir nuobodžią vietą, kurioje nėra iššūkių.

Mokslininkai (Baum, 1994; Baum, Owen ir Dixon, 1991; Fox, Brody ir Tobin, 1983; Landrum, 1989; Starnes, Ginevan, Stokes ir Barton, 1988) teigia, kad gabius mokinius, turinčius mokymosi sunkumų, galima suskirstyti į grupes.

Pirmoji grupė apima mokinius, kurie yra gabūs, tačiau mokykloje patiria sunkumų. Šie mokiniai dažnai laikomi nesėkmingais, o jų nepasisekimas gali būti siejamas su prasta savivoka, motyvacijos stoka ar net kai kuriomis savybėmis, tokiomis kaip tingumas (Silverman, 1989; Waldron, Saphire, & Rosenblum, 1987; Whitmore, 1980). Jų mokymosi sutrikimai dažniausiai lieka nepripažinti beveik visą ugdymo laikotarpį. Kai pamokos tampa vis sudėtingesnės, jų akademiniai sunkumai gali išaugti tiek, kad jie pastebimai atsiliks nuo bendraamžių, kol kas nors pagaliau tai pastebės.

Antroji ir bene didžiausia neįvertintų mokinių grupė yra tie, kurių gebėjimai ir sunkumai maskuoja vienas kitą. Šie vaikai sėdi bendrose klasėse ir yra tarp tų, kurie turi ypatingus gebėjimus ir turinčių mokymosi sutrikimų. Antrosios grupės mokiniai nėra laikomi turinčiais problemų ar specialiųjų poreikių. Nors atrodo, kad šie mokiniai mokosi pakankamai gerai, deja, jie pasiekia gerokai žemiau nei leidžia jų galimybės. Kadangi vėlesniais metais mokymasis tampa vis sudėtingesnis ir be pagalbos, reikalingos jų apribojimams patenkinti, jų akademiniai sunkumai paprastai padidėja iki tokio taško, kai galima įtart mokymosi sunkumus.

Gabiams mokiniams, turintiems mokymosi sutrikimų, reikia:

- aukšto lygio, efektyvių instrukcijų srityse, kur jie yra stiprūs;
- vidutinio gebėjimo dalykų ugdymo;
- neįgaliesiems - taisomojo mokymo;
- neįgaliesiems – adaptuoto mokymo (Fox, Brody ir Tobin, 1983).

Kuriant individualizuotas instrukcijas tokiems mokiniams, reikėtų atsižvelgti į jų stipriąsias ir silpnąsias puses, taip pat į mokykloje esančius išteklius. Svarbu sutelkti dėmesį pirmiausia į mokinio stipriąsias puses, o ne į jo silpnąsias, nes šių mokinių problemų taisymas nėra pagrindinis poreikis; vietoj to reikia atkreipti dėmesį į prigimtines dovanas ar talento ugdymą (Baum et al., 1991; Ellston, 1993).

Gabių ir talentingų mokinių diferencijuoto mokymo tikslas yra suteikti galimybę naudotis įvairesne švietimo patirtimi, modifikuojant mokymo programą arba siūlant temas, kurios paprastai neįtrauktos į mokymo programą. Kai gabūs mokiniai grupuojami mokymui, sąveika su kitais talentingais mokiniais laikoma naudinga, mokantis ir palaikant bendraamžius.

1 tipo užduotys: bendrosios tiriamosios patirties.

Patirtis ir veikla, kurios tikslas yra atskleisti mokinių gebėjimus įvairiausiose disciplinose (pamokose), vaizduojamojo ir scenos meno, temų, klausimų, užsiėmimų, pomėgių, asmenų, vietų ir renginių, kurie paprastai nėra įtraukti į įprastą mokymo programą. Tam pasitelkiami, pavyzdžiui, kviestiniai svečiai, organizuojamos skaidrių demonstracijos, ekskursijos, pasitelkiama audiovizualinė medžiaga.

2 tipo užduotys: grupinio mokymo veikla.

Mokymo metodai ir medžiagos, kurios tikslingai sukurtos skatinti mąstymo ir emocijų procesų, tyrimų, komunikacijos ir metodinių procesų plėtrą. Pavyzdžiui: užduotys, reikalaujančios kūrybinio mąstymo ir problemų sprendimo, kritinis mąstymas, emociniai procesai, įvairūs specifiniai mokymosi įgūdžiai, rašytiniai, žodiniai ir vaizdiniai bendravimo įgūdžiai.

3 tipo užduotys: individualių ir mažų grupių realių problemų tyrimai.

Tiriamoji veikla ir meniniai darbai, kuriuose besimokantysis prisiima klausinėtojo vaidmenį; mokinyso mąsto, jaučiasi ir elgiasi kaip praktikuojantis mokytojas/specialistas.

Tikslai: padėti gabiems mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų, kad jie galėtų išnaudoti visas savo intelektualines raidos galimybes ir neleisti jiems anksti iškristi iš mokyklos.

Laukiami rezultatai:

- leisti gabiems mokiniams tobulėti savo tempu ir galbūt specializuotis dominančiuose dalykuose;
- numatomi teigiami pokyčiai daugelyje mokyklos aspektų, įskaitant mokomąją veiklą ir mokinių projektus, padidėjusį kūrybiškumą ir įsipareigojimą užduotims, tvirtesnę požiūrį į mokymąsi ir savęs suvokimą;
- nuobodulio ir nusivylimo mokykla panaikinimas;
- mokytojų požiūrio į gabių mokinių ugdymą gerinimas.

Gabių mokinių vertinimo strategijos:

- mokinių rezultatų stebėjimas;
- mokinių darbų vertinimas;
- pokalbiai su tėvais, mokiniais ir mokytojais;
- atliktų užduočių aplanko (portfolio) sukūrimas;
- mokymosi išvadų pateikimas;
- ankstesnių pasiekimų įvertinimas;
- klasių testavimas.

Strategijų įgyvendinimui galima pasitelkti šias priemones:

1. Išankstinė viktorina dėl testo. Jei mokinys pasiekia tam tikrą balą (pvz. 85 %), jis neprivalo atlikti suplanuotų užduočių.
2. Testuose turi būti nustatytos adekvačios „lubos“, siekiant įvertinti maksimalų mokinių žinių ir rezultatų lygį.
3. Pažinimo gebėjimų testas.
4. Kūrybiškumo testai.

Įvertinimas. Kokybinių priemonių naudojimas (pokalbis, stebėjimas, vertinimo skalės, klausimynai).

Galimas prisitaikymas prie skirtingų poreikių ir konteksto. Strategija gali būti pritaikyta mokiniams, turintiems įvairių poreikių (lyderiams, energingiems, motyvuotiems, organizuotiems, tyliems ir prislopintiems, nemotyvuotiems, dramatiškiems, tvirtai besilaikantiems savo nuomonių ar neorganizuotiems).

1 pamokos pavyzdys

Pamoka/tema	Anglų kalba	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė	15–16 m.	
Trukmė	45 minutės	
Tema	Garsenybių/žymių žmonių biografijos	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5 minutės	Tikslinės grupės mokinys A parodo keletą gudrybių, naudodamas savo žaidimo kortas. Mokytoja prašo mokinių parašyti pagrindinius faktus iš savo gyvenimo. Kai kurie mokiniai dalijasi savo mintimis su klase. Mokytojas paskelbia ir paaiškina pamokos tikslą: • apibrėžti ir paaiškinti, kas yra biografija; • skaityti arba žiūrėti biografijos pavyzdį; • sudaryti biografiją.	Prieš mokytojui paskelbiant pamokos temą ir tikslus, pedagogas rodo susidomėjimą, kaip atliekamas triukas, susitaria su mokiniu dėl triuko atlikimo pamokos pabaigoje, motyvuoja mokinį įsitraukti į pamokos veiklą. Tikslinės grupės mokinys B puikiai piešia, todėl jo paprašoma pateikti savo biografiją koliažo pavidalu ir pristatyti darbą klasei. Jam suteikiama galimybė derinti vaizduojamąjį meną ir anglų kalbą.

Pamoka/tema	Anglų kalba	Pastabos
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Mokytojas prašo mokinių apibrėžti žodį „biografija“. Mokytojas padeda mokiniams suformuluoti žodžio apibrėžimą. Mokytojas sako, kad garsaus žmogaus biografijoje yra daugybė faktų, ir prašo mokinių užsirašyti svarbius faktus, kol jie stebi Nelsono Mandelos biografiją. Pasibaigus filmui, mokytojas paprašo kiekvieno mokinio pateikti faktą, kurį reikia įtraukti į pagrindinę lentelę. Mokytojas prašo mokinių perskaityti ar žiūrėti pasirinkto garsaus žmogaus biografiją, kad surinktų daugiau informacijos. Atlikęs užduotį, mokytojas kalbasi su mokiniams apie bendruosius jų biografijų bruožus ir tai, kas yra gera biografija. Mokytojas prašo mokinių įsivaizduoti, kad jie yra įžymybės, ir parašyti savo biografijas.	Tikslinės grupės mokinys B mėgsta „Nirvaną“. Jo prašoma palyginti Kurto Cobaino biografiją su savąja. Kritinis mąstymas ugdomas kartu su kalbos įgūdžiais.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Mokytojas prašo mokinių paaiškinti žodį „biografija“, įvardyti bendrus biografijų bruožus ir perskaityti kai kurias jų parašytas biografijas.	Tikslinės grupės mokinys B yra paprašomas pasidalinti mintimis, kurios jam atėjo į galvą tuo metu, kai jis palygino savo gyvenimą su Kurto Cobaino gyvenimu. Po pamokos mokinys išsamiai aptaria šias mintis su mokytoju ir nusprendžia, kaip toliau elgtis, pvz. jei mokinys įvardija vienatvės sąvoką, jis galėtų ieškoti kitų įžymybių, kurios irgi jautėsi vienišos kaip Kurtas Cobainas.

2 pamokos pavyzdys

Pamoka/tema	Anglų kalba, užklasinė veikla	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė	15–16 m.	
Trukmė	45 minutės	
Tema	Hobiai	

Pamoka/tema	Anglų kalba, užklasinė veikla	Pastabos
Vieta Tikslas yra pakeisti įprastą mokinių ir mokytojo klasės ar sėdėjimo padėtį (pvz. atsisėsti prie vieno stalo, ant grindų, ant žolės ir pan.)	Miškas, parkas, mokyklos salė/kiemas, kita klasė	
Pasirengimas pamokai	Paprašykite mokinių atsinešti asmeninių daiktų	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5–7 minutės	Mokytojas pateikia pamokos temą ir tikslus. Leiskite „Kahoot!“, kad peržiūrėtumėte ankstesnės pamokos žodyną (pomėgiai ir hobiai).	Visi mokiniai ir mokytojas sėdi, geria arbatą ir valgo sausainius. Be to, ant stalo yra daugiau skanių dalykų, jei yra mokinių, kurių pomėgis yra kulinarija. Užklasinė pamoka: žaisti „Kahoot!“, kad mokiniai atskleistų savo pomėgius.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	1 veikla: mokiniai turi užduoti įvairius klausimus, kad atspėtų, koks yra mokytojo pomėgis. Tada mokytojas atskleidžia savo pomėgį. 2 užduotis: vienas iš mokinių pristato savo pomėgį.	Kai mokiniai atpažįsta, tada mokytojas tai parodo. Tikslinės grupės mokinys A pradeda antrąją veiklą ir tampa pamokos „mokytoju“, įvardindamas mokinių kalbėjimo eiliškumą. Kol kas nors pristato savo pomėgį, kiti mokiniai turi užpildyti pomėgių diagramą/lentelę/brošiūrą (kas yra hobis, kada juo pradėta užsiimti, kokia įranga tam reikalinga, kokie įdomūs faktai apie šį pomėgį). Užklasinė pamoka: mokiniai neprivalo pildyti jokios diagramos/lentelės/bukleto.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Trumpa diskusija apie mokinių ir mokytojo pomėgius, kas buvo neįprasta/įdomu.	Tikslinės grupės mokinys A yra paprašytas apibendrinti pamoką. PASTABA: jei jo/jos hobis yra, pavyzdžiui, groti gitara ir dainuoti, visa klasė gali kartu dainuoti dainą, arba jei jo pomėgis – gudrybės su kortomis, jis gali parodyti, o kažkas gali bandyti pakartoti tą patį triuką, net mokytojas. Užklasinė pamoka: pamokos forma yra tokia pati, kaip ir anglų kalbos pamokos.

Nuorodos

- Baum, S. M. (1994). Meeting the needs of gifted/learning disabled students: How far have we come?. *Journal of Secondary Gifted Education*, 5(3), 6–22.
- Baum, S. M., Cooper, C. R., & Neu, T. W. (2001). Dual differentiation: An approach for meeting the curricular needs of gifted students with learning disabilities. *Psychology in the Schools*, 38(5), 477–490.
- Baum, S. M., Owen, S. V., & Dixon, J. (1993). *To be gifted & learning disabled: From identification to practical intervention strategies*. Hawker Brownlow Education.
- Brody, L. E., & Mills, C. J. (1997). Gifted children with learning disabilities: A review of the issues. *Journal of learning disabilities*, 30(3), 282–296.
- Ellston, T. (1993). Gifted and learning disabled... a paradox? *Gifted Child Today Magazine*, 16(1), 17–19.
- Fall, J., & Nolan, L. (1993). A paradox of exceptionalities. *Gifted Child Today Magazine*, 16(1), 46–49.
- Fox, L. H., Brody, L., & Tobin, D. (1983). *Learning-disabled/gifted children: Identification and programming*. Univ Park Pr.
- Gunderson, C. W., Maesch, C., & Rees, J. W. (1987). The gifted/learning disabled student. *Gifted Child Quarterly*, 31(4), 158–160.
- Landrum, T. J. (1989). Gifted and learning disabled students: Practical considerations for teachers. *Academic Therapy*, 24(5), 533–544.
- Silverman, L. K. (1989). Invisible gifts, invisible handicaps. *Roeper Review*, 12, 37–42.
- Starnes, W., Ginevan, J., Stokes, L., & Barton, J. (1988). A study in the identification, differential diagnosis, and remediation of underachieving highly able students. Paper presented at the annual meeting of the Council for Exceptional Children, Washington, DC.
- Waldron, K. A., Saphire, D. G., & Rosenblum, S. A. (1987). Learning disabilities and giftedness: Identification based on self-concept, behavior, and academic patterns. *Journal of Learning Disabilities*, 20(7), 422–427.
- Whitmore, J. R. (1980). *Giftedness, conflict, and underachievement*. Allyn & Bacon.

2.2.5. Skaitymo strategija: teksto žymėjimas

Trumpa anotacija

Skaitymas yra būtinas įgūdis mokykloje. Tai sudėtingas prasmės konstravimo proceso iš spausdinto teksto rezultatas. Mokinių sėkmę lemia tai, koks įdomus ir aktualus jiems atrodo skaitomas tekstas, jų gebėjimas sklandžiai ir tiksliai atpažinti, iššifruoti ir tarti žodžius, supratimas apie įvairius skaitymo tikslus. (Gersten ir kt., 2001; Swanson, 1999).

Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų, dažnai skaito tekstą netinkamai, nes nesugeba strategiškai skaityti, šį veiklą daro spontaniškai.

Skaitymo strategija: teksto žymėjimas yra efektyvi skaitymo strategija, kurios metu mokiniai prašomi nustatyti tekste esančią informaciją, susijusią su skaitymo tikslu. Kai mokiniai tikslingai žymi tekstus, jie aktyviai užsiima prasmės kūrimu. Norėdami efektyviai pažymėti tekstus, mokiniai turi įvertinti visą ištrauką ir atpažinti bei išskirti pagrindinę informaciją. Pažymėję tekstą, mokiniai galės greitai rasti informaciją, susijusią su skaitymo tikslu.

Skaitydami tekstą tiksliniai mokiniai pažymi tekstą, naudodami šiuos ženklus:

- nykščiu aukštyn, o tai reiškia, kad jie gerai supranta tekstą;
- nykščiu į šoną, o tai reiškia, kad jie šiek tiek nėra tikri dėl teksto;
- nykščiu žemyn, o tai reiškia, kad jiems reikia šiek tiek pagalbos su tekstu.

Tokiu būdu iš pradžių milžinišku atrodęs tekstas yra padalintas į tris dalis.

Mokytojas paaiškina, kad yra trys strategijos:

- 1 žingsnis: dirbkite su teksto dalimis, pažymėtomis ženklu „nykštys į viršų“, ir sužinokite aiškius ir gerai suprantamus dalykus;
- 2 žingsnis: dirbkite su teksto dalimis, pažymėtomis „nykščiu į šoną“, paaiškinkite, kas nebuvo visiškai aišku;
- 3 žingsnis: dirbkite su teksto dalimis, pažymėtomis ženklu „nykštys žemyn“, paaiškinkite, surinkite svarbią informaciją, užsirašykite ir pan.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai, turintys sunkumų, susijusių su supratimo įgūdžių stoka, turės strategiją, kaip dirbti su įvairaus ilgio teksta. Mokiniai galės apmąstyti savo mokymąsi. Praėjus savaitei po strategijos įgyvendinimo, mokiniams bus lengviau išmokyti ir įsiminti informaciją; jų akademiniai pasiekimai pagerės, mokiniai gaus geresnius pažymius.

Galimos adaptacijos. Teksto žymėjimą galima pritaikyti įvairiose pamokose. Užuo naudojant „nykštį aukštyn“, „nykštį į šoną“, „nykštį žemyn“, gali būti pasitelkiami ženklai +, !, ?. + reiškia, kad mokiniai gerai supranta tekstą; ! reiškia, kad jie šiek tiek nėra tikri dėl teksto; ? reiškia, kad jiems reikia šiek tiek pagalbos dėl teksto.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema	Anglų kalba	Pastabos
-------------	-------------	----------

Pamoka/tema	Anglų kalba	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė	13–14 m.	
Trukmė	45 minutės	
Tema	Skaitant tekstą „Dvyniai miestai – skirtingi pasauliai“	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5 minutės	Mokytojas praneša, kad mokiniai skaitys tekstą ir atliks su tekstu susijusias užduotis. Atliekamos išankstinės veiklos: paveikslėlių aprašymas.	Taikomas metodas: raktiniai žodžiai/sąvokos.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Tada visa klasė skaito tekstą ir atlieka pratimus. Tikslinis mokinysskaito tekstą ir žymi tekstą, naudodamas ženklus +,!,?. Atlikus žymėjimą, mokytojas paskelbia ! ir ? ženklais pažymėtą teksto dalį. Išanalizavus pažymėtą tekstą, tikslinis mokinysskaito tekstą, atlieka pratimus. Mokytojas prašo mokinių perskaityti teisingus atsakymus.	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Mokytojas ragina atsigręžti į mokymosi procesą, jį išanalizuoti ir apmąstyti: kas nutiko pirmiausia? kaip vyko pamoka? kaip mokiniai jautėsi per pamoką? ko jie išmoko? ar jiems patiko/nepatiko mokymosi procesas? kas galėtų mokymąsi padaryti prasmingesniu? ką jie dar norėtų sužinoti?	Taikomas metodas: žodiniai apmąstymai/atsiliepimai.

Nuorodos

Baker, S., Gersten, R., & Graham, S. (2003). Teaching expressive writing to students with learning disabilities: Research-based applications and examples. *Journal of learning disabilities*, 36(2), 109–123.

Swanson, H. L. (1999). Reading research for students with LD: A meta-analysis of intervention outcomes. *Journal of learning disabilities*, 32(6), 504–532.

Trumpa anotacija

Bus naudojama autentiško mokymosi, susijusio su „sudėtinga ir atvira problema, strategija, pateikta mokiniams, kad jie pademonstruotų savo žinias“ (Glatthorn, 1999). Autentiškas mokymasis gali būti laikomas testavimo metodu, kurio metu dėmesys sutelkiamas ne tik į tai, ką mokinys žino, bet ir į tai, kaip jis gali pasitelkti tai, ką žino (Wiggins, 1993). Todėl mokinys nurodo reikšmingas situacijas, susijusias su jo gyvenimu, kurios turi padėti rasti sprendimus. Šios strategijos stipriosios pusės yra: motyvuoti mokinius dirbti; skatinti mokymąsi bendradarbiaujant; leisti ugdyti įgūdžius ir kompetencijas, kurios vėliau jiems pravers profesinėje veikloje.

Pamokos struktūra. Mokytojas moko keturias ar penkias grupes, dirbančias laboratorijose ir tarpdisciplininėse srityse, kad jos sukurtų darbą pagal tiksliai apibrėžtą procedūrą (supažindinimo etapas). Mokytojas paaiškina mokiniams, kad bus taikoma autentiškos užduoties strategija ir kad jie turės, pasinaudodami turimomis priemonėmis ir ištekliais, pasiekti geriausią rezultatą (veiklos etapas). Paskutiniame (apmąstymo) etape darbai bus vertinami ir testuojami.

Laukiamas rezultatas. Autentiškas užduotis atlieka mažos darbo grupės. Mokiniai imituoja realias problemas, pavyzdžiui, tas, su kuriomis gali susidurti darbuotojas ar visuomenės narys. Siūloma mokytis ne išimenant tekstą, bet atliekant tyrimus ir (arba) darbą, tai veiksmingai padeda įgauti tam tikrą žinių, įgūdžių ir kompetencijų. Jos mokiniui nėra įprastos, nes reikalauja naujovių, vaizduotės ir potencialiai gali būti išsprendžiamos skirtingais būdais.

Įvertinimas. Atsižvelgiant į užduoties sunkumo laipsnį, vertinama pagal įvykdytus kokybinius lygius. Vertinti užduotį reiškia atsižvelgti ir į procesą, ir į galutinį darbą, todėl ypač svarbūs veiksniai yra kompetencija, atsakomybė ir savarankiškumas, kurių mokiniams prireikė, jį atliekant.

Galimos adaptacijos. Autentiškoms užduotims taikoma aiški kontrolė ir kurie skiriami įgūdžių ir kompetencijų lavinimui. Tai veikla, vykstanti tikroje ar imituojamoje aplinkoje ir susijusi su konkrečiu kontekstu. Pavyzdžiui, maisto gaminimo pratys yra rezultatų patikrinimo dalis, kai mokinys atlieka reikiamus darbus arba stazuoja restorane, kuriame jis/ji dirba autentiškoje situacijoje.

Pamokos pavyzdys

Pamoka:	Sveikatos mokslas/Matematika/Maisto gaminimo laboratorija	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Kiekvienoje šalyje gali skirtis priklausomai nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų
Trukmė:	210 minučių	Gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius

Pamoka:	Sveikatos mokslas/Matematika/Maisto gaminimo laboratorija	Pastabos
		poreikius
Tema:	„Piccato giuliese“	Tarpdisciplininis veiksmas
Proceso aprašymas:	Metakognityvinis procesas, mokantis bendradarbiaujant, ugdant įgūdžius ir įsivertinant, atliekant autentiškas užduotis.	
Pradinis etapas (supažindinimo etapas): 30 minučių	Autentiškas uždavinys atliekamas, pasitelkus kritinę analizę, kai atsakoma į keletą svarbiausių klausimų (M. Castoldi, 2016): • Ar ankstesnės žinios yra panaudotos? • Ar skatinamas sudėtingų pažinimo procesų naudojimas? • Ar turimi mintyje reikšmingi ir tikri kontekstai? • Ar skatinamas mokinių susidomėjimas? • Ar siūlomi skirtingi sprendimo būdai? • Ar mokiniams siūlomos sudėtingos užduotys? Vadovas paruošia vertinimo indeksą pagal kritinės analizės klausimus. Mokiniai paruošia dvi formas: vieną - savęs vertinimui, o kitą - grupei, kad patikrintų komandos darbo efektyvumą.	Taikomi metodai: • kritinės analizės klausimyno parengimas; • užduoties, vertinimo indekso ir grupių savęs vertinimo formos planavimas ir parengimas.
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 30 minučių	Mokytojas yra vadovas, o mokiniai organizuoja darbą. Klasė suskirstoma į keturias ar penkias grupes, kurios taip pat gali veikti laboratorijoje. Kiekviena grupė gamina produktą. Pradiniame etape mokytojas paaiškina tikslą, kurį reikia pasiekti - pavyzdžiui, pagaminti tipišką teritorijos patiekalą, naudojant vietinius žuvininkystės produktus, prie kurių jie gali pridėti naudojamų ingredientų kalorijų skaičiavimą.	Taikomi metodai: mokinių suskirstymas į grupes, ingredientų lentelės.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 90 minučių	Po svarbaus instruktažo su vadovu kiekviena grupė savo užduotis suskirsto įvairiais etapais, kurie vyksta pagal tam tikrą tvarką. Užduočių planavimas gali skirtis, atsižvelgiant į turimas patalpas, medžiagą ir įrankius: mokiniai toliau paruošia viską, kas naudinga užduočiai atlikti. Kai kurie elementai ir produktai yra bendri visoms grupėms, o kiti skiriasi,	Taikomi metodai: • mokymasis bendradarbiaujant ir sąveikos su kitomis laboratorijomis planavimas; • laboratorija, pritaikyta konkrečiai mokymo veiklai vykdyti.

Pamoka:	Sveikatos mokslas/Matematika/Maisto gaminimo laboratorija	Pastabos
	atsižvelgiant į užduotį.	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 60 minučių	Pamokos pabaigoje kiekvienos grupės narys pristatys darbo etapus, įgyvendintus iš anksto nustatytam tikslui pasiekti. Grupės atstovas, naudodamasis vertinimo lapais, apibūdina galutinio produkto savybes ir motyvuoja kiekvieno komponento pasirinkimą, pabrėždamas grupės išvadas.	Taikomi metodai: • diskusijos ir palyginimas; • galutinių produktų demonstravimas ir degustacija.

1 priedas. „Piccato giuliese“

Giulianovos (Italija) miestelio žvejai sukūrė patiekalo receptą, kuriam pagaminti naudojami švieži mėlynieji ir jaučio širdies veislių pomidorai arba „a pera rovesciata“ (tipiškas pomidoras iš Abrucų regiono, italų k.) pomidorai kartu su „P.D.O.“ (saugoma kilmės vietos nuoroda) ypač tyru alyvuogių aliejumi iš Teramo kalvų ir raudonuoju česnakų iš Sulmonos. Makaronai gaminami iš 100 % ekologiškų kviečių veislės „Saragolla“.

Mes ruošiamo pagrindinį patiekalą, tinkamą vidurinės mokyklos paauglių valgyklai. Kalorijų kiekis, kurį reikia gauti su maistu per dieną šiame amžiaus tarpsnyje, yra nuo 2000 iki 2500 kcal; per pietus turėtumėte gauti apie 40 % visų kalorijų. Mes apskaičiuosime tik pagrindinio patiekalo kalorijas.

Ingredientai 4 žmonėms:

1 kg šviežios skumbrės
2 skiltelės raudonojo česnako
1 ryšulėlis petražolių
1 kg prinokusių pomidorų (jaučio širdys, „a pera rovesciata“; ne sezono metu – 800 g nuluptų pomidorų)
Pusė taurės sauso baltos vyno
Ypač tyras alyvuogių aliejus
Druska, pipirai, aitriosios paprikos
400 gramų puikios kokybės „lingvini“ makaronų (arba spagečių)

Metodas

Žuvį išskroskite, gerai nuplaukite ir išpjaukite filė (arba žuvies pardavėjo paprašykite išpjauti filė; tačiau niekada nepirkite paruoštos filė). Kruopščiai pašalinkite visas ašakas ir odą, tada minkštimą supjaustykite mažais gabalėliais.

Maltą žuvį padėkite ant pjaukimo lentos, įdėkite nuluptą ir susmulkintą česnaką, petražolių lapus.

Mišiniui paruošti naudokite sunkų peilį su dideliais ašmenimis ir įsitikinkite, kad ingredientai gerai sumaišomi.

Supilkite aliejų į talpią keptuvę ir pašildykite, įpilkite žuvies „piccato“ ir paruoškite baltą padažą.

Kai tik žuvis pakeis spalvą, užvirkite vyną ir jį šiek tiek pagardinkite pipirais. Kai alkoholis išgaruos, suberkite nuluptus pomidorus, iš kurių turi būti pašalintos sėklos ir jie turi būti supjaustyti smulkiais gabalėliais (arba nuluptus pomidorus, susmulkintus daržovių trintuve).

Virkite apie dvidešimt minučių ir pagardinkite druska.

Makaronus virkite gausiai pasūdytame vandenyje, nusauskite. Kai bus *al dente* (apykietis, italų k.), juos pagardinkite paruoštu padažu.

Pagal skonį galite pridėti maltos aitriosios paprikos arba šiek tiek aitriosios paprikos aliejaus.

Kalorijų skaičiavimas

Lentelės pagalba nustatykite šio patiekalo dalies energijos kiekį (kcal) ir mikroelementų kiekį (g).

„Piccato giuliese“

Ingredientai 4 žmonėms

1 kg šviežios skumbrės

2 skiltelės raudonojo česnako

1 ryšulėlis petražolių

1 kg prinokusių pomidorų (jaučio širdys, „a pera rovesciata“; ne sezono metu – 800 g nuluptų pomidorų)

Pusė taurės sauso baltos vynu

Ypač tyras alyvuogių aliejus

Druska, pipirai, aitriosios paprikos

400 gramų puikios kokybės „lingvini“ makaronų (arba spagečių)

Išitikinkite:

procentas

$$p\% = \frac{p}{100}$$

Norėdami apskaičiuoti kiekį, atitinkantį procentą $p\%$, galime naudoti formules:

1. Naudojant procentą:

$$a = \frac{p}{100} \cdot A$$

2. Naudojant šias proporcijas:

$$p:100 = a:A \quad \rightarrow \quad a = \frac{p \cdot A}{100}$$

Viso recepto skaičiavimai rodomi šioje diagramoje. Norėdami sužinoti energijos kiekį (kcal) porcijoje, turime padalyti iš 4.

Ingredientai	Bendras svoris (g)	Grynasis svoris (g), atmetus	Baltymai (g)	Lipidai (g)	Angliavandeniai (g)	Energetinė vertė (kcal)
Skumbrė	1000	$\frac{80 \cdot 1000}{100} = 800$	$\frac{17,0 \cdot 800}{100} = 136$	$\frac{11,1 \cdot 800}{100} = 88,8$	$\frac{0,5 \cdot 800}{100} = 4$	$\frac{170 \cdot 800}{100} = 1360$
Česnakai	8,4	$\frac{75 \cdot 8,4}{100} = 6,3$	$\frac{0,9 \cdot 6,3}{100} = 0,06$	$\frac{0,6 \cdot 6,3}{100} = 0,04$	$\frac{8,4 \cdot 6,3}{100} = 0,53$	$\frac{41 \cdot 6,3}{100} = 2,58$
Petražolės	8	$\frac{80 \cdot 8}{100} = 6,4$	$\frac{3,7 \cdot 6,4}{100} = 0,24$	$\frac{0,6 \cdot 6,4}{100} = 0,04$	tr	$\frac{20 \cdot 6,4}{100} = 1,28$
Pomidorai	1000	1000	$\frac{1,0 \cdot 1000}{100} = 10$	$\frac{0,2 \cdot 1000}{100} = 2$	$\frac{3,5 \cdot 1000}{100} = 35$	$\frac{19 \cdot 1000}{100} = 190$
Sausas	200	200	—	—	—	$\frac{121 \cdot 200}{100} = 242$

baltas vynas						
Ypač tyras alyvuogių aliejus	20	20	0	$\frac{99,9 \cdot 20}{100} = 19,98$	0	$\frac{899 \cdot 20}{100} = 179,8$
Makaronai	400	400	$\frac{10,9 \cdot 400}{100} = 43,6$	$\frac{1,4 \cdot 400}{100} = 5,6$	$\frac{79,1 \cdot 400}{100} = 316,4$	$\frac{353 \cdot 400}{100} = 1412$
Iš viso			189,9	2094,48	355,93	3387,66
Vienai porcijai			47,48	523,62	88,98	846,92

Nuorodos

Baldacci M., *Curricolo e competenze*, Mondadori università, 2010.

Castoldi M., *Progettare per competenze. Percorsi e strumenti*, Carocci, 2011.

Castoldi M., *Compiti autentici. Un nuovo modo di insegnare e apprendere*, [UTET Università](#), 2018.

Castoldi M., *Rubriche valutative. Guidare l'espressione del giudizio*, UTET Università, 2019.

Castoldi M., *Valutare e certificare le competenze*, Carocci, 2016.

Coen E.G., *Organizzare i gruppi cooperativi. Strategie per la classe eterogenea*, Trento, Erickson.

Comoglio M., *La valutazione autentica. Orientamenti Pedagogici*, 49(1), 93–112, 2002.

Glatthorn Allan A., *Performance standards and authentic learning*, Eye on Education, Larchmont, NY, 1999.

Hedin D., *Students as Teachers: A Tool for Improving School Climate and Productivity*.

Ianes D., „*Didattica speciale per l'integrazione*”, Trento, Erickson.

Ianes D., „*Metacognizione e insegnamento*”, Trento, Erickson.

Ianes D., Canevaro A., *Buone prassi per l'integrazione scolastica*, Edizioni Erickson, Trento, 2001.

Tessaro F., *Metodologia e didattica dell'insegnamento secondario*, ROMA, Armando, 2002.

Topping, K. J., *The peer tutoring handbook: Promoting co-operative learning*. London: Croom Helm; Cambridge, MA: Brookline Books (1998) also in translation as: *Insegnamento reciproco tra compagni* (1997), Trento: Erickson.

Wiggins G., *Assessing student performance: Exploring the purpose and limits of testing*, San Francisco, CA: Jossey-Bass., 1993.

Wiggins G., *Educative assessment. Designing assessments to inform and improve student performance*, San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1998.

Winograd, P., Perkins, F.D., *Authentic assessment in the classroom: Principles and practices*, 1996.

Internetinės nuorodos

<http://www.gcaruso.gov.it/images/attivita-svolte-2018-2019/2019-02-20/Slides-Muraglia.pdf>

<http://www.edurete.org>

<http://ricerca.univirtual.it/home/red/wp-content/uploads/sites/4/2009/06/Tessaro-ModelliPraticheValutaz.pdf>

<https://online.scuola.zanichelli.it/competenze/scuola-secondaria-di-primo-grado/compiti-di-realta-e-progetti-multidisciplinari/>

http://www.scuola.fvg.it/usr/export/sites/default/USRFVG/allegati/archivio_file/Formazione_dirigenti/Innovazioni_ambienti_needs_compr.pdf

Normatyviniai reikalavimai

DM 22 agosto 2007 139/07

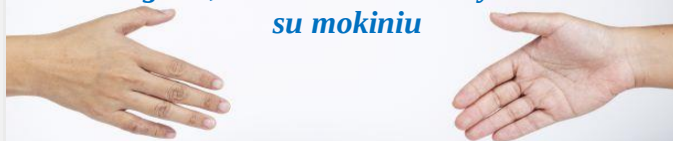
Raccomandazione del Parlamento Europeo 18.12.2006 e 23.04.2008

http://www.scuola.fvg.it/usr/export/sites/default/USRFVG/allegati/archivio_file/Formazione_dirigenti/Innovazioni_ambienti_needs_compr.pdf

2.3. Atsakingo ir savarankiško mokymosi strategijos

2.3.1. Elgesio, lankomumo ir mokymosi sutartis su mokiniu

Trumpa anotacija

Empiriniai įrodymai aiškiai atskleidžia, kad tikimybė, jog mokinys laikysis mentoriaus/mokytojo/suaugusiųjų rekomendacijų, labai padidėja, jei tarp jų sudaroma sutartis.

Elgesio, lankomumo ir mokymosi sutartis yra ypač tinkama strategija paaugliams. Tokiu būdu jiems tinkamai paaiškinamos asmens teisės, pareigos ir atsakomybė įvairiose konfliktinėse situacijose.

Sutartyje nurodomas skatintinas mokinio elgesys, taip pat vadinamasis atlygis už teigiamą elgesį ir „bausmės“ už sutarties sąlygų nesilaikymą. Ši strategija leidžia sustiprinti įsipareigojimo ir abipusio susitarimo sampratą, palengvinant perėjimą nuo iš viršaus valdžios taikomo modelio (kai suaugusieji nustato taisykles ir pasekmes) į demokratinį modelį (kai suaugusieji ir mokiniai kartu aptaria taisyklių ir tikslų aspektus ir darbą kartu, kad šių tikslų būtų pasiekta). Jei mokinys nesutinka susitarti ir padaryti nuolaidų, iš naujo svarstomas bendradarbiavimo modelis.

Šio tipo strategijos pagrindiniai tikslai yra: 1) Išaiškinti elgesį, kuris gali keistis; 2) Pripratinti mokinį prie elgsenos pokyčių; 3) Vengti konfliktų dėl pokyčių; 4) Skatinti mokinių socialinio elgesio savireguliaciją.

Ši strategija sukurta pagal asmeninę mokymo patirtį, susijusią su elgesio valdymu, ir pagal kursą „Tarpininkavimas mokyklose“.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Bet koks asmuo	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Tai gali būti individualus užsiėmimas, skirtas tiems mokiniams, kurie turi būti labiau atsakingi ir motyvuoti mokytis arba kuriems gresia ankstyvas iškritimas iš mokyklos.
Trukmė:	45 minutės	
Tema:	Elgesio, lankomumo ir mokymosi sutartis	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 3–5 minutės	Mokytojas/mentorius turi užmegzti bendravimą su mokiniu, informuodamas jį, kad bus parengta sutartis. Mokytojas/mentorius rūpinasi sutarties teisėtumu ir visišku mokinio supratimu. Mokytojas sveikina su mokiniu,	Taikomi metodai: žodinis, raktiniai žodžiai/sąvokos, tarpasmeniniai bendravimo metodai.

Pamoka/tema:	Bet koks asmuo	Pastabos
	pirmiausia, klausdamas, kaip praėjo jo diena ar savaitė. Vėliau paaiškina sutarties tikslus ir turinį, konkrečiai būtent tai, kad sutartis, dėl kurios abu susitars, gali būti žodinė arba rašytinė. Pageidautina, kad būtų teikiama rašytinė forma, nes ji suteikia abiem pusėms aiškų įrašą, kuriame nurodoma jų elgsena ir išsprendžiami visi klausimai, dėl kurių galėtų kilti nesutarimai.	
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Pokalbio su mokiniu metu padėkite jam išsiaiškinti elgesį, kurį reikia pakeisti, siekiant pagerinti jo akademinius pasiekimus. Kartu su mokiniu apibrėžkite veiksmus/taisykles, kuriuos jis/ji įsipareigoja įgyvendinti, ir padėkite nustatyti pasekmes susitarimo įvykdymui ir nevykdymui. Paaiškinkite mokiniui rašytinio susitarimo naudą ir kaip taikomos pasekmės. Apibrėžkite, ką ir kaip stebėsite, kaip įgyvendinsite sutartį ir kokios bus teigiamo ar neigiamo elgesio pasekmės. Sudarykite rašytinę sutartį ir ją perskaitykite mokiniui.	Taikomi metodai: tarpusavio bendravimas, atviri klausimai, empatija ir aktyvus klausymasis, derybiniai įgūdžiai, rašymas.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Abu pasirašo sutartį (kai reikia, pasirašant sutartį, gali dalyvauti kiti žmonės – kiti mokytojai, tėvai ir kt.). Suderinkite laiką, kad visos pusės galėtų ją pasirašyti. Duokite mokiniui sutarties kopiją ir paraginkite ją reguliariai perskaityti. Su mokiniu apibrėžkite, ar reikia stebėti, kaip laikomasi sutarties. Tada mokytojas paragina mokinį apmąstyti susitikimą ir dar kartą perskaityti sutartį, ją išanalizuoti ir apmąstyti: koks jos tikslas? kaip vyko susitikimas? kaip jis/ji jautėsi jo metu? ką jam/jai reikėjo pakeisti? kas galėtų padaryti prasmingesnę mokymąsi? kas nuo jo/jos priklauso, ką jis/ji gali tobulinti ir (arba) pakeisti, kad ji/ją labiau įkvėptų mokymosi procesas? koki elgesį jis/ji turi taikyti? kokia jam/jai nauda, jei jis/ji laikysis sutarties sąlygų?	Taikomi metodai: pranešimas, apmąstymai žodžiu, grįžtamasis ryšys.

1 priedas. Kontraindikacijos ir rekomendacijos

- Pirmenybė teikiama abiejų (arba, jei reikia, daugiau atstovų) pusių rašytinei sutarčiai, o ne žodinei sutarčiai.
- Aiškiai ir konkrečiai apibrėžkite tikslinę elgseną.
- Nustatykite teigiamą ir neigiamą elgesį.
- Apibrėžkite, kiek laiko truks sutartis.
- Aiškiai ir glaustai užrašykite nesilaikymo pasekmes.

- Pasirašykite sutartį kartu su mokiniu.
- Nustatykite tikslinio elgesio įrašymo atvejus.
- Sistemingai tikrinkite sutarčių laikymąsi.
- Pateikite įvertinimą, kai tik bus įvykdyta sutartis (arba kai ji bus vykdoma).
- Jei reikia, perrašykite sutartį.
- Sudarykite sutartį, norėdami paskatinti norimą elgesį, o ne slopinti elgesį!

Pasiruoškite sutarčiai, prieš ją pasirašydami! Prie šio vadovo pridedama medžiaga, kuri padės jums atlikti šią užduotį.

2 priedas. Elgesio, lankomumo ir mokymosi sutarties pavyzdys

Aš, _____,

sutinku laikytis šių taisyklių ir standartų:

- Laikyti savo sąsiuvinius tvarkingus ir švarius;
- Kasdien laikyti pamokų grafiko;
- Atlikti namų darbus, kai to prašo mokytojai;
- ...

Jei iki pirmojo laikotarpio pabaigos laikysiuosi šių sutartyje apibrėžtų taisyklių, galiu:

- žiūrėti savo mėgstamiausias laidas per televiziją;
- savaitgalį išvykti su draugais;
- žaisti kompiuteriu/žaidimų konsole valandą per dieną.

Jei nesilaikysiu to, kas buvo sutarta, negalėsiu užsiimti aukščiau paminėta malonia veikla. Ši sutartis galioja iki _____ ir mano mokytojas/mentorius bei mano tėvai patikrins, ar laikomasi sutarties sąlygų.

Parašas:

Data:

3 priedas. Elgesio, lankomumo ir mokymosi sutarties taisyklės

1. Elgsena turi būti apibrėžta labai aiškiai.
 2. Turi būti nustatytas paskatinimas, kuris bus suteiktas, atlikus konkretų veiksmą (ir niekada anksčiau).
 3. Paskatinimas turi būti susijęs su užduoties įvykdymu ir niekada - su paklusnumu.
 4. Sutartis turi būti sąžininga: paskatinimas turi būti proporcingas įdėtoms pastangoms.
 5. Sutarties sąlygos turi būti aiškios, atsižvelgiant į numatomą rezultatų kiekį ir kokybę, kad nekiltų abejonių dėl nenumatytų atvejų.
 6. Sutartis turi būti teigiama: skatintinas pozityvus elgesys, turi būti teigiami skatinimai (nenumatytų teigiamų atvejai yra tarsi „pelnas“).
 7. Turi būti aiškiai nurodytos galimos „bausmės“, kai nesilaikoma sutarties sąlygų.
 8. Sutarties trukmė turi būti aiškiai apibrėžta.
 9. Sutartis turi būti pasirašyta kartu su mokiniu.
- Prireikus, sutartį galima ir reikia atnaujinti.*

2.3.2. Mokslo laiko valdymo pagal tvarkaraštį strategija, skirta atsakingam mokymuisi ugdyti

Trumpa anotacija

Laikas yra nuolatinis mūsų kasdienio gyvenimo palydovas. Valandos ar minutės dydis yra vienodas, nesvarbu, ar mes esame verslo susitikime, ar laisvalaikiu su šeima, ar draugais. Paroje visada yra 24 valandos ir būtent šį laiką mes turime paskirstyti darbui, mokslui, laisvalaikiui, šeimai, sveikatai, asmeniniam tobulėjimui, atsipalaidavimui ir poilsio akimirkoms. Mes esame tie, kurie valdome laiką savo gyvenime. Daugelis mokymosi problemų paaiškinamos tuo, kad nėra išsiugdyti palankūs mokslo įpročiai. Daugeliui mokinių organizuoti kasdienės užduotys, jas klasifikuojant pagal skubą ar svarbą, yra sunki užduotis. Todėl būtina padėti jiems nustatyti prioritetų skalę, racionaliai valdant laiką. Ambicingas mokinytis turėtų skirti daugiau laiko mokslui nei kitoms užduotims atlikti. Pageidautina, jog mokymuisi namuose skirtumėte vidutiniškai 10 valandų per savaitę pagal grafiką.

Šio tipo strategija turi pagrindinius tikslus: 1) Suprasti, kad svarbu žinoti, kaip efektyviai valdyti laiką; 2) Parengti mokslo tvarkaraštį, kurio reikia laikytis mokslo metais.

Ši strategija sukurta pagal asmeninę mokymo patirtį, susijusią su elgesio valdymu, ir pagal kursus „Tarpininkavimas mokyklose“.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Bet kokia tema	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Tai taip pat gali būti individualus užsiėmimas, skirtas tiesiogiai tiems mokiniams, kurie turi būti labiau atsakingi ir motyvuoti mokytis, arba tiems, kuriems gresia ankstyvas iškritimas iš mokyklos.
Trukmė:	45 minutės	
Tema:	Mokslo laiko valdymas	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 3–5 minutės	Mokytojas sveikina su mokiniu, pirmiausia klausdamas, kaip praėjo jo diena ar savaitė. Vėliau, paaiškina pamokos tikslus ir turinį ir paskatina mokinių suprasti, kad svarbu žinoti, kaip efektyviai valdyti laiką, ir kad tai padės jam sėkmingai mokytis, būti labiau motyvuotu	Taikomas metodas: tarpasmeninis bendravimas.

Pamoka/tema:	Bet kokia tema	Pastabos
	mokyti.	
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Mokytojas pabrėžia mokslo tvarkaraščio sudarymo svarbą ir naudą (tvarkaraštis turėtų būti realus – netikslinga apibrėžti 3 ar 4 valandų mokymosi laikotarpius, kai iš pradžių yra žinoma, kad jie nebus įvykdyti, taip pat tvarkaraštis turi būti lankstus – atsižvelgiant į įsipareigojimus, susijusius su įvairių testų ir užduočių atlikimu, kuriuos galima užregistruoti darbotvarkėje). Tvarkaraštis turėtų būti naudojamas kaip vadovas, skatinantis mokinių sistemingai mokytis. Mokytojas/mentorius siūlo mokiniui parengti mokslo tvarkaraštį, į kurį būtų įtraukta visa jo savaitinė veikla. Mokytojas taip pat primena mokiniui, kad tvarkaraščio laikymasis yra palankesnis asmeninės disciplinos įgijimui ir kad asmeninė disciplina yra sėkmės garantas moksle ir gyvenime. Nes reguliarus darbas, nors ir reiškia tam tikrą auką, jis atneša naudą (taip mokinys išvengs nerimo, kai atideda mokymąsi paskutinei valandai, apsaugo nuo nuovargio, suteikia pasiekimo jausmą, padeda laiku išsklaidyti abejones, padeda sekti dalyko įsisavinimą per mokslo metus). Pasikalbėkite su mokiniu dėl kai kurių taisyklių, kurių jis turi laikytis nustatydamas savo mokslo grafiką, pavyzdžiui: a) planuodami tvarkaraštį apsvarstykite visas dieną vykstančias veiklas (laiką mokykloje, maitinimąsi, sportinę veiklą, laisvalaikį, mokymąsi namuose); b) atkreipkite dėmesį į veiksmingiausias mokslui valandas (daugelio žmonių protinė veikla ryte yra aktyvesnė ir imlesnė nei po pietų ir vakare; tačiau daugelis mokinių mokosi mokykloje rytais, todėl mokymosi savarankiškai laikas - vėlyva popietė – šiuo atveju yra sprendimas); c) pauzės akimirkų suteikimas - kai pradėjame jaustis pavargę, svarbu padaryti pertrauką. Idealu yra atlikti darbą mažais žingsneliais. Priminkite mokiniui, kad bus naudingiau daryti 10 minučių pertrauką po vienos valandos mokymosi, nei mokytis dvi valandas iš eilės. Šie intervalai, kurie turėtų būti numatyti tvarkaraštyje, turi būti skirti veiklai, kuri mokinio pernelyg neblaško – jam reikėtų vengti žiūrėti televizorių ar žaisti žaidimus kompiuteriu. Parengę savaitės tvarkaraštį, paraginkite mokinių pažymėti jį spalvomis:	Taikomi metodai: atviri klausimai, empatija ir aktyvus klausymasis, derybiniai įgūdžiai.

Pamoka/tema:	Bet kokia tema	Pastabos
	– akademiniai laikotarpiai mokykloje (oranžine); – pietų, užkandžių ir vakarienos valandos (žalia); – laisvalaikio laikotarpiai (mėlyna); – savarankiško mokslo valandos (geltona). Susitarkite su mokiniu, kad tą dieną, kai jis pradės laikytis nustatyto grafiko, galima su mokiniu taip pat sudaryti Elgesio, lankomumo ir mokymosi sutartį.	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Mokytojas perspėja mokinį apie įprotį tvarkyti tvarkaraštį. Taigi, mokytojas turėtų išanalizuoti ir kartu su savo mokiniu apsvaistyti galimybes stebėti, kaip vykdomas tvarkaraštis ir kaip kontroliuoti jo atitiktį ir atitinkamų veiksmų taikymą, jei buvo sudaryta Elgesio, lankomumo ir mokymosi sutartis. Tada mokytojas skatina mokinį apmąstyti pamoką/užsiėmimą: koks jos tikslas? kaip vyko pamoka/užsiėmimas? kaip jis/ji jautėsi jo metu? ką jam/jai reikėjo pakeisti? kas galėtų padaryti prasmingesnę mokymąsi? kas nuo jo/jos priklauso, ką jis/ji gali tobulėti ir (arba) pasikeisti? kas labiau įkvėptų jo/jos mokymosi procesą? koks elgesys yra tinkamas? kokia jam/jai nauda, jei jis/ji laikosi susitarimų?	Taikomi metodai: pranešimas, apmąstymai žodžiu, grįžtamasis ryšys.

Trumpa anotacija

Daugelis mokinių painioja mokymąsi mokyti su paviršutinišku skaitymu, kuris neleidžia suprasti pagrindinių idėjų ir jų atitinkamo įsisavinimo. Norint naudoti bet kurį mokslo metodą, reikia pradėti nuo įsimintinos informacijos įsisavinimo. Taigi, kaip tikslą galime nustatyti dalyko testą, kuris vyks kitą savaitę. Taip mes turime laiko stebėjimui. Tiriamaisiais dalykais iš pradžių reikia pasirinkti tai, kas yra svarbu ir aktualu, nes nebūtina ir negalima įsiminti visos turimos informacijos. Sėkmės paslaptis slypi motyvacijoje (tikslai ir lūkesčiai turi būti aiškiai apibrėžti). Be motyvacijos mažai

kas išmokstama ir greitai pamirštama. Motyvuotas mokinys koncentruojasi į procesą ir nenutraukia veiklos. Be to, viskas, kas yra reikšminga ir įdomu tiriamajam, ilgiau išlieka atmintyje ir gali būti lengvai įsimenama. Vienas iš metodų, kuris geriausiai leidžia atsižvelgti į šias prielaidas ir kuris pasirodo esąs efektyvus, tai SQ3R skaitymo supratimo metodas, susidedantis iš penkių etapų (apklausos arba paieškos, klausinėjimo, skaitymo, atkartojimo, apžvalgos).

Šio tipo strategija turi pagrindinius tikslus: 1) Leidžia suplanuoti sistemingą mokslo procesą; 2) Galima išėstyti mokslo užduočių organizavimo sekos metodikas.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Bet kuris dalykas (išskyrus matematiką, nes ji labiausiai susijusi su sistemingu pratimų vykdymu)	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Tai gali būti ir individualus užsiėmimas, skirtas tiems mokiniams, kurie turi būti labiau atsakingi ir motyvuoti mokytis, arba tiems, kuriems gresia ankstyvas iškritimas iš mokyklos.
Trukmė:	Neapibrėžta, nes jai reikia ilgesnio laikotarpio. Trukmė priklauso nuo mokytojo sprendimo.	
Tema:	Etapai	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 3–5 minutės	Mokytojas/mentorius pradeda pamoką, pasveikindamas mokinį ir paklausdamas, kaip praėjo jo diena ar savaitė. Vėliau paaiškina pamokos tikslus ir turinį, t. y. sistemingo mokymosi planavimo svarbą ir mokymo metodikų svarbą. Mokytojas/mentorius tęsia pamoką, paaiškindamas mokiniui SQ3R reikšmę: a) prieš skaitydami, išnagrinėkite skyriaus pavadinimą, antraštes ir priedašus, paaiškinamuosius tekstus, informaciją prie paveikslėlių, diagramas, grafikus ar žemėlapius ir peržiūrėkite pradinę pastraipą ir teksto išvadą. b) užduokite klausimus, kol nagrinėjate tekstą; perskaitykite klausimus skyrių pabaigoje arba po kiekvieną potemę; paklauskite savęs: „Ką mokytojas pasakė apie šį skyrių ar dalyką?“, „Ką aš jau žinau apie šį dalyką?“.	Taikomas metodas: tarpasmeninio bendravimo.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Pradėję skaityti, pabandykite atsakyti į anksčiau iškeltus klausimus; atsakykite į klausimus skyrių pradžioje ar pabaigoje; perskaitykite informaciją apie paveikslėlius, grafikus ir pan.; atkreipkite dėmesį į visus pabrauktus, kursyvų ir pabraukto šriftu	Taikomi metodai: tarpusavio bendravimo metodai, atviri klausimai, empatija ir aktyvus klausymasis, rašymas, piešimas.

Pamoka/tema:	Bet kuris dalykas (išskyrus matematiką, nes ji labiausiai susijusi su sistemingu pratimų vykdymu)	Pastabos
	pažymėtus žodžius ar frazes; išanalizuokite pagalbinus grafikus; sumažinkite skaitymo greitį ties sunkiai suvokiamomis vietomis; sustokite ir dar kartą perskaitykite nelabai aiškias dalis. Mokinys skaito tik vieną skyrių ar poskyrį vienu metu. Perskaičius išvardykite kiekvieną skyrių ar poskyrį. Iškelkite sau klausimus apie tai, ką skaitėte, ir (arba) apibendrinkite savais žodžiais, ką perskaitėte, užsirašykite informaciją savais žodžiais; pabrėžkite svarbius dalykus, kuriuos perskaitėte; naudokite išvardijimo metodą, kuris geriausiai atitinka jūsų mokymosi stilių, tačiau atminkite, kad kuo daugiau pojūčių naudojate, tuo daugiau atsiminsite, ką skaitėte. Pirmąją dieną, kai tik perskaitysite visą skyrių, parašykite klausimus paraštėse prie pažymėtų vietų. Jei jūsų išvardijimo metodas apima užrašų rašymą kairėje paraštėje, parašykite klausimus po savo užrašais. Antrąją dieną analizuokite savo tekstą ir (arba) sąsiuvinio puslapius, kad susipažintumėte su svarbiais dalykais. Uždenkite užrašytą teksto/užrašų dalį ir pateikite sau klausimus iš kairės pusės. Atsakykite garsiai arba rašykite atsakymus iš atminties. Sudarykite darbalapius tiems klausimams, kurie jums kelia sunkumų. Galima naudoti mnemonikos prietaisus. Trečią, ketvirtą ir penktą dieną kaitaliokite įrašus ir užrašus, išbandykite save (žodžiu ir raštu) užduotais klausimais. Jei reikia, pildykite papildomus lapus. Sudarykite rodyklę – išvardykite visas temas ir potemes, kurias jums reikia žinoti apie skyrių. Iš temų indekso sudarykite mokymosi lapą/žemėlapi.	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Su mokiniu apibrėžkite poreikį stebėti mokymosi metodą. Tada mokytojas skatina mokinį apmąstyti pamoką/užsiėmimą ir atskleisti savo abejones bei klausimus. Be to, mokytojas/mentorius trumpai apibūdina pamoką ir paskatina mokinį ją analizuoti ir apmąstyti: koks jos tikslas? kaip vyko pamoka/užsiėmimas? kaip jis/ji jautėsi jos metu? ką jam/jai reikėjo pakeisti? kas galėtų padaryti mokymąsi prasmingesniu? kas nuo mokinio priklauso? ką jis/ji gali tobulinti ir (arba) pakeisti, kad jį/ją labiau įkvėptų mokymosi procesas? kaip jis/ji turi elgtis?	Taikomi metodai: pranešimas, apmąstymai žodžiu, grįžtamasis ryšys.

Pamoka/tema:	Bet kuris dalykas (išskyrus matematiką, nes ji labiausiai susijusi su sistemingu pratimų vykdymu)	Pastabos
	kokia jam/jai nauda, jei jis/ji laikosi susitarimų?	

Nuoroda

Robinson Francis P. (1946), *Effective study*. Harper & Brothers. New York, London.

2.3.4. Makroįgūdžių naudojimas, mokant anglų kalbos ir mokantis mokytis

Trumpa anotacija

Tikslai. Naudojant makroįgūdžius, mokantis anglų kalbos kaip užsienio kalbos, siekiama išugdyti keturis pagrindinius įgūdžius: kalbėjimo, klausymo, skaitymo ir rašymo. Kalbėjimas ir rašymas laikomi „produktyviais įgūdžiais“, o skaitymo ir klausymo - „įmumo įgūdžiais“. Su jais susiduriama, mokantis bet kurios kalbos. Mūsų pamokoje mokytojas pasiūlys instrukcijas ir paaiškinimus, į kuriuos mokiniai turi atkreipti dėmesį. Tai taip pat pareikalaus iš mokinių būtinybės kalbėti, kad jie galėtų pateikti atsakymus arba kalbėti poromis ir grupėmis su savo klasės draugais. Pamokoje bus užsiėmimų, kurių metu tikimasi, kad mokiniai parašys atsakymus ar užsirašys, tačiau jie taip pat turės skaityti, nesvarbu, ar tai būtų vadovėlio ar darbalapio skaitymas, ar tiesiog mokytojo užrašai lentoje.

Laukiamas rezultatas. Per šią pamoką mokiniai tobulins aukščiau išvardytus makroįgūdžius, taip pat gramatikos ir žodyno žinias. Kartu su žinių įgijimu ugdomi ir mąstymo įgūdžiai, bendradarbiavimas ir aktyvus mokymasis.

Įvertinimas. Mokytojas turėtų nuolat vertinti, atsižvelgdamas į mokinių atsakymus pamokos metu (formuojantis vertinimas); stebėjimas yra vertinimo metodas, kurį dažnai naudoja mokytojas tokiose pamokose, nes tai yra neįkylus būdas, kuriuo mokytojas gali nustatyti mokinių pažangą mokantis.

Galimos adaptacijos. Šią strategiją gali naudoti bet kuris užsienio kalbos mokytojas. Galima būtų derinti kalbėjimo įgūdžius su skaitymo įgūdžiais, pavyzdžiui, paskatinti mokinį perskaityti konkretų straipsnį žurnale ir paskui savais žodžiais atsakyti į tam tikrus klausimus, susijusius su tuo, ką jis turėjo perskaityti.

Pamokos planas

Vidurinė mokykla: „Ion Ghica“ vidurinė mokykla, Răcari miestas (Rumunija)

Tema: anglų kalba

Laipsnis: 11

Forma/klasė: XI (amžiaus grupė: 16–17 metų)

Lygis: vidutinis

Mokytoja: Geantă Cristina

Pamoka: 8 skyrius. Neveikiamoji rūšis

Vadovėlis: „Face2Face Intermediate“, antrasis leidimas, Kembridžo universiteto leidykla, autoriai Chrisas Redstonas ir Theresa Clementson su Gillie Cunningham, Kembridžas, 2013 m.

Pamokos tipas: žinių užfiksavimo, įgūdžių ir gebėjimų ugdymo/sustiprinimo pamoka

Laikas: 50 minučių

Kompetencijos

Bendrosios kompetencijos:

1. Žodžiu ar raštu perduodamų pranešimų priėmimas skirtingose bendravimo situacijose.
3. Sakytinių ir rašytinių pranešimų, atitinkančių tam tikrus kontekstus, kūrimas.
4. Sąveikos nustatymas žodžiu ar raštu.
5. Sakytinių ar rašytinių pranešimų perdavimas ir komunikavimas įvairiose bendravimo situacijose.

Specifinės kompetencijos:

1.1 Pagrindinių žodinių ar rašytinių pranešimų idėjų apie kasdienį gyvenimą ir specializuotą sritį nustatymas.

1.2. Tam tikros svarbios informacijos identifikavimas sakytinėse ar rašytinėse žinutėse, siekiant atlikti tam tikrą užduotį.

1.3 Išsiaiškinti kai kurių nežinomų žodyno elementų reikšmę kontekste, nustatant asociacijas/sąsajas arba naudojant informacinę medžiagą.

1.4 Greitai skaityti ilgo teksto dalį/konkrečią dalį, siekiant atlikti tam tikrą užduotį.

1.5 Informacijos, susidedančios iš skirtingų teksto dalių/skirtingų tekstų, susiejimas, kad būtų atlikta užduotis.

2.1 Parengti žodžiu ar raštu aiškius ir išsamius aprašymus temomis, susijusiomis su asmeniniu ar profesiniu interesu.

2.2 Žodinis ir rašytinis įvykio/filmo pasakojimas, pabrėžiant reikšmingus elementus.

2.3 Specializuotai sričiai būdingų dokumentų pildymas (formos, apklausos ir kt.).

2.4 Teksto parengimas, susisteminus konkrečias temas, remiantis tam tikra schema, naudojant tinkamus apibrėžimus.

3.1 Dalyvavimas pokalbiuose, vartojant tam tikrą kontekstui tinkamą kalbą ir laikantis pokalbyje naudojamų įpročių bei socialinių ir kultūrinių normų.

3.2 Tinkamu būdu sužinoti pašnekovo nuomonę ir glaustai komentuoti kai kurių bendramokslų išsakytas nuomones per pokalbį/grupės diskusiją dominančiomis temomis.

4.1 Savais žodžiais (sakytine ir (arba) rašytine forma) atkurti keletą paprastų žinučių iš gerai žinomų tekstų.

4.2 Žodyno pagalba iš anglų kalbos į gimtąją kalbą išverčiami kai kurie pranešimai/kai kurie mažesnio sunkumo tekstai.

4.3 Užrašai grupės diskusijos/savarankiško skaitymo metu.

Tikslai:

1. Patikrinti mokinių gebėjimą atpažinti neveikiamąją rūsį dainoje „Halo“, kurią atlieka amerikiečių dainininkė Beyonce.
2. Patikrinti, kaip mokiniai supranta neveikiamąją rūsį.
3. Praplėsti mokinių žinias apie realias situacijas, kai naudojama neveikiamoji rūs.
4. Praturtinti mokinių anų kalbos gramatikos žinias, atliekant užduotis su neveikiamosios rūšies veiksmažodžiais.
5. Ugdyti mokinių kalbėjimo, klausymo, skaitymo ir rašymo įgūdžius.

Pagrindiniai tikslai:**1. Pažintinis:**

- mokiniai galės tobulinti savo žinias apie neveikiamosios rūšies naudojimą;
- tobulinti bendravimo įgūdžius, vykdant įvairią veiklą porose ar grupėse;
- lavinti supratimo įgūdžius.

2. Efektas:

- mokiniai galės mėgautis interaktyvia veikla, kurios metu jie galės praturtinti savo žodyną ir lavinti savo bendravimo įgūdžius.

Tobulės įgūdžiai:

- kalbėjimo;
- skaitymo;
- klausymo;
- rašymo.

Naudojamos technikos:

- pokalbis;
- apibūdinimas;
- dialogai;
- pratimai;
- sudominimas;
- stebėjimas;
- paaiškinimas;
- grupinis darbas;
- darbas poromis.

Mokymo metodai: komunikacija, aktyvus mokymasis.

Ištekliai:

- sąsiuviniai;
- lenta (bloknotas);
- kortelės;
- darbalapiai;
- vaizdo projektorius;
- vadovėliai.

Galimos problemos: kai kuriems mokiniams gali būti sunku suprasti kai kuriuos žodžius ar paaiškinimus. Siekdamas išspręsti šias problemas, mokytojas, kai tai bus būtina, išvers ir pateiks papildomų paaiškinimų.

Organizavimas: individualus darbas, darbas poromis, darbas grupėse.

Mokymo tikslas: pagerinti mokinio žinias.

Veikla:

Supažindinimas	
Tikslas	• sukurti malonią atmosferą anglų kalbos pamokai; • padėti mokiniams jaustis atsipalaidavusiems.
Sąveika	Mokytojui tenka pagrindinis vaidmuo. Jis prašo mokinių perskaityti neveikiamosios rūšies pavyzdžius anglų kalba ir išversti juos į rumunų kalbą. Mokiniai klausosi dainos.
Procedūra	Mokytojas pasisveikina su mokiniams. Tada mokytojas klausia mokinių, kaip jie jaučiasi ir ar yra pasirengę naujai pamokai (Kaip jūs jautčiatės šiandien?, Ar kas nors nedalyvauja?, Ar jūs pasiruošę pradėti anglų kalbos pamoką?). Mokiniai ruošiasi pamokai ir atkreipia dėmesį į mokytoją. Tuo pačiu metu jie atsako į mokytojo klausimus.
Laikas	1 minutė

Namų darbų patikrinimas	
Priemonės	Pokalbis, sąsiuviniai, vadovėliai.
Tikslas	Patikrinti namų darbus.
Sąveika	Mokytojui tenka pagrindinis vaidmuo. Jis prašo mokinių perskaityti neveikiamosios rūšies pavyzdžius anglų kalba ir išversti juos į rumunų kalbą.
Procedūra	Mokiniai klausosi dainos.
Laikas	2 minutės

Perėjimas prie naujos temos	
Priemonės	Kiekvienai mokinių porai išdalijami lapai su Beyonce dainos „Halo“ žodžiais.
Tikslas	Mokiniai supažindinami su aptariama tema, konkrečiai - neveikiamosios rūšies veiksmažodžiais.
Sąveika	Mokiniai klausosi dainos. Mokiniai bendrauja tarpusavyje, atlikdami užduotį poromis. Mokytojas prašo mokinių perskaityti rastus neveikiamosios rūšies pavyzdžius anglų kalba ir išversti juos į rumunų kalbą.
Procedūra	Mokytojas pakviečia mokinius pasiklausyti Beyonce dainos „Halo“. Kiekvienai mokinių porai jis taip pat išdalina po vieną lapą su dainos žodžiais. Jis prašo mokinių pabrėžti neveikiamosios rūšies veiksmažodžių formas, kurios yra dainoje. Vėliau jis paprašo mokinių porų perskaityti konkrečias dainos vietas su šiais veiksmažodžiais ir išversti jas į rumunų kalbą. Mokiniai klauso mokytojo nurodymų ir kartu ieško teisingų pavyzdžių. Tada mokiniai savanoriškai skaito rastus neveikiamosios rūšies veiksmažodžius.
Laikas	8 minutės

Ivadas (skaitymas/rašymas)	
Priemonės	Lenta (grafikai), sąsiuviniai.
Tikslas	Informacijos apie aptariamą temą, būtent neveikiamąją rūšį, rinkimas.
Kompetencijos	Pagrindinių žodinių ar rašytinių pranešimų idėjų, susijusių su kasdieniu gyvenimu ir specializuota sritimi, nustatymas. Tam tikros svarbios informacijos identifikavimas sakytinėse ar rašytinėse žinutėse, siekiant atlikti tam tikrą užduotį. Dalyvavimas pokalbiuose, vartojant tam tikrą kontekstui tinkamą kalbą ir laikantis įprastų socialinių bei kultūrinių normų.
Sąveika	Mokytojui tenka pagrindinis vaidmuo. Jis prašo mokinių perskaityti neveikiamosios rūšies pavyzdžius anglų kalba ir išversti juos į rumunų kalbą. Mokiniai klausosi dainos.
Procedūra	Mokytojas lentoje užrašo datą, taip pat pamokos pavadinimą „Neveikiamoji rūšis“. Tada jis lentoje užrašo „Veikiamoji rūšis“ ir sakinį „Peteris atidaro duris“. Vėliau jis užrašo lentoje neveikiamosios rūšies atitikmenį „Durys yra atidaromos Peterio“. Tada jis bando su mokiniais išsiaiškinti, kokia yra pirmojo sakinio žodžių „Peteris“ ir „durys“ sintaksinė funkcija. Tada jis klausia mokinių, kas nutiko veikėjui – Peteriui - neveikiamosios rūšies pavyzdyje. Tada mokytojas mokiniams paaiškina neveikiamosios rūšies veiksmažodžių vartojimą. Mokiniai atkreipia dėmesį į mokytojo paaiškinimus ir atsako į jo klausimus, pakeldami rankas. Jie taip pat užsirašo naudingą informaciją sąsiuvinuose.
Laikas	7 minutės

Praktika (skaitymas/rašymas)	1 pratimas
Priemonės	Sąsiuviniai, lapai.
Tikslas	Pagerinti mokinių gebėjimą atpažinti ir atskirti veikiamąsias ir neveikiamąsias veiksmažodžių rūšis.
Kompetencijos	Tam tikros svarbios informacijos identifikavimas sakytinėse ar rašytinėse žinutėse, siekiant atlikti tam tikrą užduotį. Dalyvavimas pokalbiuose, vartojant tam tikrą kontekstui tinkamą kalbą ir laikantis pokalbyje naudojamų įpročių bei socialinių ir kultūrinių normų. Savais žodžiais (sakytine ir (arba) rašytine forma) atkurti keletą paprastų žinučių iš gerai žinomų tekstų.
Sąveika	Mokiniai bendrauja tarpusavyje, vykdydami darbą poroje. Mokiniai klausosi dainos. Porinis darbas.
Procedūra	Mokytojas įteikia mokiniams lapus, kuriuose yra tekstas su tuščiomis vietomis apie Laisvės statulą (žr. 2 priedą). Jų prašoma vėl dirbti poroje ir užpildyti tuščias vietas neveikiamąja arba veikiamąja rūšimi, atkreipiant dėmesį į teksto logiką. Kiekviena mokinių pora atlieka užduotį. Vėliau jie savanoriškai pateikia atsakymus.
Laikas	10 minučių

Praktika (skaitymas/rašymas)	2 pratimas
Priemonės	Užrašų knygelės, lapai su stalo žaidimu.
Tikslas	Kad mokiniai pasitikrintų suvokimą apie neveikiamosios rūšies veiksmažodžių naudojimą anglų kalboje.
Kompetencijos	Tam tikros svarbios informacijos identifikavimas sakytinėse ar rašytinėse žinutėse, siekiant atlikti tam tikrą užduotį. Dalyvavimas pokalbiuose, vartojant tam tikrą kontekstui tinkamą kalbą ir laikantis pokalbyje naudojamų įpročių bei socialinių ir kultūrinių normų. Paprašyti pašnekovo išsakyti nuomonę ir glaustai komentuoti kai kurių bendramokslų išsakytas nuomones pokalbio/grupės diskusijos metu dominančiomis temomis.
Sąveika	Mokytojui tenka pagrindinis vaidmuo. Jis prašo mokinių perskaityti neveikiamosios rūšies pavyzdžius anglų kalba ir išversti juos į rumunų kalbą. Mokiniai bendrauja tarpusavyje, vykdydami darbą poroje. Mokiniai klausosi dainos. Porinis darbas.
Procedūra	Mokytojas sako mokiniams, kad jie žais stalo žaidimą su neveikiamosios rūšies veiksmažodžiais (žr. 3 priedą). Kiekvienai mokinių porai jis išdalina tą patį stalo žaidimą ant lapo. Taisyklės yra tokios, kad žaidimo metu mokiniai turės dirbti dviese ir padėti vienas kitam. Kiekvienas stalo žaidimo sakinyje turės būti pakeistas iš veikiamosios rūšies į neveikiamąją rūšį. Kiekviena pora atsakys 3 kartus, tačiau kai tam tikrai porai nepavyksta pateikti teisingo atsakymo, kitai iš eilės porai bus leista atsakyti. Galiausiai nugalės ta pora, kuri pateiks daugiausiai teisingų atsakymų. Mokiniai atidžiai klausosi mokytojo paaiškinimų. Tada jie pradeda žaidimą ir bando kuo daugiau sakinių iš veikiamosios rūšies paversti neveikiamąją rūšimi, kad galų gale laimėtų.
Laikas	15 minučių
Užduoties atlikimas/grįžtamasis ryšys (po skaitymo/rašymo)	
Priemonės	Vaizdo projektorius, nešiojamas kompiuteris.
Tikslas	Kad mokiniai pasitikrintų supratimą apie neveikiamosios rūšies naudojimą anglų kalboje.
Kompetencijos	Tam tikros svarbios informacijos identifikavimas sakytinėse ar rašytinėse žinutėse, siekiant atlikti tam tikrą užduotį. Išsiaiškinti kai kurių nežinomų žodyno elementų reikšmę kontekste, nustatant asociacijas/sąsajas arba naudojant informacinę medžiagą.
Sąveika	Mokytojui tenka pagrindinis vaidmuo. Jis prašo mokinių perskaityti neveikiamosios rūšies pavyzdžius anglų kalba ir išversti juos į rumunų kalbą. Mokiniai klausosi dainos.
Procedūra	Mokytojas paleidžia juokingą vaizdo įrašą („Funny Ways to Learn English–Passive Voice“), atnaujindamas mokinių žinias apie neveikiamosios rūšies veiksmažodžių naudojimą anglų kalboje ir prideda aiškinamuosius komentarus, kai to reikia

	(https://www.youtube.com/watch?v=4BSgGfWDvJQ). Tada mokytojas paprašo mokinių pasakyti, kaip formuojama neveikiamoji rūšis ir kaip mes ją dažniausiai vartojame. Mokiniai atidžiai žiūri vaizdo įrašą ir tada savanoriškai atsako į mokytojo klausimus.
Laikas	8 minutės

Namų darbai	
Tikslas	Siekiant patikrinti mokinių supratimą apie neveikiamosios rūšies veiksmažodžių vartojimą.
Sąveika	Mokytojui tenka pagrindinis vaidmuo. Jis prašo mokinių perskaityti neveikiamosios rūšies pavyzdžius anglų kalba ir išversti juos į rumunų kalbą. Mokiniai klausosi dainos.
Procedūra	Mokytojas paprašo mokinių parašyti penkis sakinius, kuriuose naudojama veikiamoji rūšis, ir tada paversti juos neveikiamąja rūšimi. Mokytojas užrašo namų darbus.
Laikas	1 minutė

Pamokos pabaiga	
Tikslas	Gauti mokinių atsiliepimus.
Sąveika	Mokytojui tenka pagrindinis vaidmuo. Jis prašo mokinių perskaityti neveikiamosios rūšies pavyzdžius anglų kalba ir išversti juos į rumunų kalbą. Mokiniai klausosi dainos.
Procedūra	Mokytojas dėkoja visai klasei už dalyvavimą pamokoje. Mokytojas mokinių klausia, ar jiems patiko pamoka. Mokiniai atsako į mokytojo klausimą, po kurio atsisveikina su mokytoju.
Laikas	1 minutė

Nuorodos

Jim Scrivener, *Learning Teaching, A guidebook for English language teachers*, Second Edition, Macmillan Publishing House, 2011.

Adriana Vizental, *Metodica predării limbii engleze; Strategies of Teaching and Testing English as a Foreign Language*, Iași, 2014, Editura Polirom.

Face2Face Intermediate, Second Edition, Cambridge University Press Publishing House, by Chris Redston & Theresa Clementson with Gillie Cunningham, Cambridge, 2013

Programa școlară pentru ciclul superior al liceului, pentru disciplina limba engleză, filiera teoretică, toate profilurile și specializările, filiera vocațională, toate profilurile și specializările, clasele a XI–a– a XII–a, aprobată prin ordinul ministrului Nr. 3410/07.03.2006, București, 2006.

Youtube.com

https://en.islcollective.com/resources/printables/worksheets_doc_docx/board_game_-_passive_voice/passive-voice-boarg/11400

<https://www.ego4u.com/en/cram-up/grammar/passive/exercises?text01>

1 priedas. Daina „Halo“ (atlikėja Beyonce)

Remember those walls I built
Well, baby, they're tumbling down
And they didn't even put up a fight
They didn't even make a sound
I found a way to let you win
But I never really had a doubt
Standing in the light of your halo
I got my angel now
It's like I've been awakened
Every rule I had you break it
It's the risk that I'm taking
I ain't never gonna shut you out
Everywhere I'm looking now
I'm surrounded by your embrace
Baby, I can see your halo
You know you're my saving grace
You're everything I need and more
It's written all over your face
Baby, I can feel your halo
Pray it won't fade away
I can feel your halo (halo) halo
I can see your halo (halo) halo
I can feel your halo (halo) halo
I can see your halo (halo) halo
Hit me like a ray of sun
Burning through my darkest night
You're the only one that I want
Think I'm addicted to your light
I swore I'd never fall again
But this don't even feel like falling
Gravity can't forget
To pull me back to the ground again
Feels like I've been awakened
Every rule I had you break it
The risk that I'm taking
I'm never gonna shut you out
Everywhere I'm looking now
I'm surrounded by your embrace
Baby, I can see your halo
You know you're my saving grace
You're everything I need and more
It's written all over your face
Baby, I can feel your halo
Pray it won't fade away
I can feel your halo (halo) halo
I can see your halo (halo) halo
I can feel your halo (halo) halo
I can see your halo (halo) halo

I can feel your halo (halo) halo
 I can see your halo (halo) halo
 I can feel your halo (halo) halo
 I can see your halo (halo) halo
 Halo, halo
 Everywhere I'm looking now
 I'm surrounded by your embrace
 Baby, I can see your halo
 You know you're my saving grace
 You're everything I need and more
 It's written all over your face
 Baby, I can feel your halo
 Pray it won't fade away
 I can feel your halo (halo) halo
 I can see your halo (halo) halo
 I can feel your halo (halo) halo
 I can see your halo (halo) halo
 I can feel your halo (halo) halo
 I can see your halo (halo) halo
 I can feel your halo (halo) halo
 I can see your halo (halo) halo
 I can feel your halo (halo) halo
 I can see your halo (halo) halo

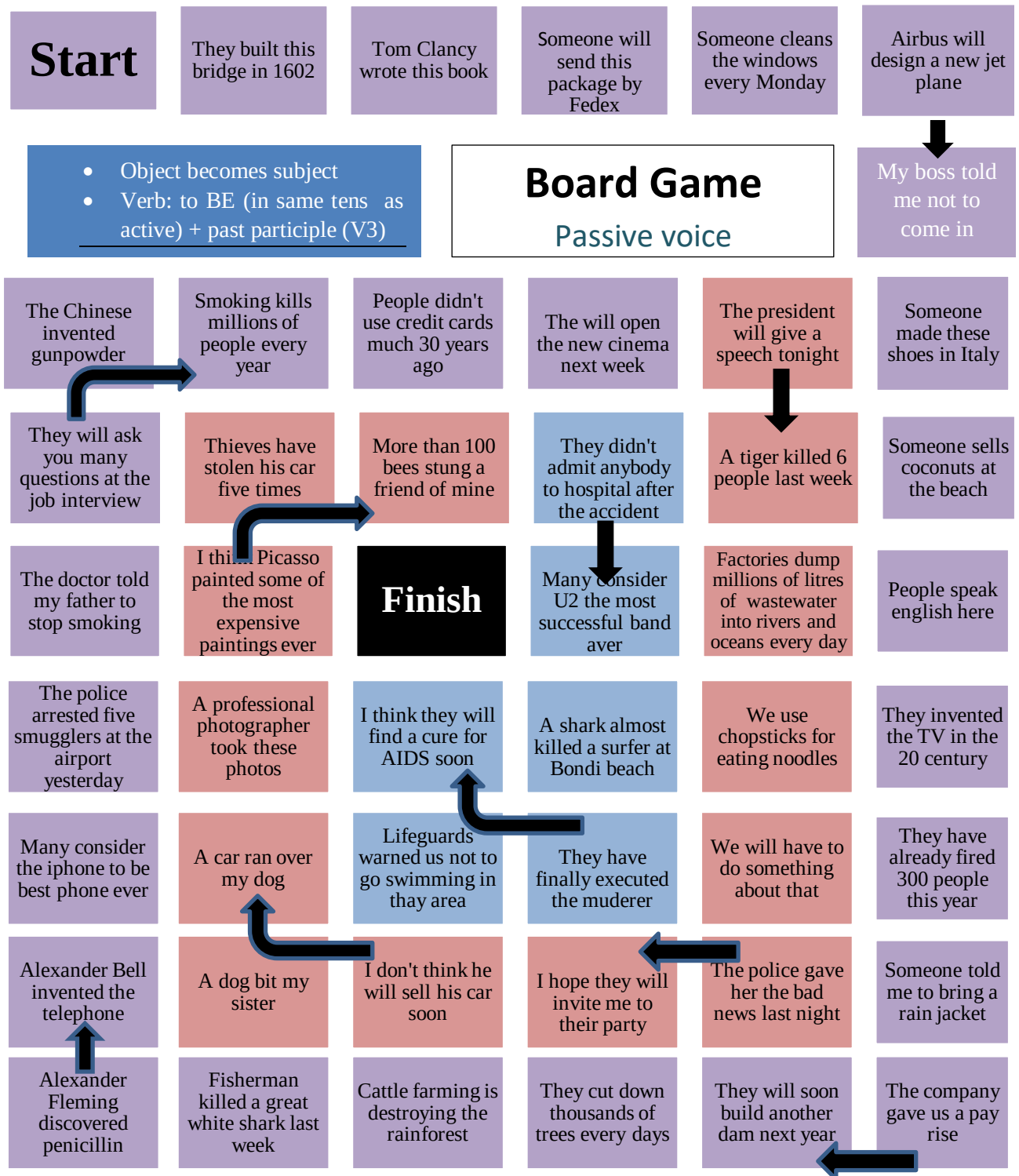
Kompozitoriai: Beyonce Knowles/Evan Kidd Bogart/Ryan B. Tedder
 Versurile cântecului Halo © Sony/ATV Music Publishing LLC, Warner/Chappell Music, Inc

2 priedas. The Statue of Liberty

Complete the sentences (Active or Passive Voice). You must either use Simple Present or Simple Past.

1. The Statue of Liberty (give) to the United States by France.
2. It (be) a present on the 100th anniversary of the United States.
3. The Statue of Liberty (design) by Frederic Auguste Bartholdi.
4. It (complete) in France in July 1884.
5. In 350 pieces, the statue then (ship) to New York, where it (arrive) on 17 June 1885.
6. The pieces (put) together and the opening ceremony (take) place on 28 October 1886.
7. The Statue of Liberty (be) 46 m high (93 m including the base).
8. The statue (represent) the goddess of liberty.
9. She (hold) a torch in her right hand and a tablet in her left hand.
10. On the tablet you (see/can) the date of the Declaration of Independence (July 4, 1776).
11. Every year, the Statue of Liberty (visit) by many people from all over the world.

3 priedas. Stalo žaidimas

2.3.5. Modaliniai veiksmažodžiai, mokanti(is) anglų kalbos

Trumpa anotacija

Tikslai. Kalbos mokymas apima keturis makroįgūdžius, reikalingus bendrauti - klausytis, kalbėti, skaityti ir rašyti. Gerai suplanuotos kalbos pamokos yra visas makroįgūdžių derinys. Ši pamoka apims visus jau minėtus makroįgūdžius, kai mokiniai turėtų rašyti atsakymus, skaityti iš lapo, klausytis paaiškinimų ir kalbėti.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai tobulins komandinio darbo įgūdžius, taip pat naudos tikslinius gramatikos elementus savo kalboje.

Įvertinimas. Sistemingas stebėjimas ir savęs įsivertinimas.

Galima adaptacija. Ši strategija gali būti naudojama bet kuriose kitose gramatikos pamokose.

Pamokos planas

Vidurinė mokykla: „Ion Ghica“ vidurinė mokykla, Răcari (Rumunija)

Tema: anglų kalba

Mokytoja: Dimovici Andreea Denisa

Laipsnis: 10

Lygis: vidutinis

Pamoka: 10 skyrius, modaliniai veiksmažodžiai

Vadovėlis: Going for Gold, Upper Intermediate

Pamokos tipas: žinių įtvirtinimo, įgūdžių ir gebėjimų ugdymo pamoka

Įgūdžiai: rašymas, skaitymas, kalbėjimas, klausymas

Laikas: 50 minučių

Kompetencijos

Bendrosios kompetencijos:

1. Gebėti suprasti žodinius ar rašytinius pranešimus, kasdien bendraujant.
2. Gebėti pateikti žodinius ar rašytinius pranešimus, atitinkančius tam tikrą kontekstą.
3. Gebėti plėtoti žodinį ar rašytinį bendravimą.
4. Gebėti komunikuoti žodinėmis ar rašytinėmis žinutėmis įvairiame kontekste.

Specifinės kompetencijos:

1. Pagrindinių minčių įvardijimas žodžiu ar raštu.
2. Konkrečios informacijos pateikimas vaizdo pristatyme.
3. Dalyvavimas pokalbiuose, išreiškiant nuomonę tam tikra tema.

Tikslai

1. Patikrinti mokinių gebėjimą naudoti modalinius veiksmažodžius.
2. Patikrinti mokinių supratimą apie modalinius veiksmažodžius.
3. Praturtinti mokinių gramatikos įgūdžius.
4. Ugdyti mokinių kalbėjimo įgūdžius.

Pagrindiniai tikslai:**Pažintinis**

Mokiniai galės:

- Patobulinti žinias apie modalinių veiksmažodžių vartojimą;
- Pagerinti bendravimo įgūdžius.

Emocinis

Mokiniai galės:

- Mėgautis interaktyvia veikla, kurios metu jie galės lavinti savo komunikacinius įgūdžius ir praturtinti savo žodyną.

Įgūdžiai:

- skaitymas;
- klausymas;
- rašymas;
- kalbėjimas.

Technikos:

- paaiškinimas;
- stebėjimas;
- apibūdinimas;
- pratimai.

Ištekliai:

- sąsiuviniai;
- kortelės spėjimams;
- vaizdo projektorius;
- vadovėliai;
- lenta/konferencinis bloknatas.

Klasės valdymas:

- individualus darbas;
- darbas poromis;
- grupinis darbas.

Galimos problemos:

Kai kuriems mokiniams gali būti sunku suprasti kai kuriuos žodžius ar frazes. Kai reikia, mokytojas išvers ir pateiks papildomų paaiškinimų.

1 veikla. Supažindinimas	
Priemonės	Lenta/bloknatas
Laikas	3 minutės
Klasės valdymas	Individualus darbas
Procedūra	Mokytojas paskelbia pamokos tikslus ir temą, pateikia pavyzdžių.

2 veikla. Įvadas	
Priemonės	Vaizdo projektorius, sąsiuviniai
Laikas	5 minutės

Klasės valdymas	Individualus darbas
Procedūra	Mokytojas paleidžia vaizdo įrašą (1 priedas) apie modalinius veiksmažodžius, kad primintų mokiniams, kas yra modaliniai veiksmažodžiai ir kaip jie vartojami.

3 veikla. Perėjimas prie temos	
Priemonės	Vadovėliai, sąsiuviniai
Laikas	5 minutės
Klasės valdymas	Darbas poromis
Procedūra	Mokytojas prašo mokinių atsiversti knygas ir padaryti 1 pratimą iš 99 puslapio (2 priedas), kuriame yra daugybė sakinių su modaliniais veiksmažodžiais, ir iš mokinių sužino, ką jie išreiškia. Mokytojas patikrina mokinių atsakymus, jei reikia, paaikškina papildomai.

4 veikla. Praktika	
Priemonės	Vadovėliai, sąsiuviniai
Laikas	5 minutės
Klasės valdymas	Darbas poromis
Procedūra	Mokytojas sutelkia mokinius į 2 pratimą iš 99 puslapio (3 priedas). Mokytojas patikrina mokinių atsakymus, prireikus pateikia papildomą paaikškinimą.

5 veikla. Praktika	
Priemonės	Vadovėliai, sąsiuviniai
Laikas	5 minutės
Klasės valdymas	Darbas poromis
Procedūra	Mokytojas informuoja mokinius, kad jie turi atlikti 3 pratimą iš 99 puslapio (4 priedas), ir iš mokinių atsakymų išskiria faktą, kad tai išreiškia įsipareigojimą praeityje. Mokytojas tikrina atsakymus.

6 veikla. Praktika	
Priemonės	Dalomoji medžiaga
Laikas	7 minutės
Klasės valdymas	Grupinis darbas
Procedūra	Mokytojas padalija klasę į 6 grupes ir išdalina dalomąją medžiagą, kurioje yra 7 sakiniai (5 priedas). Keturiuose iš jų yra veiksmažodžio formų klaidų. Mokinių užduotis yra surasti klaidas ir jas ištaisyti. Mokytojas nustato 5 minutes užduočiai atlikti. Pasibaigus laikui, grupės keičiasi dalomąją medžiagą, kad ir jas ištaisyty. Mokytojas nustato užduoties laiką 2 minutes. Atsakymai aptariami su visa klase.

7 veikla. Praktika	
Priemonės	Kortelės
Laikas	10 minučių
Klasės valdymas	Grupinis darbas
Procedūra	Mokytojas nurodo, kad bus žaidžiamas žaidimas, kurio metu mokiniai turės pasakyti atsakymus, naudodamiesi užuominomis su modaliniais veiksmažodžiais. Mokytojas kiekvienai grupei įteikia po

	kortelę (6 priedas). Pirmos grupės mokinys perskaito pirmąjį užrašą, užrašytą ant kortelės. Kitų grupių mokiniai klausosi užuominos ir atspėja, koks tai galėtų būti žodis (šiuo atveju - profesija). Jei paaiškėja, kad atspėta profesija neteisinga, mokinys pasako kitą užuominą ir pan. Atspėjus profesiją, grupės keičiasi vaidmenimis, kol visos kortelės panaudojamos.
--	---

8 veikla. Praktika	
Priemonės	Kortelės
Laikas	10 minučių
Klasės valdymas	Grupinis darbas
Procedūra	Mokytojas informuoja mokinius, kad šį kartą kiekviena grupė gaus kortelę, kurioje bus tik profesijos pavadinimas (7 priedas), o jų užduotis yra pateikti po 4 užuominas apie kiekvieną profesiją. Mokytojas nustato 4 minučių laiką, kad mokiniai sugalvotų užuominas. Tada mokiniai pradeda spėliojimo žaidimą. Mokytojas pagiria mokinius.

1 priedas.

Vaizdo įrašas/ai iš „Youtube.com“ platformos

2 priedas.

Suderinkite pavyzdžius (1–5) su aprašymais (A–E).

1. She is a shopoholic. She says she must buy something every day.
2. My parents say that I have to save up my own money to buy clothes.
3. You don't have to buy it if you don't want to.
4. You mustn't tell anyone your cash point pin number.
5. You should always keep your receipt.

A – no obligation in the present

B – strong obligation from the speaker

C – strong obligation from outside the speaker in the present

D – weak obligation in the present

E – prohibition in the present

3 priedas.

Pabaikite sakinius, įrašydami mustn't arba don't/doesn't have to.

1. Youwalk on the carpet with your shoes on–please leave them by the door.
2. Just come round when you like. Youphone me first.
3. I.....get up early but I do it because I like it.
4. You.....park your car in front of someone else's garage.
5. I'm arranging a surprise party for Simon. Youtell him.
6. Penny is sleeping late today. Shestart work until ten o'clock.

4 priedas.

Suderinkite pavyzdžius (1–3) su aprašymais (A–C).

1. When I was a child, I had to earn money by washing cars.
2. It was kind of you to pay for lunch yesterday—you didn't have to do it.
3. When I was a child, I wasn't allowed to buy my own clothes.

A – no obligation in the past

B – obligation in the past

C – prohibition in the past

5 priedas.

Keturiuose sakiniuose yra klaidų. Suraskite klaidas ir jas ištaisykite.

1. I mustn't get up early tomorrow morning. It's holiday.
2. I must visit a friend in hospital yesterday so I couldn't come to the English class.
3. Can I ring you back? I have to help my father with the shopping now.
4. I didn't had to buy the book because there was a copy in the library
5. I'm putting on weight. I really must stop eating so many cakes.
6. We must do exercises 2 and 3 as well. The teacher said so.

6 priedas. Atspėkite profesijas pagal užuominas

-you must be very responsible
-you must wear a uniform
-you have to travel very far
-you must take your passport to work
-you have to sit in the cockpit of an airplane
(pilot)

-you have to work in a team
-you have to wear a uniform
-you must be brave and helpful
-you must sometimes sleep at work
-you have to save people from fires
(firelighter)

-you have to weak up very early
-you have to work hard every day
-you must work in the countryside
-you must work with plants and animals
(farmer)

-you must have good eyesight
-you have to sit down a lot
-you have to use your hands and feet
-you must know your location
-you must pick people up at each stop
(bus driver)

- you must work inside
- you have to like talking with people
- you must be good with your hands
- you have to sweep the floor
- you have to cut other people's hair
(hairdresser)

7 priedas. Profesijų kortelės

PAINTER
LAWYER
POLICEMAN
WRITER
TEACHER

2.3.6. „Alisos nuotyčiai Stebuklų šalyje“ - kalbos mokymuisi

Trumpa anotacija

Keturi makrokomunikacijos įgūdžiai yra klausymas, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas. Mokantis naujos kalbos, geriausias būdas tai padaryti yra įsigilinti į kiekvieną iš įgūdžių, nes visi jie yra susiję. Pamokos tikslai yra lavinti mokinių sklandų skaitymą, aktyvaus klausymosi įgūdžius ir skaitymo įgūdžius.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai tobulins ne tik savo makroįgūdžius, bet ir žodyno žinias.

Įvertinimas. Turėtų būti atliekamas nuolatinis vertinimas, stebėjimas ir savęs įsivertinimas.

Galimos adaptacijos. Tekstas gali būti pakeistas kitu (pasaka), todėl jį galima naudoti žemesnėse klasėse. Šia strategija gali naudotis ir bet kurios kitos (ne tik anglų kalbos) užsienio kalbos mokytojas.

Pamokos planas

Vidurinė mokykla: „Ion Ghica“ vidurinė mokykla, Racari (Rumunija)

Tema: anglų kalba

Laipsnis: 11

Lygis: vidutinis

Mokytoja: Dimovici Andreea Denisa

Pamoka: Alisos nuotyčiai Stebuklų šalyje

Pamokos tipas: tobulinami įgūdžiai ir žodynas

Laikas: 50 minučių

Kompetencijos

Bendrosios kompetencijos

1. Žodinių ar rašytinių pranešimų sužinojimas skirtingose bendravimo situacijose.
2. Žodinių ar rašytinių pranešimų, tinkamų tam tikram kontekstui, rengimas.
3. Sąveika, bendraujant žodžiu ar raštu.
4. Žodinių ar rašytinių pranešimų komunikavimas.

Konkrečios kompetencijos

1. Pagrindinių minčių įvardijimas žodžiu ar raštu.
2. Svarbios informacijos panaudojimas, atliekant užduotį.
3. Konkrečios informacijos teksto atpažinimas tam tikrai užduočiai atlikti.
4. Dalyvavimas pokalbiuose.
5. Kai kurių paprastų pranešimų iš gerai žinomų sričių atkūrimas.

Tikslai

- lavinti mokinių skaitymo, kalbėjimo įgūdžius;
- praturtinti mokinių žodyną.

Pagrindiniai tikslai

1. **Pažintinis:** mokiniai galės patobulinti savo komunikacinius įgūdžius.
2. **Emocinis:** mokiniai galės mėgautis dalyvavimu interaktyvioje pamokoje, kurioje galės pagerinti skaitymo įgūdžius ir praturtinti žodyną.

Įgūdžiai:

- skaitymas;
- klausymas;
- kalbėjimas;
- rašymas.

Technikos:

- pokalbis;
- dialogai;
- pratimai;
- individualus darbas;
- grupinis darbas.

Ištekliai:

- dalomoji medžiaga;
- konferencinis bloknotas;
- sąsiuviniai.

Galimos problemos:

Kai kuriems mokiniams gali kilti sunkumų suprasti kai kuriuos žodžius ar frazes. Kai reikia, mokytojas išvers ir pateiks papildomų paaiškinimų.

Pamoka/tema:	Užsienio kalba ir literatūra	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	16–17 m.	Kiekvienoje šalyje gali skirtis priklausomai nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų

Pamoka/tema:	Užsienio kalba ir literatūra	Pastabos
Trukmė:	50 minučių	Gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius
Tema:	„Alisos nuotyčiai Stebuklų šalyje“	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5–10 minučių	Mokytojas praneša, kad mokiniai žiūrės trumpą vaizdo įrašą, o jų užduotis yra atspėti, apie ką pasakojama; taip pat atspėti knygos, apie kurią bus kalbama, pavadinimą.	Taikomas metodas: vaizdo projektorius.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 35 minutės	Mokytoja padalina dalomąją medžiagą, kiekvienoje yra literatūrinio teksto „Alisos nuotyčiai Stebuklų šalyje“ fragmentas. Mokiniai pakaitomis skaito tekstą garsiai. Mokytojas suskirsto mokinius į 5 grupes ir padalija dalomąją medžiagą (teisingi/melagingi teiginiai). Mokiniai dirba kartu, kad išspręstų užduotį. Mokytojas patikrina jų atsakymus. Mokytojas suskirsto grupes į poras ir išdalina dalomąją medžiagą (supratimo klausimus). Mokytojas tikrina mokinių atsakymus.	Taikomi metodai: supratimo klausimai (3 priedas), dalomoji medžiaga (1 priedas), teisingi/melagingi teiginiai (2 priedas).
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 5 minutės	Mokytojas skatina atsigręžti į mokymosi procesą ir klausinėja mokinių (kaip mokiniai jautėsi per pamoką? kas jiems patiko/nepatiko per pamoką? Ar jiems įdomu sužinoti istorijos pabaigą?)	Taikytas metodas: žodiniai apmąstymai/atsiliepimai.

1 priedas. „Alisos nuotyčiai Stebuklų šalyje“ (autorius Lewisas Carrollas)

The Trial

'What are they doing?' Alice whispered to the Gryphon. 'They can't have anything to put down yet, before the trial's begun.'

'They're putting down their names,' the Gryphon whispered in reply, 'for fear they should forget them before the end of the trial.'

'Stupid things!' Alice began in a loud indignant voice; but she stopped herself hastily, for the White Rabbit cried out, 'Silence in the court! and the King put on his spectacles and looked anxiously round, to make out who was talking.'

'Herald, read the accusation', said the King.

On this the White Rabbit blew his trumpet, then unrolled the parchment and read as follows

'The Queen of Hearts, she made some tarts.

All on a summer day

The Knave of Hearts, he stole those tarts

And took them quite away!'

'Consider your verdict,' the King said to the jury.

'Not yet, not yet!' the Rabbit hastily interrupted. 'There is a great deal to come before that!'

'Call the first witness', said the King; and the White Rabbit blew the trumpet and called out First Witness!'

The first witness was the Hatter. He came in with a teacup in one hand and a piece of bread-and-butter in the other. 'I beg pardon, your Majesty' he began, 'for bginging these in; but I hadn't quite finished my tea when I was sent for.'

'You ought to have finished', said the King. 'When did you begin?'

The Hatter looked at the March Hare, who followed him into the court, arm-in-arm with the Dormouse. 'Fourteenth of March, I think it was', he said.

'Fifteenth', said the March Hare.

'Sixteenth', said the Dormouse.

'Write that down', the King said to the jury; and the jury eagerly wrote down all three dates on their slates and then added them up and reduced the answer to shillings and pence.

'Take off your hat', the King said to the Hatter.

'It isn't mine', said the Hatter.

'Stolen!' the King exclaimed, turning to the jury, who instantly made a note of the fact.

'I keep them to sell', the Hatter added as an explanation—I've none of my own. I'm a hatter.

(The Queen starts staring hard at the Hatter, who gets very nervous. Meanwhile Alice feels that is beginning to grow laeger again.)

'Give your evidence', the King said angrily, 'or I'll have you executed, whether you are nervous or not.'

'I am a poor man, your Majesty', the Hatter gegun, in a trenbling voice,' and I hadn't gebun my tea—not above a week or so—and what with the bread-and-butter getting so tin— and the twinkling of the tea.'

'The twinkling of what?' said the King.

'It began with the tea,' the Hatter replied.

'Of course twinkling begins with a T!' said the King sharply. 'Do you take me for a dance? Go on!'

'I am a poor man ', the Hatter went on, 'and most things twinkled after that—only the March Hare said'

'I didn't!' the March Hare interrupted in a great hurry.

'you did!' said the Hatter.

'I deny it!' said the March Hare.

'He denies it', said the King—'Leave out that part'.

'Well, at any rate the Dormouse said'—the Hatter went on looking anxiously round to see if he would deny it too; but the Dormouse denied nothing, being fast asleep.

'After that ', continued the Hatter, 'I cut some more bread-and-butter'

'But what did the Dormouse say?' one of the jury asked.

'That I can't remember', said the Hatter.

'You must remember', remarked the King, 'or I'll have you executed.'

The miserable Hatter dropped his tea-cup and bread-and-butter, and went down on one knee. 'I'm a poor man, your Majesty', he began.

'You are a very poor speaker', said the King.

Owing to some confusion in the Court, the King tells him he may go, while the Queen gives orders that his head should be taken off; but the Hatter has vanished from sight.

2 priedas.

Raskite tris neteisingus teiginius:

1. The Knave of Hearts was on trial for murder.
2. The Hatter's hat was not his own in fact.

3. The King wore spectacles.
4. The Hatter came in alone.
5. The Hatter did not come empty-handed.
6. The jurors put down everything on parchment.

3 priedas.

Atsakykite į šiuos klausimus:

1. What amazed Alice from the very beginning? What made her stop talking?
2. What was extraordinary in the appearance of the first witness?
3. What was the Hatter's attitude in front of the king?

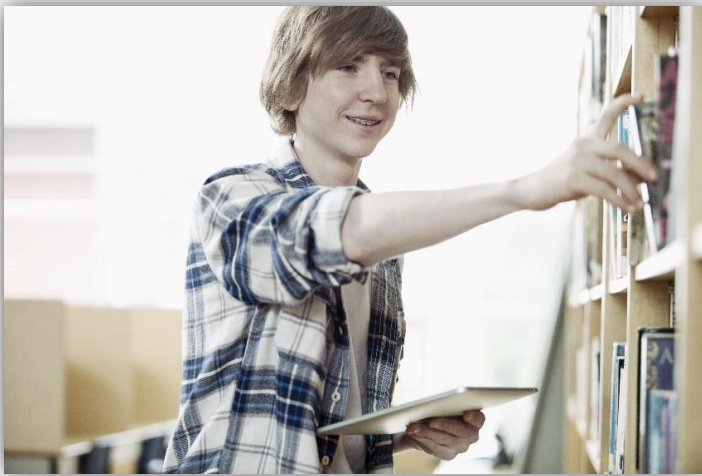
Nuorodos

victorianopera.com.au

Jim Scrivener, Learning Teaching, A guidebook for English language teachers, Second Edition, Macmillan Publishing House, 2011.

Literatūros tekstas Lewis Carroll „Alice's Adventure in Wonderland“

2.4. Kritinio mąstymo ugdymo strategijos

2.4.1. Autoriaus kvestionavimo strategija

pagal Meredith K., Steele J., Temple, C. (1999).
Creating thoughtful readers. Guidebook VIII, OSI

Trumpa anotacija

Autoriaus strategijos kvestionavimu siekiama ugdyti tyrimais pagrįstą mokymąsi ir drąsą kelti atvirus klausimus, abejoti, užginčyti teorijas, idėjas, taisykles. Mokiniai turi išmokyti, kad nieko pasaulyje nėra vienpusiško, ir net gerai priimtas taisykles reikia patikrinti iš naujo. Vadovėlių tekstai gali būti parašyti seniai, o naujos informacijos taip pat galima rasti kituose šaltiniuose. Tekstus taip pat rašo žmonės, kurie kuria, keičia nuomonę ir nėra visą gyvenimą. Klausimai gali būti sudėtingi, abejotini, o esminės sąvokos nepakankamai pagrįstos. Skaitytojai turi mokėti iširti skirtingą informaciją, nuomones, požiūrius.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo pavadinimo ir teksto paskelbimo. Antroji dalis vadinama supratimu, kuria siekiama analizuoti ir suprasti mokslinį tekstą. Paskutinė refleksijos dalis skirta mokymosi proceso, mokinių patirties, skaitymo ir tolesnių diskusijų apibendrinimui ir apmąstymams.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai įgis naudingų žinių apie šią temą; mokiniai įgis daugiau drąsos klausti, abejoti ir mesti iššūkį; mokiniai galės apmąstyti savo mokymąsi.

Įvertinimas. Mokytojai rekomenduojama užsirašyti mokinių, grupių iškeltus ir atsakytus klausimus (formuojamasis vertinimas) ir naudoti savęs įsivertinimą (ką mokiniai sako apie savo mokymąsi)

Galimos adaptacijos. Tekstas gali būti lengvai pakeistas trumpesniu ir mažiau moksliniu, kai naudojama žemesnėse klasėse. Tai taip pat gali būti ne tik gamtos mokslų pamoka. Istorijos, pilietinio ugdymo, psichologijos, fizikos ar matematikos tekstai taip pat gali būti naudojami, taikant autoriaus strategijos kvestionavimą kitų dalykų pamokose. Dabartinį tekstą galima pakeisti vaizdine, filmuota medžiaga (pavyzdžiui, iš „National Geographic“ kanalo). Pamoka gali būti trumpesnė arba ilgesnė, atsižvelgiant į teksto sudėtingumą, mokinių amžių ir patirtį bei kitus kontekstinius ypatumus. Autoriaus strategijos kvestionavimui taip pat gali būti naudojami kiti metodai, kitokie nei pateikti žemiau.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Biologija	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Kiekvienoje šalyje gali skirtis, priklausomai nuo skirtingų mokymo

Pamoka/tema:	Biologija	Pastabos
		programų/dalykų programų
Trukmė:	45 minutės	Gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius
Tema:	Stebėti gyvūnus (biologija/zoologija)	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 3–5 minutės	Mokytojas praneša, kad mokiniai skaitys ištrauką iš Paulo Groveso teksto „Lapiniai jūros drakonai“. Mokytojas pateikia pagrindines sąvokas: lapiniai jūros drakonai, maskuotės meistrai, nuožmūs plėšrūnai, besilaukiantys patinai. Mokinių prašoma įsivaizduoti, atspėti, koks bus tekstas. Mokiniai dirba poromis arba grupėmis po 3–4 ir dalijasi savo hipotezėmis. Į visas hipotezes atsižvelgiama ir jos užrašomos ant lentos/popieriaus lapo. Mokiniai nebūtinai turi turėti išankstinių žinių šia tema. Jie turi būti skatinami pasitelkti asociacijas, vaizduotę.	Taikomas metodas: raktiniai žodžiai/sąvokos.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Tekstas yra padalintas į kelias dalis, kurios skaitomos paeiliui, sustojant po kiekvienos iš jų. Po kiekvienos dalies keliama klausimai ir ieškoma atsakymų. Tekstą gali perskaityti mokytojas arba patys mokiniai. Tekstas gali būti pateikiamas mokiniams arba pateikiamas ekrane, priešais klasę. Mokiniai gali dirbti grupėse arba individualiai.	Taikomas metodas: atviri klausimai.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Mokytojas ragina atsigręžti į mokymosi procesą, jį išanalizuoti ir apmąstyti: kas nutiko pirmiausia? kaip vyko pamoka? kaip mokiniai jautėsi per pamoką? ko jie išmoko? ar jiems patiko/nepatiko mokymosi procesas? kas mokymosi procesą padarytų prasmingesniu? ką mokiniai dar norėtų sužinoti?	Taikomas metodas: žodiniai apmąstymai/atsiliepimai.

1 priedas. „Lapiniai jūros drakonai“ (autorius Paulas Grovesas)

I dalis

Vanduo skaidrus, ramus ir tamsus. Kai su kolegomis narais įšoku iš valtės galo į ledinį vandenį, mano stuburą sustingdo šaltis – ir nuo šalčio, ir nuo vis didėjančio laukimo jausmo. Mes naktimis nardome Pietų vandenyne prie pietvakarinės Australijos pakrantės, ieškodami būtybių, kurios atrodo labai mitiškai. Mes medžiojame drakonus – tiksliau lapinius jūros drakonus. Veisimo programai „Underwater World Perth“ norime pagauti patiną – būtent nėščią patiną. Lapinis jūros drakonas (*Phycodurus eques*) ir dažnesnis jo pusbrolis piktžolių jūros drakonas (*Phyllopteryx taeniolatus*) yra vieninteliai jūros drakonai pasaulyje. Jūros arkliukai yra Syngnathidae šeimos

žuvys, kurioms būdingas kietas išorinis skeletas, išdėstytas žiedų serija aplink gyvūno kūną, ir ilga vamzdžio formos galva be dantų. Jūros drakonai išsiskiria tuo, kad iš šarvais padengtų kūnų išsišakoja panašūs į plunksnas priedai. Lapinių jūros drakonų plaukmenys yra platesni ir lygesni nei piktžolių drakonų. Abi būtybės yra endeminės pietinėje Australijos pakrantėje. Vandenys prie Recherche salyno salų, kur mes nardome, yra mėgstamiausios jūros drakonų. Šios didžiulės, retai apžėlusios granito salos yra prieglobstis nuostabiam egzotinių gyvūnų būriui, kurių nerasta niekur kitur pasaulyje. Po bangomis vertikalūs granito veidai šimtus metrų pasineria į tamsias gelmes.

1 aptarimas

1 klausimas: Ką autorius veikia? Atrodo, kad autorius vykdo misiją; ar jis aiškiai nurodė, ką jis daro ir kodėl?

2 klausimas: Ar autorius aiškiai nurodo, kodėl nori pagauti nėsčią patiną?

3 klausimas: Autorius pasidalino su mumis savo įspūdžiais, pradėdamas šį nuotykį. Ar galite pajusti jo jaudulį? Kaip manote, kodėl jis taip jautėsi?

4 klausimas: Ar dar kilo kitų klausimų? Viskas aišku? Jums dar gali kilti vienas klausimas, kodėl nėsčio patinėlio reikia ieškoti naktimis?

II dalis

Toliau leidžiuosi žemyn, tarsi transe praplaukiu priešistoriškai atrodančias vietas. Panėrus dar 15 metrų žemyn (apie 50 pėdų) mano žibintuvėlis apšviečia dumbliais apaugusią uolą. Ji apaugusi rudadumbliais ir Sargassum dumbliais. Aš atsisuku pašviesti savo žibintuvėliu į vandenį. Nieko – viskas ramu ir tylu. Man palengvėjo: didieji baltieji rykliai taip pat gyvena šiuose vandenyse. Nukreipęs šviesą atgal į uolas, greitai pamirštu apie potencialų pavojų ir susikaupiu ties savo paieškomis. Siaurame žibintuvėlio žiburyje naktį kur kas lengviau aptikti jūros drakonus – maskavimosi meistrus, nei dieną, kai jūrinės gyvybės gausa blaško dėmesį. Po kelių minučių paieškų pastebiu jūros drakoną. Man ima greičiau plakti širdis. Nusiraminęs suprantu, kad pamatytas padaras yra tik piktžolėtas jūros drakonas. Po valandos nardymo tamsoje, esant 15 laipsnių Celsijaus (59 laipsnių pagal Farenhaitą) vandens temperatūrai, mano galūnės pradeda tirpti, ir aš esu pasirengęs pasiduoti. Aš nusprendžiu paskutinį kartą pažvelgti į prieš mane esantį riedulį, prieš grįždamas į paviršių maloniam karštam dušui. Slinkdamas per riedulį staiga pastebiu tai, ko atvykau: suaugusį vyriškos lyties lapinį jūros drakoną su kiaušinėliais.

2 aptarimas

1 klausimas: Ar turite klausimų autoriui?

2 klausimas. Atrodo, kad autorius daro prielaidą, jog ir mes gana gerai žinome Australijos geografiją. Aš taip nemanau. Tai kur yra Recherche salynas?

3 klausimas: Autoriui gali pavojų sukelti didysis baltasis ryklis, įdomu, kur jis yra?

4 klausimas: Ką autorius turėjo mintyje, sakydamas, kad naktį lengviau ieškoti jūros drakonų nei dieną? Ar tai prasminga?

III dalis

Jūros drakonai ir jų giminaičiai iš Syngnathidae šeimos yra unikalūs žuvų pasaulyje tuo, kad patinas neša ir peri kiaušinėlius kūno išorėje. Rasti patino kiaušinėliai buvo gerai išsivystę, mažiausiai 3 savaičių amžiaus, tvirtai įsitaisę prie uodegos, apatinėje kūno dalyje. Mokslininkai mano, kad toks veisimo būdas atsirado, siekiant paslėpti kiaušinėlius nuo būsimų plėšrūnų. Laimei, šis drakono patinas buvo santykinai sekliame 5 metrų vandenyje. Jei jis būtų buvęs giliau, būtume

turėję jį lėtai iškelti į paviršių, suteikdami padarui laiko prisitaikyti prie mažėjančio slėgio. Šis dekompresijos procesas galėtų sukelti tiek daug streso drakonui, kad jo kiaušiniai būtų prarasti. Su nėščiu drakonu saugiai krante skubėjome namo. Po 2 valandų skrydžio specialiai užsakytu lėktuvu atvykome į karantino patalpą „Underwater World Perth“ – vieninteliame akvariume Australijoje, kuriame eksponuojami šie nuostabūs sutvėrimai. Čia mes ėmėmės visų įprastų atsargumo priemonių, kad jūros drakonas nepatirtų streso. Net staigūs šviesos pokyčiai jam gali būti lemtingi. Po dienos į rezervuarą įdėjome keletą krevečių, kurių kiekviena buvo tik kelių milimetrų ilgio, ir drakonas ėmė maitintis beveik iš karto. Jūros drakonai imituoja dreifuojančius jūros dumblius, kad galėtų maitintis iš pasalių. Jie smogia krevetėms, greitai išplėsdami sąnarių apatinėje galvos dalyje, taip sukeldami įsiurbimo jėgą, kuri ir pritraukia krevetes. Po savaitės akvariume ant sugauto patino uodegos pradėjo skilti dumbliais apaugę kiaušiniai. Pirmiausia iš kiaušinėlio išlenda maža uodega, kuri vinguriuoja ir sukasi. Dar keli trūkčiojimai ir pasirodė pirmasis jūros drakono jauniklis – miniatiūrinė jo tėvo kopija. Gimę lapiniai jūros drakonai yra apie 20 milimetrų (0,8 colio) ilgio; sulaukę brandos, nuo 12 iki 18 mėnesių, jie gali pasiekti 50 centimetrų (beveik 20 colių) ilgį. Prireikė 10 dienų, kol visi 210 kiaušinėlių skilo; laukinėje gamtoje jie pasitarnautų šios rūšies padarų išplitimui didesnėje teritorijoje, suteikiant jiems didesnes galimybes susirasti maisto, nekonkuruojant su broliais ir seserimis...

3 aptarimas

1 klausimas: Ar turite klausimų autoriui?

2 klausimas: Ar autorius paaiškina, kodėl pagautam jūros drakonui kyla tokių sunkumų dėl dekompresijos?

3 klausimas: Ar autorius pakankamai pasako apie dekompresiją?

4 klausimas: Ar autorius daro prielaidą, kad mes kažką žinome apie gyvenimą po vandeniu?

5 klausimas: Ar autorius visiškai paaiškina, kodėl visiems kiaušinėliams suskilti prireikia 10 dienų?

6 klausimas: Ar gali būti daugiau paaiškinimų, pavyzdžiui, kaip patinėlio nėštumas susijęs su apsauga nuo plėšrūnų?

IV dalis

Deja, 10 naujagimių praradome dėl įdėto filtro, tačiau likę išgyveno ir, atrodo, klestėjo naujuose namuose. Vis dėlto po kelių savaičių mes niekaip negalėjome patiekti masalo, kad galėtume išmaitinti visus 200 drakonų, todėl susitarėme daugiausiai tiekti jo ten, kur plaukiojo jų tėvas. Šių drakonų išgyvenimo laukinėje gamtoje tikimybė būtų daug didesnė nei daugumai – pirmosios jūros drakono gyvenimo savaitės yra ypač pavojingos; nes jauni drakonai yra dažnas kitų žuvų grobis. Mūsų jaunikliai drakonai buvo daug didesni ir mažiau trapūs nei tada, kai jie buvo pirmagimiai. Iš tiesų, didžiausia grėsmė jiems dabar greičiausiai būtų audros, plaunančios juos į krantą. Paprastai lapiniai jūros drakonai gyvena apie 5–7 metus. Kai bus įmanoma, planuojame nelaisvėje išsiritusius jauniklius grąžinti į laisvę (iki šiol tai pavyko padaryti du kartus). Žinoma, mes norėtume daugiau sužinoti apie šias gražias ir neįprastas būtybes, pavyzdžiui, apie visą jų dauginimosi ciklą, taip pat apie jų biologiją apskritai. Jei laukinių jūros drakonų skaičius pradėtų mažėti, galbūt galėsime padėti tą vietovę apgyvendinti iš naujo. Veisimo programa „Underwater World Perth“ padėjo Vakarų Australijoje įsteigti „Dragon Search“ padalinį, kaip bendrą įvairių Vyriausybės departamentų ir bendruomenės programą. Iš pradžių „Dragon Search“ tikslas buvo stebėti lapinių jūros drakonų populiacijas, tačiau dabar programos mokslininkai stebi ir jūrų arkliukus. Vykdydami tokias misijas, tikimės daugiau sužinoti apie šiuos ir kitus mažus sutvėrimus – jų gyvenamąją vietą ir populiacijas, taip pat stebėdami narų, žvejų ir paplūdimio mėgėjų, kurie pastebi, kad padarai nuplauti į krantą, ataskaitas. Apie šiuos nuostabius gyvūnus dar reikia daug ko išmokti, o mes tik ką pradėjome.

4 aptarimas

1 klausimas: Ar turite klausimų autoriui?

2 klausimas: Ką autorius bando mums pasakyti šiame skyriuje?

3 klausimas: Kaip manote, kodėl autorius būtent taip užbaigė tekstą?

4 klausimas: Apie ką autorius norėjo, kad mes galvotume ir ką suprastume, kai perskaitysime tekstą?

Nuorodos

Meredith K., Steele J., Temple, C. (1999). Reading and writing for critical thinking project. Creating thoughtful readers. Guidebook VIII, OSI

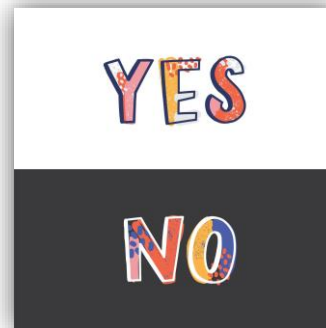
Zahl P. (1978). Dragons of the deep, *National Geographic*, 153(6), 838–845.

2.4.2. Konstruktyvios polemikos strategija

pagal Meredith K., Steele J., Temple, C. (1999).

Kitos kritinio mąstymo skatinimo strategijos.

Vadovas IV, OSI

Trumpa anotacija

Konstruktyvių ginčų strategija siekiama padėti mokiniams pateikti pagrįstus argumentus, taip pat išmokyti išklausyti ir išgirsti priešingą pusę.

Pirmiausia rekomenduojama išbandyti šią strategiją, aptariant ne akademinę, o mokinių interesų temą. Tai gali būti bet kokia tema, kurią pasiūlė patys mokiniai, arba prieštaringa istorija, atvejis, kurį mokytojas pateikia klasės diskusijai. Akademinis ginčytinas klausimas galima aptarti paskui, kai mokiniai žino, kaip taikyti strategiją, ir turi praktikos.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo idėjos, iškeltos smegenų šturmo metu. Antroji dalis vadinama supratimu, ja siekiama gilintis į aptariamą temą ir surinkti argumentus grupės nuomonei pagrįsti. Paskutinė, apmąstymų dalis, skirta apibendrinti ir apmąstyti procesą, mokinių patirtį.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai supras, kas yra ginčytinas klausimas, kaip į jį galima pažvelgti konstruktyviai ir kritiškai. Mokiniai išmoks ieškoti pagrįstų argumentų, atidžiai išklausyti kitus ir vertinti skirtingas nuomones. Mokiniai supras diskusijos naudą mąstymui ir mokymuisi; išmoks abejoti ir mesti iššūkį; galės apmąstyti savo mokymąsi.

Įvertinimas. Mokytojui rekomenduojama užsirašyti asmenų ar (ir) grupių pagrįstą nuomonę (formuojamasis vertinimas) ir naudoti savęs įsivertinimą (ką mokiniai sako apie savo mokymąsi).

Galimos adaptacijos. Diskusijų tema gali būti keičiama ar keičiama, atsižvelgiant į mokinių amžių, pomėgius, klasės ar mokyklos kultūrą, dėstomus dalykus. Konstruktyvių ginčų strategija gali būti

naudojama bet kurio dalyko pamokose, tačiau su viena prielaida – turi būti įmanoma diskutuoti ir pasirinkti daugiau nei vieną poziciją, kuri būtų pagrįsta argumentais (remiantis asmenine ar (ir) kita patirtimi, moksline literatūra, kitais patikimais informacijos šaltiniais). Šioje strategijoje taip pat gali būti naudojami kitokie metodai, nei pateikti žemiau.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Etika/klasės valanda	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Kiekvienoje šalyje gali skirtis, priklausomai nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų
Trukmė:	60–90 minučių	Gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius
Tema:	Ar į mokytojus kreiptis vardu yra gerai, ar blogai?	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5–10 minučių	Mokytojas prašo mokinių pagalvoti apie situacijas, kuriose jie galėtų ir negalėtų mokytojų vadinti vardu. Mokiniai gali remtis savo patirtimi arba modeliuoti įsivaizduojamas situacijas. Visos nuomonės išklausomos, surašomos ir sugrupuojamos į 2 skiltis „gerai“ ir „blogai“. Mokiniai turi pasirinkti, kurią nuomonę paremti.	Taikomas metodas: idėjų paieška ir grupavimas/klasifikavimas.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 45 – 60 minučių	Pateikus temą ir atlikus individualius pasirinkimus, klasė suskirstoma į grupes, kiekviena iš jų palaiko savo nuomonę. Pirmiausia kiekvienos grupės mokiniai perskaito visas išvardytas nuomones ir apgalvoja daugiau argumentų, kaip jas paremti. Tada mokiniai atrenka stipriausius argumentus iš savo sąrašo. Vėliau vienos pusės nariai pateikia savo argumentus kitai pusei. Kitos pusės nariai gali užduoti tik aiškinamuosius klausimus – jie nesiginčija dėl argumentų ir nemėgina juos paneigti. Abi šalys turėtų pateikti savo argumentus viena kitai. Vėliau mokiniai aptaria antrosios pusės pateiktus argumentus ir išrenka tris stipriausius tos pusės išdėstytus aspektus. Abi grupės paeiliui pateikia savo stipriųjų argumentų sąrašus. Vėlgi, mokiniai gali paprašyti tik paaiškinimo. Diskusija yra atvira visai klasei, o mokinių prašoma pateikti geriausius argumentus, kurie buvo išsakyti bet kurioje pusėje.	Taikomi metodai: porų ir grupių diskusijos, apklausa, pozicijos/pareiškimo rašymas.

Pamoka/tema:	Etika/klasės valanda	Pastabos
	Mokytojas gali juos išvardyti lentoje ir gali pakviesti mokinius aptarti, dėl ko kiekvienas argumentas buvo stiprus ar silpnas. Galiausiai mokiniai gali būti pakviesti apsispręsti dėl savo pozicijos ir ją parašyti kartu su pagrindžiančiomis priežastimis. Pozicijos gali būti pareiškiamos tokia forma: • pozicijos pareiškimas; • pozicijos palaikymo priežastys; • baigiamasis teiginys.	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 – 20 minučių	Mokytojas ragina atsigręžti į mokymosi procesą, jį išanalizuoti ir apmąstyti: ką ir kaip mokiniai išmoko? ar jie pakeitė savo nuomonę ir kodėl? kas padarė įtaką asmeninei/grupės nuomonei? kas dar galėtų įtvirtinti jų nuomonę ar ją pakeisti?	Taikomas metodas: žodiniai apmąstymai/atsiliepimai.

1 priedas. „Už ir prieš“ lentelė (pavyzdys)

Gerai mokytojus vadinti vardais	Blogai mokytojus vadinti vardais
Tai rodo artimą ryšį Tai mažiau oficialu Tai sumažina atstumą tarp mokytojo ir mokinio	Tai nėra pagarbu Mokytojai nėra mokinių draugai Mokytojai nėra tokio pat amžiaus, kaip mokiniai

Nuorodos

Meredith K., Steele J., Temple, C. (1999). Reading and writing for critical thinking project. Further strategies for promoting critical thinking. Guidebook IV, OSI

2.4.3. R.A.F.T. rašymo strategija

pagal Meredith K., Steele J., Temple, C. (1999).
Rašymo dirbtuvės: nuo saviraiškos iki rašytinių argumentų. VII vadovas, OSI

Trumpa anotacija

R.A.F.T. strategija (Santa, 1988) yra rašymo strategija, kuria siekiama ugdyti mokinių rašymo įgūdžius, praktikuojant rašymą iš kitos perspektyvos, skirtingai auditorijai ir tikslui, skirtinga forma ir tekstu. R.A.F.T. dekoduoja taip: R – rašytojo vaidmuo; A – tikslinė auditorija; F – rašto forma; T – tekstas.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo supažindinimo veiklos apie numatytą temą, kurios metu kalbama apie rašytojų vaidmenis, tikslinę auditoriją, pasakojimo formas ir apsisprendimą. Įvadiniai žingsniai: 1) paskelbimas arba temos pasirinkimas; 2) klasės smegenų šturmas; 3) formos parinkimas. Supratimo dalis – tai teksto rašymas. Paskutinė refleksijos dalis skirta mokymosi proceso, mokinių kaip rašytojų patirties apibendrinimui ir apmąstymui.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai lavins rašymo įgūdžius, galvodami apie tą patį reiškinį iš kitos perspektyvos. Jie taip pat praplės savo supratimą apie temą, galės geriau suprasti skirtingus požiūrius. Mokiniai geriau supras rašymo procesą ir įgis rašytojo patirties.

Įvertinimas. Mokytojai rekomenduojama užsirašyti apie asmenų ar (arba) grupių iškeltus ir atsakytus klausimus (formuojamasis vertinimas) ir naudoti savęs įsivertinimą (ką mokiniai sako apie savo mokymąsi).

Galimos adaptacijos. Mokytojas nebūtinai turi iš anksto skirti temą. Mokytojas gali paprašyti mokinių pasiūlyti savo temas. Tokiu atveju mokytojas sudaro visų siūlomų temų sąrašą, o tada mokiniai balsuoja už tą, kuri bus vystoma per pamoką. Jei mokiniai turi nepakankamą rašymo patirtį, patartina rašyti ne atskirai, o keliose grupėse. Rašinių paskelbimas gali būti organizuojamas skirtingai: mokiniai gali juos dalytis porose, mažose grupėse ar visoje klasėje, skelbti juos ant lentos, kad kiti galėtų perskaityti, arba pateikti mokytojai įvertinti ir vėliau juos perskaityti. Temą galima analizuoti, remiantis turimomis mokinių žiniomis arba iš anksto atlikus parengiamuosius darbus. Tai taip pat gali būti paremta nuorodomis, kurias pasiūlė mokytojas.

R.A.F.T. strategija gali būti taikoma ne tik kalbos pamokose. Tam puikiai tinka socialiniai ir gamtos mokslai. Pavyzdžiui, parašyti apie tam tikrą istorinį įvykį ar aplinkosaugos problemas.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Gimtoji kalba/užsienio kalba/gamtos mokslas	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	Kiekvienoje šalyje gali skirtis,

Pamoka/tema:	Gimtoji kalba/užsienio kalba/gamtos mokslas	Pastabos
		priklausomai nuo skirtingų mokymo programų/dalykų programų
Trukmė:	45 – 60 minučių	Gali užtrukti ilgiau, atsižvelgiant į įvairius poreikius
Tema:	Visuotinis atsilimas	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 10 – 15 minučių	Mokytojas paskelbia klasei temą. Klausama, iš kieno pozicijos bus rašoma, kokį vaidmenį mokiniai prisiima. Tada mokinių prašoma nurodyti auditoriją, kuriai bus skiriamas rašinys. Mokinių prašoma pagalvoti, kokia forma turėtų būti rašoma. Mokytojas gali užduoti šiuos klausimus: kokį vaidmenį jūs prisiimsite? kokia gali būti teksto skaitytojų auditorija? kokia forma gali būti rašomas rašinys? Kiekvienas mokinytis pasirenka tam tikrą vaidmenį, apsisprendžia dėl tikslinės auditorijos ir rašinio formos. Mokiniais gali būti iš anksto pranešama apie rašinio temą, pavyzdžiui, jie bus paprašyti susipažinti su „Pasaulio ekonomikos forumo 2020“ medžiaga. https://www.weforum.org/events/world-economic-forum-annual-meeting-2020	Taikomas metodas: idėjų paieška
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30–35 minutės	Atėjo laikas individualiai rašyti tam tikrai auditorijai, iš tam tikros perspektyvos ir tam tikra forma. Svarbu skirti laiko laisvam rašymui, nesijaudinant dėl klaidų ar rašymo stiliaus. Savarankiškas rašymas gali trukti nuo 15 iki 20 minučių. Likusį laiką galima skirti klaidų peržiūrai, stiliaus taisymui, temos papildymui ar kažko atmetimui.	Taikomi metodai: laisvas rašymas ir redagavimas
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 5–10 minučių	Mokytojas prašo pasidalinti rašiniais tarpusavyje arba mažose grupėse. Kiekvienas mokinytis turi gauti šiuos atsiliepimus: a) kas iš tikrųjų yra gerai/stipru/įdomu	Taikomi metodai: dalijimasis porose/grupėse; žodinis aptarimas/atsiliepimai.

Pamoka/tema:	Gimtoji kalba/užsienio kalba/gamtos mokslas	Pastabos
	rašinyje; b) ar rašinys atitinka vaidmenį/auditoriją/formą? c) ką reikia patobulinti. Visi mokiniai turi apmąstyti procesą: a) kas buvo didžiausias iššūkis ir kodėl? b) kaip jie jautėsi? c) ko jie išmoko?	

1 priedas. R.A.F.T. lentelė: Visuotinis atšilimas

VAIDMUO	AUDITORIJA	FORMA	TEKSTO KŪRĖJAI
Ekologijos aktyvistas	Pasaulio ekonomikos forumas	Peticija	Maria, John, Evelyn, Emily
Mokslininkas (Nobelio premijos laureatas)	Pasaulio ekonomikos forumas	Naujausių visuotinio atšilimo tyrimų apžvalga	Peter, Sandra, Julia, Thomas
Ekonomistas	Vyriausybė	Pasaulio ekonomikos forumo ir ES aplinkos politikos sprendimų įtakos vietos ekonomikai prognozė	Andrea, Sylvia, Laura, Mike
Politikas	Visuomenė	„Facebook“ arba „Instagram“ pranešimas apie klimato aktyvistės Gretos Thunberg kalbą Pasaulio ekonomikos forumo	Vincent, Anna, Richard, Eli
Vietinio žurnalo žurnalistas	Žurnalo skaitytojai	Trumpas informacinis pranešimas apie Pasaulio ekonomikos forumą	Robert, Ala, Paul, Fiona

Nuorodos

Meredith K., Steele J., Temple, C. (1999). *Reading and writing for critical thinking project. Writing workshop: From self-expression to written arguments*. Guidebook VII, OSI.

Santa, C.M. (1988). *Content reading including study systems*. Dubuque. IA: Kendall/Hunt.

3. Neformaliojo švietimo strategijos

3.1. Holistinės strategijos

3.1.1. „Laiškas ateiviui“ – konfliktų valdymui

pagal Croft, T., Crolla, V.; Mida-Briot, B. T– Socialinės įtraukties rinkinys. COE, 2003

Trumpa anotacija

Kadangi konfliktai yra neišvengiama mūsų gyvenimo dalis, jauniems žmonėms, nesvarbu, kokia jų kilmė, turi būti suteikta galimybė atrasti naujus jų sprendimo būdus. Bet kokiam konflikte yra augimo ir teigiamų pokyčių potencialas. Vis dėlto daugelio žmonių patirtis ar konflikto supratimas yra tik neigiamas, susijęs su smurtu ir sunaikinimu. Tinkamai elgiantis, konfliktas nebūtinai yra destruktivus. Tai gali tapti vertinga priemone, ugdant įgūdžius ir asmenines stiprybes: kai apie tai kalbama saugioje aplinkoje, tai gali padėti labiau pažinti save, ypač remiantis prielaida, kad visi jausmai, emocijos yra reikalingi, nusipelno pagarbos, tačiau juos būtina analizuoti. Atsižvelgiant į tai, konfliktų valdymas gali būti laikomas neatskiriama susietu su savigarba ir pasitikėjimu.

Tikslai. Užduočių atlikimas grupėje, kai nagrinėjama žodžio „konfliktas“ reikšmė, išgirstant visą atsakymų diapazoną.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo supažindinimo, smegenų šturmo ir paskelbiamos temos. Antroji dalis vadinama supratimu, kuriuo siekiama, kad mokiniai reflektuotų individualiai ir parašytų konflikto apibrėžimą. Paskutinė refleksijos dalis skirta mokymosi proceso, mokinių patirties, jausmų apibendrinimui ir apmąstymui bei diskusijoms apie konflikto sampratą.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai aiškiau supras konflikto sampratą; mokiniai supras diskusijų vertę mąstymui ir mokymuisi; mokiniai išanalizuos savo išankstinę nusistatymą ir apmąstys, kaip tai pakeisti; mokiniai galės apmąstyti savo mokymąsi.

Įvertinimas. Mokytojui rekomenduojama užsirašyti apie asmenų ar (arba) grupių iškeltus ir atsakytus klausimus (formuojamasis vertinimas) ir naudoti savęs įsivertinimą (ką mokiniai sako apie savo mokymąsi).

Galimos adaptacijos. Pamoka gali būti trumpesnė arba ilgesnė, atsižvelgiant į sudėtingumą, mokinių amžių, patirtį ir kitus kontekstinius ypatumus.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	
Trukmė:	60 minučių	
Tema:	Diskriminacija ir ksenofobija, skurdas, bendrosios žmogaus teisės	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas):	Mokytojas suskirsto didelį popieriaus lapą į grafas, kurių kiekviena yra pažymėta abėcėlės	Taikomi metodai: idėjų paieška,

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
5–10 minučių	raide. Šio pratimo tikslams pasirinkite raides nuo A iki H. Tada paprašykite mokinių individualiai parinkti konfliktų žodžius. Kiekvienas turėtų stengtis pateikti bent po vieną žodį kiekvienai raidei (pavyzdžiui: A – pyktis, B – palūžęs).	vaizduotė, žodžių įvardijimas.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 40 minučių	Paskirtas mokinys gali užrašyti žodžius, kai jie yra paminimi, arba kiekvienas mokinys gali juos tiesiog įtraukti į diagramą. Šiame etape nėra diskusijų ir klausimų, kodėl buvo pasirinkti tam tikri žodžiai. Užpildę diagramą (gerai, kai šiam veiksmui nustatomas griežtas laiko limitas), mokiniai gali vienas kitam užduoti klausimus apie pasirinktus žodžius – ką reiškia tam tikri žodžiai, kaip jie susiję su konfliktais ir pan. Bet jokių sprendimų negalima priimti. Mokiniai suskirstomi į poras arba grupes po tris ir turi pasirinkti raidę iš diagramos. (Geriausia, jei kiekviena pora ar grupė pasirenka skirtingą raidę). Tada jie parengia trumpą pranešimą ateiviui, kuris dar nėra girdėjęs apie konfliktus, ir jam paaiškina, kas tai yra. Kiekviena grupė turėtų vartoti žodžius, išvardytus jų lape. Trumpas pranešimas galėtų prasidėti žodžiais: „Konfliktas yra ...“. Pasiūloma sugalvoti konflikto šūkį. Tada tegul kiekviena grupė bando sugalvoti, kaip pateikti savo apibrėžimą. Jie gali naudoti lenteles, įtraukdami visus į pristatymą. Jei norite paruošti pristatymą, reikės papildomo laiko.	Taikomi metodai: idėjų paieška, porų apklausa, šūkio kūrimas, laiško kūrimas.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 10 minučių	Mokiniai yra kviečiami individualiai apmąstyti savo patirtį, susijusią su grupės narių bendradarbiavimu: kaip grupė parengė laišką ateiviui? kaip grupė susitarė dėl savo apibrėžimo? ar juos nustebino kažkieno apibrėžimas? Galima užduoti ir kitus klausimus: ar jie iš šio pratimo sužinojo ką nors naujo apie konfliktą? ar jiems dabar aiškiau? o gal jie mano, kad praleistas kuris nors esminis aspektas?	Taikomi metodai: aptarimas žodžiu, grįžtamasis ryšys.

Nuorodos

Croft, Tom, Veronique Crolla, and Benoît Mida-Briot. T-Kit on social inclusion. *Council of Europe Publishing*, 2003.

3.1.2. „Mano herojai“ – žmogaus galimybių klausimams svarstyti

pagal Brander, P. et al. *Žmogaus teisių ugdymo su jaunais žmonėmis vadovas*.
Council of Europe Publishing. Hungary (2012)

Trumpa anotacija

Yra daug apibrėžimų ir daugybė skirtingų požiūrių apie žmogaus teises, tačiau geriausiai šį terminą apibūdina tai, ką jis suteikia žmonėms (Brander et al., 2021). Svarbu sukurti kultūrą, kurioje būtų suprantamos, ginamos ir gerbiamos žmogaus teisės. Taigi, galima sakyti, kad kiekvienas, dirbantis su kitais žmonėmis, užsiima žmogaus teisių švietimu.

Šis užsiėmimas apima visos grupės darbą, smegenų šturmą ir diskusijas apie herojes ir herojus, kaip socializacijos ir kultūros simbolius, stereotipus apie herojus.

Tikslas. Šios veiklos tikslas yra apmąstyti istorijos mokymą ir įvertinti skirtingus istorinius įvykius bei istorinių herojų pasiekimus, sužinoti, kaip istorijoje, kultūroje ir kasdieniame gyvenime plinta stereotipai.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo įvado, išvardijamos herojės ir herojai. Antroji dalis vadinama supratimu ir ji skirta mokiniams apmąstyti idėjas grupėje ir pasiekti bendrą sutarimą. Paskutinė refleksijos dalis skirta apibendrinimui ir mokymosi proceso apmąstymui, įvertinant mokinių patirtį, aptariant jų lūkesčius ir rezultatus.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai gaus daugiau žinių lyčių lygybės tema; mokiniai supras diskusijos vertę mąstymui ir mokymuisi; mokiniai suvoks savo išankstinį nusistatymą ir apmąstys, kaip tai pakeisti; mokiniai galės apmąstyti savo mokymąsi.

Įvertinimas. Mokytojai rekomenduojama užsirašyti apie asmenų ar (arba) grupių iškeltus ir atsakytus klausimus (formuojamasis vertinimas) ir naudoti savęs įsivertinimą (ką mokiniai sako apie savo mokymąsi).

Galimos adaptacijos. Pamoka gali būti trumpesnė arba ilgesnė, atsižvelgiant į tam tikrus veiksnius (pvz. herojų skaičių ir jei kyla daug klausimų apmąstymo etape, mokinių amžių, patirtį ir kitus kontekstinius ypatumus). Dirbdami jaunimo grupėse greičiausiai norėsite dirbti su kitomis herojėmis ir herojais, pavyzdžiui, su komiksų ir filmų personažais, popmuzikos, kino ir sporto žvaigždėmis. Galite pradėti užsiėmimą, skaitydami komiksus ir tada aptarti veikėjų savybes. Arba galite parodyti popmuzikos ar sporto žvaigždžių plakatus ir paprašyti mokinių parašyti apie jų savybes. Jei iškelsite klausimą: „Kas yra jūsų herojės ir herojai?“, būkite visiškai tikras, kad sulauksite staigmenų iš mokinių, bus naudinga visiems diskusija.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
--------------	------------------	----------

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	
Trukmė:	60 minučių	
Tema:	Lyčių lygybė, diskriminacija ir ksenofobija, pilietiškumas	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 10 minučių	Duokite 5 minutes mokiniams pagalvoti, kuriomis nacionalinėmis herojėmis ir herojais (istoriniais ar gyvaisiais) jie ypač žavisi (idealiu atveju tai būtų 2 vyrai ir 2 moterys). Mokytojas turėtų išdalinti popieriaus ir rašiklius bei paprašyti kiekvieno moksleivio parašyti trijų ar keturių herojų vardus ir trumpą aprašymą, kas jie yra, ką veikia ir ko yra pasiekę. Darbo apačioje jie turėtų parašyti raktinius žodžius, apibūdinančius herojų asmenines savybes (1 priedas).	Taikomi metodai: idėjų paieška, raktiniai žodžiai.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Mokytojas suskirsto mokinius į penkių ir septynių asmenų grupes, kad pasidalytų savo herojėmis/herojais ir prašo grupių susitarti dėl keturių verčiausių herojų. Dabar kiekviena grupė užrašo kiekvienos grupės herojų vardus ir raktinius žodžius, apibūdinančius asmenines savybes. Aptarkite savybių sąrašą ir herojus kaip sektinus pavyzdžius. Tada pereikite prie ataskaitų.	Taikomi metodai: komandos formavimo veikla, klausimai.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 20 minučių	Pirmiausia apžvelkite pamoką ir tai, ko sužinojote apie herojus ir herojes, tada kalbėkite apie stereotipus ir apskritai, kaip jie daro įtaką žmonių suvokimui ir veiksams (2 priedas).	Taikomi metodai: aptarimas žodžiu, grįžtamasis ryšys.

1 priedas. Lentelės su herojėmis ir herojais bei jų charakteristikų pavyzdys:

Herojės	Herojai
Princesė Olha, pirmoji krikščionė Kijevo Rusioje (senasis Ukrainos pavadinimas)	Buvo pakrikštytas kunigaikštis Volodymyras Kijevo Rusioje (senasis Ukrainos pavadinimas)
Jauna moteris Roksalana, pagrobta turkų. Ji gyveno chano hareme. Ji pasinaudojo savo galia, kad padarytų įtaką politiniams procesams	Etmonas Mazepa, kovotojas už nepriklausomybę
Poetė Lesya Ukrainka rašė apie ukrainietišką tapatumą ir moterų emancipaciją	Poetas Tarasas Ševčenka, šlovino laisvę
Stipri Gudri	Stiprus Galingas

Švelni Moteriška Galinga Graži	Drąsus Narsus Nepalenkiamas Atkaklus
---	---

2 priedas. Keletas klausimų, padėsiančių apmąstyti/įvertinti pamoką:

Pirmiausia peržiūrėkite veiklą ir tai, ką mokiniai sužinojo apie herojus/herojes, tada kalbėkite apie stereotipus apskritai ir apie tai, kaip jie daro įtaką žmonių suvokimui ir veiksams.

- Kokie žmonės yra herojės ir herojai? (Paprasti vyrai ir moterys? Karaliai?)
- Ką jie padarė? (Kovojo? Rašė eilėraščius?)
- Kaip mokiniai apie juos sužinojo?
- Kokie buvo charakteristikų sąrašų skirtumai ir panašumai?
- Ar turite kokių nors iš šių savybių?
- Ar šių savybių galima išmokti? Kodėl? Kodėl gi ne?
- Kaip galime išsiugdyti šias savybes?
- Kokias vertybes įkūnija herojės/herojai?
- Ką mokiniai pagalvoja, kai paminimas žodis „stereotipas“? Kiek teisingi yra stereotipai?
- Ar stereotipai visada yra neigiami?
- Stereotipiniai lūkesčiai dažnai stabdo vyrus ir moteris, kai kalbama apie gyvenimo pasirinkimą ir galimybes. Kokias su lytimi susijusias kliūtis patyrė mokiniai namuose, mokykloje, klube ar kitose vietose?
- Ar asmeniškai jaučiate, kad žmonės apskritai vadovaujasi stereotipais ir dėl to turi daug nepamatuotų lūkesčių?
- Ar mokiniai jaučiasi apriboti šių lūkesčių? Kaip?
- Ką mokiniai gali padaryti, mažindami šias kliūtis? Ar jie gali nustatyti savo taisykles, kurios neatitinka kultūrinių normų ir vertybių?

Nuorodos

Brander, P., Gomes, R., Keen, E., Lemineur, M. L., Oliveira, B., Ondrácková, J., ... & Suslova, O. (2012). A manual on human rights education with young people. *Council of Europe Publishing, Hungary*. Page 142.

3.1.3. „Laikykis pozicijos!“ – strategija profesiniams stereotipams mažinti

pagal Carreira, Rosa, et al. „Saber o Futuro – Kit de actividades lúdico–pedagógicas para a empregabilidade.“ Projeto Quero Saber. Portugal (2012).

Trumpa anotacija

Rinkinys „Saber o Futuro“ yra socialinės pagalbos įrankis, kurio tikslas – suteikti profesinį orientavimą vaikams ir jaunimui iš pažeidžiamiausių socialinių sluoksnių. Šie vaikai ir jaunuoliai mokyklą vertina ne kaip dalį būsimo profesinio gyvenimo, o kaip prievolę ar neišvengiamybę, kurią jiems tenka patirti. Tai privertė autorius suprasti (Carreira ir visi, 2012), kaip surasti atsakymus, kurie padėtų įtraukti jaunus žmones į jų amžiaus grupei tinkamą veiklą.

Tikslai. Šios veiklos tikslas – skatinti diskusijas ir apmąstymus apie išankstinius nusistatymus dėl tam tikrų profesijų ir kaip stereotipai daro įtaką kasdieniam mūsų gyvenimui.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo idėjų, kylančių iš smegenų šturmo. Antroji dalis vadinama supratimu, kuria siekiama, kad mokiniai individualiai apmąstytų savo pozicijas ir pradėtų diskusijas grupėse. Paskutinė refleksijos dalis skirta apibendrinti ir apmąstyti mokymosi procesą, mokinių patirtį, savo jausmus ir aptarti lyčių vaidmenis ir lūkesčius mūsų visuomenėje.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai gaus daugiau žinių apie su profesijomis susijusius stereotipus ir prietarus; mokiniai supras diskusijos vertę mąstymui ir mokymuisi; mokiniai supras savo išankstinį nusistatymą ir apmąstys, kaip tai pakeisti; mokiniai galės apmąstyti savo mokymąsi.

Įvertinimas. Mokytojui rekomenduojama užsirašyti apie asmenų ar (arba) grupių iškeltus ir atsakytus klausimus (formuojamasis vertinimas) ir naudoti savęs įsivertinimą (ką mokiniai sako apie savo mokymąsi).

Galimos adaptacijos. Pamoka gali būti trumpesnė arba ilgesnė, atsižvelgiant į sudėtingumą (pavyzdžiui, teiginių skaičių, mokinių amžių, patirtį ir kitus kontekstinius ypatumus). Jūs galite ir turėtumėte pritaikyti teiginius grupei.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	
Trukmė:	55 minutės	
Tema:	Užimtumas, lyčių lygybė, diskriminacija	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 3–5 minutės	Mokytojas ant sienos pakabina tris plakatus: „Sutinku“, „Nesutinku“, „Aš nežinau“. Jis klausia mokinių, apie ką, jų manymu, bus pamoka.	Taikomi metodai: idėjų paieška, raktiniai žodžiai.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Mokytojas pasako mokiniams, kad jie perskaitys teiginių sąrašą (1 priedas). Po kiekvieno teiginio mokiniai turės 30 sekundžių išreikšti savo poziciją (sutinku, nesutinku, nežinau). Tada mokiniai paaiškina savo poziciją ir kyla diskusija.	Taikomi metodai: idėjų paieška, klausimai.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 20 minučių	Pirmiausia aptarkite pamoką, paklauskite, ką mokiniai per ją sužinojo apie profesijas ir stereotipus apskritai ir kaip jie daro įtaką žmonių suvokimui ir veiksams. Keletas klausimų, kurie padės tai apmąstyti: ar lengva priversti žmones pakeisti savo nuomonę? kodėl? kaip galime pakeisti neigiamą įsitikinimą apie kai kurias profesijas?	Taikomi metodai: aptarimas žodžiu, grįžtamasis ryšys.

1 priedas. Teiginiai diskusijai:

- Ne valdžia turi užtikrinti, kad žmonės nemirtų iš bado, bet patys žmonės turėtų būti už tai atsakingi.
- Yra profesijų, kurios nusipelno daugiau pagarbos nei kitos.
- Bedarbiais tampama todėl, kad jiems nepatinka dirbti.
- Yra profesijų, kurios turėtų būti geriau apmokamos nei kitos.
- Geras darbas yra tas, kuriame žmonės neturi daug darbo.
- Laimei, yra įstatymai, kurie neleidžia vaikams dirbti.
- Geri mokiniai paprastai gauna gerą darbą.
- Vyrams lengviau įsidarbinti nei moterims.
- Yra profesijų, kurios labiau tinka vyrams/moterims.
- Mokytojas turi uždirbti daugiau nei padavėjas.
- Svarbiausia, kad žmogus pasirinktų profesiją pagal tai, ką jam patinka dirbti.

Nuorodos

Carreira, R., Maceiras, A., Pires, A., Reis, A., Veríssimo, C., Dias, D.,... & Gonçalves, L. (2012). Saber o Futuro – Kit de actividades lúdico–pedagógicas para a empregabilidade. *Projecto Quero Saber. Tortosendo*. Page 39

3.1.4. „Ženk žingsnį į priekį“ – nelygybės klausimams svarstyti

pagal Brander, Patricia, et al. „Žmogaus teisių ugdymo su jaunais žmonėmis vadovas“.
Council of Europe Publishing. Hungary (2012).

Trumpa anotacija

Mes visi esame lygūs, tačiau realiame gyvenime matome, kad vieni yra lygesni už kitus. Šios pamokos metu mokiniai sužino, ką reiškia būti ne tokiu, kaip visi visuomenėje. Sprendžiami klausimai aprėpia socialinę nelygybę, kuri dažnai yra diskriminacijos ir atskirties šaltinis; empatiją ir jos ribas. Ši pamoka ypač svarbi, padedant mokiniams daugiau suprasti apie mūsų teises (pilietines/politines ir socialines/ekonominės/kultūrinės) ir galimybes jomis naudotis.

Tikslai. Skatinti empatiją įvairioms socialinėms grupėms; didinti informuotumą apie nelygybę visuomenėje ir skatinti supratimą apie galimas asmenines pasekmes, priklausant tam tikroms socialinėms mažumoms ar kultūrinėms grupėms.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo supažindinimo veiklos, susijusios su smegenų šturmu ir vaidmenų paskirstymu. Antroji dalis vadinama supratimu, kuria siekiama, kad mokiniai reflektuotų individualiai ir pripažintų visuomenės skirtumus. Paskutinė refleksijos dalis skirta mokymosi proceso, mokinių patirties, jausmų apibendrinimui ir apmąstymui bei diskusijoms apie visuomenės vaidmenis ir diskriminaciją.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai įgis daugiau žinių diskriminacijos temomis; mokiniai supras diskusijos vertę mąstymui ir mokymuisi; mokiniai supras savo išankstinį nusistatymą ir apmąstys, kaip tai pakeisti; mokiniai galės apmąstyti savo mokymąsi.

Įvertinimas. Mokytojui rekomenduojama užsirašyti apie asmenų ar (arba) grupių iškeltus ir atsakytus klausimus (formuojamasis vertinimas) ir naudoti savęs įsivertinimą (ką mokiniai sako apie savo mokymąsi).

Galimos adaptacijos. Pamoka gali būti trumpesnė arba ilgesnė, atsižvelgiant į sudėtingumą, mokinių amžių, patirtį ir kitus kontekstinius ypatumus. Vaidmenys gali būti pritaikyti, atsižvelgiant į mokinių gyvenimo realijas. Tai darydami, būtinai pritaikykite vaidmenis taip, kad tik minimalus žmonių skaičius galėtų žengti žingsnius į priekį (t. y. galėtų atsakyti „taip“). Tai taip pat taikoma, jei turite didelę grupę ir turite sugalvoti daugiau vaidmenų.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	
Trukmė:	60 minučių	
Tema:	Diskriminacija ir ksenofobija, skurdas,	

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
	bendrosios žmogaus teisės	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5–10 minučių	Mokytojas sukuria ramią atmosferą, naudodamas švelnią foninę muziką, arba jis gali paprašyti mokinių tylos. Mokytojas atsitiktinai išdalina vaidmenų korteles, po vieną kiekvienam mokiniui (1 priedas). Jie turi korteles pasilikti sau ir niekam kitam nerodyti. Mokytojas kviečia mokinius perskaityti savo vaidmens kortelę. Dabar mokytojas paprašo jų pradėti vaidinti. Norėdami padėti, perskaitykite keletą šių klausimų, padarydami pertrauką po kiekvieno, kad duotumėte mokiniams laiko apmąstyti ir susikurti savo gyvenimo vaizdą: Kokia buvo jūsų vaikystė? Kokiam name gyvenote? Kokius žaidimus žaidėte? Kokį darbą dirbo jūsų tėvai? Kokia dabar jūsų kasdienybė? Kaip jūs bendraujate? Ką veikiate ryte, po pietų, vakare? Koks jūsų gyvenimo būdas? Kur jūs gyvenate? Kiek uždirbate pinigų kiekvieną mėnesį? Ką veikiate laisvalaikio? Ką veikiate atostogų metu? Kas jus jaudina ir ko bijote?	Taikomi metodai: smegenų šturmas, vaizduotė, vaidmenų atlikimas.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Dabar paprašykite mokinių nekalbėti, kai jie rikiuojasi vienas šalia kito (kaip prie starto linijos). Mokytojas pasakoja mokiniams, kad jie perskaitys situacijų ar įvykių sąrašą (2 priedas). Kiekvieną kartą, kai mokiniai (atlikdami savo vaidmenį) gali atsakyti teigiamai į teiginį, jie turėtų žengti žingsnį į priekį. Priešingu atveju jie turėtų likti ten kur yra ir nejudėti. Mokytojas skaito situacijas po vieną ir kurį laiką stabteli prie kiekvieno teiginio, kad mokiniams būtų suteikta laiko žengti į priekį ir apsidairyti, kad būtų atsižvelgta į jų pozicijas vienas kito atžvilgiu. Pabaigoje pakvieskite visus įsidėmėti savo galutines pozicijas. Tada duokite jiems keletą minučių „išeiti iš vaidmens“ prieš trumpą pranešimą.	Taikomi metodai: klausimai, vaizduotė, vaidmenų atlikimas.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 20 minučių	Pradėkite, klausdami mokinių apie tai, kas nutiko ir kaip jie jaučiasi, tada kalbėkite apie iškeltas problemas ir tai, ko jie išmoko. 1. Kaip mokiniai jautėsi žengdami į priekį? 2. Ar mokiniai, kurie dažnai žengė į priekį, pastebėjo, kad kiti juda ne taip greitai, kaip jie? 3. Ar kas nors manė, kad buvo momentų, kai buvo ignoruojamos jų pagrindinės teisės? 4. Ar mokiniai gali atspėti vienas kito	Taikomi metodai: aptarimas žodžiu, grįžtamasis ryšys.

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
	vaidmenis? (Leiskite mokiniams atskleisti savo vaidmenis šioje diskusijos dalyje). 5. Lengva ar sunku buvo atlikti skirtingus vaidmenis? Kaip jie įsivaizdavo, koks yra žmogus, kurį jie vaidina? 6. Ar pratimas atspindi visuomenę? Kaip? 7. Kurios žmogaus teisės yra susijusios su kiekvienu vaidmeniu? Ar kas nors galėtų pasakyti, kad jų teisės nebuvo gerbiamos arba kad jie jų neturėjo? 8. Kokių pirmųjų žingsnių būtų galima imtis, siekiant pašalinti nelygybę visuomenėje?	

1 priedas. Vaidmenų kortelės

Esate bedarbė vieniša motina	Esate politinės jaunimo organizacijos (kurios pagrindinė partija dabar yra valdžioje) prezidentas
Esate vietinio banko vadovo dukra. Universitete studijujete ekonomiką	Esate Kinijos imigranto, kuris sėkmingai valdo greitojo maisto verslą, sūnus
Esate arabų musulmonų mergina, gyvenanti su savo tėvais, kurie yra pamaldūs žmonės	Esate Amerikos ambasadoriaus dukra
Esate privalomosios karo tarnybos karys	Esate sėkmingos importo ir eksporto įmonės savininkas
Esate neįgalus jaunuolis, kuris gali judėti tik neįgaliojo vežimėliu	Esate pensininkas, kuris dirba batų fabrike
Esate 17 metų romų mergina, kuri yra nebaigusi pradinės mokyklos	Esate jauno menininko, priklausomo nuo heroino, mergina
Esate ŽIV užsikrėtusi vidutinio amžiaus prostitutė	Esate 22 metų lesbietė
Esate bedarbis mokytojas šalyje, kurios oficialios kalbos nemokate	Esate afrikiečių kilmės mados modelis
Esate 24 metų pabėgėlis iš Afganistano	Esate 27 metų benamis
Esate nelegali imigrantė iš Malio	Esate 19 metų ūkininko sūnus atokiame kaime kalnuose

2 priedas. Situacijos ir įvykių sąrašas

Garsiai perskaitykite šias situacijas. Skirkite laiko kiekvienai situacijai, kad mokiniai galėtų žengti į priekį ir pažiūrėti, kaip toli vienas kito atžvilgiu pasistūmėjo.

- Niekada nesusidūrėte su rimtais finansiniais sunkumais.

- Turite padorų būstą su telefonu ir televizoriumi. Jaučiate, kad jūsų kalba, religija ir kultūra yra gerbiama visuomenėje, kurioje gyvenate.
- Jaučiate, kad jūsų nuomonė socialiniais ir politiniais klausimais yra svarbi ir į ją atsižvelgiama.
- Kiti žmonės konsultuoja jus įvairiais klausimais.
- Jūs nebijote, kad jus sustabdys policija.
- Jūs žinote, kur kreiptis, jei reikia patarimo ir pagalbos.
- Niekada nesijautėte diskriminuojamas dėl savo kilmės.
- Jūs turite tinkamą socialinę ir medicininę apsaugą.
- Galite atostogauti kartą per metus.
- Galite pakviesti draugus vakarieniauti namuose.
- Gyvenate pilnavertį gyvenimą ir teigiamai vertinate savo ateitį.
- Jaučiate, kad galite mokytis ir rinktis norimą profesiją.
- Nebijote, kad prie jūsų priekabiaus ar užpuls gatvėje.
- Galite balsuoti šalies ir vietos rinkimuose.
- Svarbiausias religines šventes galite švęsti su savo artimaisiais ir draugais.
- Galite dalyvauti tarptautiniame seminare užsienyje.
- Galite eiti į kiną ar teatrą bent kartą per savaitę.
- Jūs nebijote dėl savo vaikų ateities.
- Galite nusipirkti naujų drabužių bent kartą per tris mėnesius.
- Galite bendrauti ir užmegzti artimus ryšius su asmeniu, kurį įsimylėjote.
- Jaučiate, kad jūsų kompetencijos yra vertinamos ir gerbiamos visuomenėje, kurioje gyvenate.
- Galite naudotis internetu.

Nuorodos

Brander, P., Gomes, R., Keen, E., Lemineur, M. L., Oliveira, B., Ondrácková, J.,... & Suslova, O. (2012). A manual on human rights education with young people. *Council of Europe Publishing. Hungary*. Page 217

3.1.5. „Mano ateitis“ – gyvenimo kelio pasirinkimo klausimams svarstyti

pagal Brander, Patricia, et al. „Žmogaus teisių ugdymo su jaunais žmonėmis vadovas.“
Council of Europe Publishing. Hungary (2012)

Trumpa anotacija

Yra daug apibrėžimų ir daugybė skirtingų požiūrių, tačiau švietimą žmogaus teisių srityje geriausiai apibūdina tai, ką jis suteikia žmonėms (Brander et al., 2021). Ilgalaikis tokių programų tikslas yra sukurti aplinką, kurioje būtų suprantamos, ginamos ir gerbiamos žmogaus teisės. Taigi, galima sakyti, kad kiekvienas, dirbantis su kitais žmonėmis, užsiima žmogaus teisių švietimu.

Šios veiklos metu mokiniai atkreipia dėmesį, apmąsto ir aptaria savo viltis ir rūpesčius dėl savo asmeninės ateities. Sprendžiami šie klausimai: asmeninis, profesinis ir bendruomeninis gyvenimas.

Tikslai. Plėtoti žinias apie bendruomenės gyvenimą, teises ir pareigas; skatinti įgūdžius atvirai diskutuoti, turėti viziją ir pamatyti pasaulį, kaip besivystančią ir atvirą galimybę.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo supažindinimo veiklos, kylančios iš smegenų šturmo. Antroji dalis vadinama supratimu ir ji skirta mokiniams apmąstyti individualiai ir pripažinti, kokia būtų jų ideali ateitis. Paskutinė refleksijos dalis skirta mokymosi proceso, mokinių patirties, jausmų apibendrinimui ir apmąstymui bei diskusijoms apie būsimą gyvenimą ir lūkesčius.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai gaus daugiau supratimo, ką daryti, norint įgyvendinti savo svajones; mokiniai supras diskusijų vertę mąstymui ir mokymuisi; mokiniai galės apmąstyti savo mokymąsi.

Įvertinimas. Mokytojai rekomenduojama užsirašyti apie asmenų ar (arba) grupių iškeltus ir atsakytus klausimus (formuojamasis vertinimas) ir naudoti savęs įsivertinimą (ką mokiniai sako apie savo mokymąsi).

Galimos adaptacijos. Pamoka gali būti trumpesnė arba ilgesnė, atsižvelgiant į sudėtingumą, mokinių amžių, patirtį ir kitus kontekstinius ypatumus. Alternatyvus metodas galėtų būti „ateities kelio“ idėjos panaudojimas. Paskatinkite mokinius dirbti mažose grupėse. Kiekviena grupė nagrinėja po vieną klausimą (pvz. švietimas, šeima, bendruomenė, užimtumas ar sveikata) ir vysto tos temos „ateities kelią“.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
--------------	------------------	----------

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	
Trukmė:	60 minučių	
Tema:	Ateitis, gyvenimo kelias	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5–10 minučių	Mokytojas prašo dalyvių prisiminti: kada jie buvo jaunesni - kaip atrodė jų namai ir vietinės gatvės bei kaip tai pasikeitė? Ar jie persikėlė į namus, ar turi naujų baldų? Ar kaimynystėje yra naujų pastatų? Paklauskite jų, kad jie pagalvotų, kodėl šie dalykai pasikeitė ir kas priėmė sprendimus dėl to, kas turėtų būti atnaujinta ir kaip tai turėtų būti padaryta? Mokytojas prašo mokinių sugalvoti pokyčius, kuriuos jie būtų padarę, jei su jais būtų tartasi. Po to paklauskite mokinių: ko jie nori ateityje? kokią ateitį jie įsivaizduoja? kur jie gyvens? kokie bus jų namai? koks bus jų darbas? ar jie turės vaikų? ar jie bus vedę?	Taikomi metodai: idėjų paieška, klausimai.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Mokytojas pasakoja mokiniams, kad jie jau dabar turi pradėti galvoti apie ateitį, kurioje jie nori gyventi, ir daryti jai įtaką. Mokytojas suskirsto mokinius į grupes nuo trijų iki keturių asmenų, išdalina popierių ir rašiklius bei paprašo parengti ar išdėstyti savo idealios ateities idėjas (atsižvelgiant į klausimus aukščiau). Jie turi neribotas galimybes. Ribos yra jų pačių įsivaizdavimas. Po to jie gali diskutuoti grupėmis.	Taikomi metodai: klausimai, vaizduotė, idėjų aprašymas.
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 20 minučių	Pradėkite nuo to, kaip jie jaučia savo ateitį. Ar jums patiko jausmas, kad esate „savo ateities architektai“? Ar tikite, kad jūsų idealai kada nors galėtų išsipildyti? Kodėl? Kodėl gi ne? Ar tikite, kad suaugusieji būtų pasirengę aptarti jūsų planus? Kodėl? Kodėl gi ne? Kas buvo didžiausia staigmena jūsų planuose? Ką turite padaryti, kad įgyvendintumėte savo planus?	Taikomi metodai: aptarimas žodžiu, grįžtamasis ryšys.

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
	Kokius esminius pokyčius savo aplinkoje/gyvenime padarytumėte? Kokios būsimos jūsų pareigos? Ar gyvenimas ateityje labai skirsis nuo to, koks yra dabar? Kokia prasme? Koks bus jūsų kasdienis gyvenimas?	

Nuorodos

Brander, P., Gomes, R., Keen, E., Lemineur, M. L., Oliveira, B., Ondrácková, J.,... & Suslova, O. (2012). A manual on human rights education with young people. *Council of Europe Publishing. Hungary*. Page 182

3.1.6. „Kai ateis rytojus“ – žmogaus teisių klausimams svarstyti

pagal Brander, Patricia, et al. „A manual on human rights education with young people“. Council of Europe Publishing. Hungary (2012)

Trumpa anotacija

Yra daug apibrėžimų ir daugybė skirtingų požiūrių, tačiau švietimą žmogaus teisių srityje geriausiai apibūdina tai, ką jis suteikia žmonėms (Brander at al., 2021). Ilgalaikis tokių programų tikslas yra sukurti aplinką, kurioje būtų suprantamos, ginamos ir gerbiamos žmogaus teisės. Taigi, galima sakyti, kad kiekvienas, dirbantis su kitais žmonėmis, užsiima žmogaus teisių švietimu.

Šioje veikloje naudojami informaciniai lapai ir diskusijos, siekiant išsiaiškinti klausimus apie nusikaltėlių teises, mirties bausmę, visuomenės apsaugą nuo nusikaltėlių, taip pat galite tai susieti su teise į gyvybę ir teise nebūti pažemintais.

Tikslai. Išnagrinėti mūsų išankstines nuostatas apie nusikaltėlius ir apmąstyti kai kurias mirties bausmės pasekmes. Pasitikrinti klausymo įgūdžius ir tai, kaip mes interpretuojame gaunamą informaciją, bei skatinti žmogaus orumo ir teisingumo jausmą.

Pamoka suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis prasideda nuo supažindinimo, susijusio su pirmosios istorijos dalies klausymu ir nuo detalių įsiminimo. Antroji dalis vadinama supratimu ir skirta mokiniams apmąstyti naują informaciją ir tai, kaip ji keičia mūsų suvokimą. Paskutinė refleksijos dalis skirta mokymosi proceso, mokinių patirties, savo jausmų apibendrinimui ir apmąstymams apie teisę į gyvenimą.

Laukiamas rezultatas. Mokiniai įgis daugiau žinių žmogaus teisių temomis; mokiniai supras diskusijos vertę mąstymui ir mokymuisi; mokiniai supras savo išankstinį nusistatymą ir apmąstys, kaip tai pakeisti; mokiniai galės apmąstyti savo mokymąsi.

Įvertinimas. Mokytojai rekomenduojama užsirašyti apie asmenų ar (arba) grupių iškeltus ir atsakytus klausimus (formuojamasis vertinimas) ir naudoti savęs įsivertinimą (ką mokiniai sako apie savo mokymąsi).

Galimos adaptacijos. Pamoka gali būti trumpesnė arba ilgesnė, atsižvelgiant į sudėtingumą, mokinių amžių, patirtį ir kitus kontekstinius ypatumus.

Pamokos pavyzdys

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
Amžiaus grupė/klasė:	14–16 m.	
Trukmė:	60 minučių	
Tema:	Žmogaus saugumas, taika ir smurtas	
Proceso aprašymas:		
Pamokos pradžia (supažindinimo etapas): 5–10 minučių	Mokytojas garsiai perskaito grupei ištraukos „Kai ateis rytojus“ (žr. 1 priedas). Tada duokite mokiniams apie 5 minutes prisiminti visus pagrindinius faktus ir užrašyti juos savais žodžiais. Tada paprašykite mokinių pasikeisti lapais su kaimynu, perskaitykite vienas kito užrašus ir pateikite atsiliepimus.	Taikomi metodai: pasakojimo skaitymas, detalių įsiminimas.
Pagrindinė pamokos dalis (veiklos etapas): 30 minučių	Mokytojas pakviečia kai kuriuos mokinius perskaityti jų užrašus. Tada aptarkite versijų skirtumus: ar vieni žmonės prisiminė daugiau detalių nei kiti? ar kai kurie žmonės sukūrė detales, kurios nebuvo paminėtos originalioje istorijoje? Paklauskite mokinių reakcijos į istoriją: kas, jų nuomone, yra pasakotojas? kas nutiko? <i>Pastaba:</i> svarbu mokiniams neduoti jokių užuominų apie veikėjų dabartinę padėtį įkalinimo įstaigoje, pabandykite nukreipti mokinių įspūdžius į veikėjus. Tada mokytojas perskaito laikraščio iškarpą (2 priedas) ir Dwightto pasakojimo 2 dalį ir leidžia poroms 10–15 minučių aptarti naują informaciją su savo partneriais. Po to mokytojas pateikia jiems pasakojimo „Kai ateis rytojus“ kopijas, jei jie nori prisiminti	Taikomi metodai: klausimai, vaizduotė.

Pamoka/tema:	Procesas/turinys	Pastabos
	tekstą. Tada paprašykite jų pagalvoti apie šiuos du klausimus: ar sužinojus, kad veikėjai yra „Mirties eilėje“ (Death Row – anglų k.), pasikeitė jų nuomonė apie Dwightą ir Nanoną? kaip? kodėl? ką, jų manymu, Dwightas turėjo mintyje, sakydamas: „Jei jūs vertinsite kitus, kaip ši sistema jus vertino, tai nepadarys jūsų geresniais už tuos, kurie jus pasmerkė mirčiai!“? Ar mokiniai sutinka su juo? Paskelbkite bendrą diskusiją ir sulaukite atsiliepimų iš mokinių šiais klausimais.	
Pamokos pabaiga (apmąstymo etapas): 20 minučių	Rekomenduojama diskusijos metu atidžiai laikytis temų, kurias grupės jau svarstė, o ne atverti visiškai naujas temas. • Ar ši pamoka jus ko nors išmokė apie save? Ar tai paskatino persvarstyti kurią nors ankstesnę nuomonę ar įsitikinimą? • Kaip manote, ką ši pamoka atskleidė? • Ką jūs sužinojote apie teisę į gyvenimą? Ar diskusijoje buvo iškelta kitų žmogaus teisių klausimų?	Taikomi metodai: aptarimas žodžiu, grįžtamasis ryšys.

1 priedas. „Kai ateis rytojus“ (autorius Nanonas Williamsas)

1 dalis

„Praėjo diena po Dwighto Adananduso mirties, kai aš iš tikrųjų žiūrėjau į gyvenimą jau visiškai kitaip, nei jis buvo, ar turėčiau sakyti, nei kaip aš norėjau. Tai buvo žiemos pradžia, ir kai vis gulėjau, galvodamas apie draugą, kuris visada šypsodavosi, dienos atrodė tokios beprasmės, jaučiausi kankinamas. Kai ramiai nuėjau pasiimti laikraštį iš po durų ir jį perskaičiau - jame buvo aprašoma jo istorija.

Skaitant apie jį ir žinant, kad daugiau niekada jo nebepamatysiu, jautėsi, jog kažkas tarsį vėl ir vėl smeigia man į širdį adatas. Kartais jis svyruodamas ateidavo į kiemą šaukdamas: „Kaip sekasi, jaunėli?“. Aš apsidairydavau aplink, spoksodavau ir sakydavau: „Žmogau, ką tu vadini jaunuoliu?“. Ir mes abu imdavome juoktis, nes aš buvau jauniausias asmuo mūsų bloke. Ir kai dabar pagalvoju apie tas akimirkas, na, tai mane labai liūdina, nes niekada nebesulauksiu, kai Dwightas bus šalia ir mane paguos, kai mano veidas bus persikreipęs iš pykčio.

Bėgant metams, mano laiko praleidimo metodai pasikeitė, bet man patinka manyti, kad šie nauji metodai, tikiuosi, padės man tapti geresniu vyru, tokiu, koku tapo Dwightas. Silpnumo akimirkomis visada mąščiau, ką būtų padaręs Dwightas.

„Prisimink, - jis man pasakytų. - Sistema gali patekti pas tave tik tuo atveju, jei tu ją įsileisi. Tikėk tuo, kas yra tavo Dievas, ir vertink gyvenimą“. Tada jis tęsė: „Jaunuoli, aš nežinau, kodėl tu čia, bet aš žinau, kad tu čia niekam nepriklausai“.

2 dalis

„Tiesą sakant, niekas čia niekam nepriklauso, net „Mirties eilėje“. Čia yra prievartautojų, pagrobėjų, plėšikų, vaikų tvirkintojų ir sadistiškų žmonių, kurie jums nieko nedaro. Tačiau jūs taip pat matote rūpestingų ir atjaučiančių žmonių, kurie padarė tuos pačius dalykus, bet rado būdą pasikeisti ir noriu, kad jūs tai visada atsimintumėte“, - jis man sakė kelias savaites prieš mirties bausmę. „Prisimink tai ir nieko daugiau. Jei vertinsite kitus, kaip ši sistema jus vertino, tai nepadarys jūsų geresniais už tuos, kurie jus pasmerkė mirčiai!“.

Ir kai šie žodžiai dabar skamba mano ausyse, įdomu, kodėl man taip ilgai užtruko, kol supratau, ką jis norėjo pasakyti. Žinoma, aš girdėjau, ką jis pasakė, ir tai buvo prasminga, tačiau prasmė ir visiškai suvokti tų žodžių prasmę buvo visai kas kita.

Aš žinau, kad įkalinimas yra psichologinis kankinimo ginklas, sukeliantis nusivylimą, kol prasideda depresija, bet kažkaip dvasia ir valia išlieka. Dwightas turėjo tą dvasią ir nesvarbu, ką jis padarė, dėl ko jam buvo paskirta mirties bausmė. Tačiau su ta dvasia jis pakeitė kitų žmonių gyvenimus, žmonių, kurie puvo kaip gyvi lavonai sistemos kapinėse.

„Aš žinau, kad tai nėra lengva, jaunuoli“, - sakytų jis. „Tačiau niekas nesakė, kad gyvenimas bus lengvas. Kiekvieną dieną skirkite tam, kam ji verta, ir tol, kol kelio gale matote šviesą, tebūnie tai jėga, kuri jus veda“, - tai buvo paskutiniai žodžiai, kuriuos jis man ašarodamas tarė, kai pasakė savo paskutinį „viso gero“. Aš nedirštu paaiškinti, ką tai reiškia man, nes spėju, kad jis man tai pasakė, kad galėčiau rasti jėgų, kurios mane palaikė praėjusiais ir tikriausiai palaikys ateinančiais metais. Niekada neapleidau savo principų ar dalykų, kuriuos gyvenime vertinu labiausiai – tai mano šeima.

Teksaso valstija Nanoną Williamsą nuteisė mirties bausme, kai jam buvo 17 metų, apkaltinus jį žmogžudyste. Jis neigia kaltinimus ir pastaruosius devynerius metus praleido vadinamoje „Mirties eilėje“.

Šaltinis: www.ccadp.org.

2 priedas. Laikraščio iškarpa

Hantsvilis. 1997 m. spalio 2 d. nuteistam plėšikui trečiadienio vakarą buvo įvykdyta mirties bausmė už tai, kad jis nužudė San Antonijaus verslininką, kuris prieš devynerius metus bandė sulaikyti jį nuo banko apiplėšimo. 41 metų Dwightas Adanandusas mirė už tai, kad nužudė Vernoną Hananą. Verslininkas buvo nušautas į krūtinę 1988 m. sausio 28 d., kai jis kovojo su Adanandusu banko, esančio šiaurinėje San Antonijaus dalyje, fojė.

Nuorodos

Brander, P., Gomes, R., Keen, E., Lemineur, M. L., Oliveira, B., Ondrácková, J., ... & Suslova, O. (2012). A manual on human rights education with young people. Council of Europe Publishing. Hungary. Page 250.

Padarykime tai kartu!

